

Slovenska

S L O V N I C A

z a

perve slovenske šole

v

mestih in na deželi.

P o

nar boljših dosadanjih slovnica

z d é l a n a

o d

Fr. Malavašiča.

V Ljubljani 1849.

V založbi in naprodej pri *Janezu Giontinitu*,
bukvarju.

Natisnil Jožef Blaznik.

S108

U 32429/1968

Posvečena

vsim

rodoljubnim, častitim

gospodam učenikam

slovenske mladosti

v mestih in na deželi.

1888

1888

1888

1888

1888

1888

Prečastiti gospodje!

Kar iz rodoljubniga serca tukaj Vam izročiti se prederznem, je délo, ki ima svoj izvir, nekaj v lastnim prepričanju, de je potrebno kaj taciga pričeti, s čimur se naši ljubi slovenski mladosti pot k znanju materniga jezika vsaj pokaže, nekaj pa v prijaznim nagovarjanju nekterih verlih gospodov učencikov, ki so potrebo take poskušnje spoznali.

Mnogoteri drugi opravki mi niso pripustili, namen, kakoršniga sim imel, tako natanjko doseči, kakor mi je volja bila. Častiti gospodje! eden družimu prizanesti, je prva pogodba, na katero se vse narodno omikanje opéra, posebno pa tam, kjer je, — kakor med Slovenci — silno silno treba kal čiste domorodnosti v serce mladosti vložiti. Doslej smo — Bogu bodi potoženo — pač malo prilik še imeli, se tega prepričati. Odgovornost čaka vsaciga, torej tudi teh malih bukvic pisavca. Pravi domorodec spozna tudi težkote tacih děl; kdor se pa le taciga domišlja — od tega je gotovo malo, ali pa še več kô malo pričakovati. Bog bo Slovincam

VI

pomagal, in v njega stavimo svoj up, vkljub izveržencam, ktere je zavist, skopost in hlinjenost še le zbudila, de se za Slovenšino potegujejo, kjer je ní, in jo tajé, kjer bi se mogli s sercam in z glavo za njo boriti. — —

To délce je izdélk kratkiga časa; kar ima pičlivosti, nej se blagovoljno sili časa pripiše. Kar se pa natiskarskih pregreškov v tej slovni-
ci najde, nej se tam, kjer je mogoče, razložé in popravijo.

V Ljubljani 1849.

Malavašič.

Zapopadek.

Stran.

V	vod	1
----------	---------------	---

Pervi del.

Beséde.

1.	Imé (Hauptwort)	7
2.	Prilog (Beiwort)	22
3.	Številno imé (Zahlwort)	31
4.	Mestimé (Fürwort)	37
5.	Glagol (Zahlwort)	45
	Pomožni glagol sim	50
	Redi glagolov	56
6.	Predlog (Vorwort)	85
7.	Narečje (Nebenwort)	87
8.	Vez (Bindewort)	90

Drugi del.

Zlaga in sklada beséd.

Zlaga imén		92
Pomanjševavne iména		101
Povekševavne iména		103
Zlaga lastnih imén		104
Zlaga ženskih imén		106
Zlaga prilogov		108
Sklada imén		113
Raba prilogov		116
Številne in mestiména		117
Glagoli		117
Raba deležij		118
Raba predlogov in vezi		119
Pravila zvéze		122
Izverženje		125
Red besed		126

Pristavki.

I. Pravopis.

Splošne pravila		130
Raba velicih čerk		130

VIII

Stran.

Od razdelitve besed na koncu verst	132
Prepone	133
II. Pismostavje.	
Predgovor	136
Listi	137
Prosivni listi	141
Zahvalni listi	142
Vošila sreče	144
Pomilovavni in tolažni listi	147
Razne očitanja	149
Izgovori	151
Priporočila	153
Povabilni listi	155
Razni prijateljski listi	156
Očitne oznanila	161
Pisma v življenju nar bolj navadne	163
Nadpisi (Titeln) in napisi (Adressen)	175

V V Ò D.

§. 1.

Slovenske čerke in njih izrékovanje.

Slovenski jezik ima 25 prostih glasov, ki se s temi le čerkami pišejo:

A a, **B** b, **C** c, **Č** č, **D** d, **E** e, **F** f, **G** g, **H** h, **I** i, **J** j, **K** k, **L** l, **M** m, **N** n, **O** o, **P** p, **R** r, **S** s, **Š** š, **T** t, **U** u, **V** v, **Z** z, **Ž** ž.

Vsaka teh čerk obderži povsod in vselej svoj glas, kateri ji gré, in zavoljo tega se ne smé nikjer in nikoli več čerk pisati, kakor se jih v dobrim govorjenju izgovoriti sliši.

Vse čerke se delé ali v glasnice (Selbstlaute) ali v soglasnice (Mitlaute); glasnice se imenujejo tiste čerke, ktere imajo same za sebe, brez pomoči kake druge čerke, svoj glas, in so té le: a, e, i, o, u.

Soglasnice pa so tiste čerke, ktere se same za sebe ne morejo izgovoriti, in za to vselej kake glasnice zraven sebe potrebujejo; v priliko: **D** potrebuje, če ga hočemo izgovoriti, pomoči glasnice **e**, namreč b-e, **k** vzame **a** na pomoč, namreč k-a i. t. d.

Med glasnicami so nektare, ki se mnogotero glasijo, namreč ali polglasno, ali visokoglasno ali širokoglasno ali pa kratkoglasno.

Polglasno se izrekvajo vse glasnice, kakor beseda naleti: masten, se izgovori, kakor če bi bilo pisano m'st'n; obe samoglasnici **a** in **e**

se komaj čutite v izgovoru in imate obé en glas in sicer kakor zadušén e; — jezik, v tej besedi se **i** ravno tako sliši, ki se pa, če rečemo jezíka, popolnoma oglasi; — kožu^h, tukaj je **u** komaj, in še to kakor zadušén e slišati, ki pa, če besedo podaljšamo, kožu^{ha}, svoj lastni glas u natanjko razodéne.

Visokoglasno se izrekujejo, kakor beseda nanêse, vse glasnice, v priliko: jez imam dva brata. Take visokoglasne glasnice se zaznamovajo v pisanju s čertico (ˆ) nad njimi, kakor gori: jez imá^m dvá^a brát^a; vsá^a umé^etnost in vé^ednost je člové^eku koríst^{na}; človek gré^e s trebú^uham za krú^uham; sirót^{am} pomagáj^{te} i. t. d. V téh prilikah so nadčertane glasnice á, é, í, ó, ú, visokoglasne, ker se njih glas povs digne.

Širokoglasne glasnice se imenujejo tiste, ki se s širôcimi ustmi izrekujejo, pr: tiha vó^oda globó^oko dere: v téh besedah se izrekujejo glasnice o, œ, e široko; v pisanju se postavi nad take glasnice znaminje (^); tadaj: tiha vô^oda globô^oko dê^ere.

Kratkoglasno izrekovanje glasnic zadéne večdel zadnje zloge in se zaznamova v pisanju s čertico (˘), v priliko: Dó^ober otró^ok je veselje stársev; v zadnjim zlogu besede otrok se izgovorí **o** kratko in urno, kakor s prisékanim glasom, piši ga tadaj otró^ok; — váš brát je zobát; gradič je podért i. t. d.

Kar izrekovanje soglasnic utíče, je to le pomniti:

Ne izgovarjaj mehkih terdo in čversto, terdih in čvrstih pa ne mehko in rahlo; ne dajaj namreč čerki **h** glasa **p**, čerki **g** glaša **k** in narobe i. t. d.

Ker je pravopisa, kakoršniga smo začeli Slovenci sploh rabiti, še marsikdo malo vaje, nej razloči dobro

e od **z**; **e** se izgovarja v novim pravopisu, kakor v starim **z**; na priliko: cé^ena, bê^eri kakor v starim zé^ena;

z od **s**; **z** se izgovarja v novim pravopisu kakor v starim rahli **s** na pr: zíma, bëri kakor v starim síma;

s pa izgovarjaj oestro, kakor v starim pravopisu **f**, n. pr. sénca, bëri kakor v starim fénza. Razlóči dobro

č od **ž** in **ž** od **š**; č ima glas stariga **zh** ali némškiga **tsch**; n. pr. čéda bëri po starim zhéda ali po némškim tscheda; **ž** izgovarjaj mehko, kakor v starim **sh**; pr. žena, žila, želod i. t. d. Soglasnica **l** ima v nekterih besedah **j** za sabo, pr. življenje, želja; ravno tako ima tudi soglasnica **n** za sabo **j** včas: pr. konj, vsakdanji i. t. d. Tak **l** in **n** se imenuje topljen **lj** in **nj**.

Soglasnica **f** se v čistoslovenskih besedah ne najde in še celó v ptujih besedah jo radi v **b**, **p** ali **v** preminjamo; pr. birma namést firma, baklja namest faklja; britof namest fritof, Štepanja vas namest Štefanja vas i. t. d. — V čisto slovenskih besedah slišimo **f** v goljuf in v besedah, ki so iz te izpeljane, v ferkati, ferčati ferfrati, ferléti, fofotati, frača.

Soglasnica **l** se izreče večkrat kot **v**, in sicer:

1. Na koncu mnogih imén in prilogov in posebno na koncu storivniga deležja pretekliga časa v možkim spolu.

a) **ál** se izgovarja 1. kakor **áv**, kadar je potegnjeno; pr. kál, pišál, kovál, brál; beri káv, pišav i. t. d. 2. če je brezglasno in oestro, kakor kratko **ov**; n. pr. prédal, délal, skákal beri prédov, délov i. t. d.

b) **él** kakor **év**, pr. bél, začél, plevél, beri bév, začév i. t. d.

c) **el** izgovarjajo nekteri kakor **ev**, drugikakor **u**, pr. vrél, tépel, žélel, beri vrév ali vru, tépu, žélu i. t. d.

d) polglasni **el** kakor **u**, pr. prijatel, kôzel, orel, beri prijatu, kozu, oru i. t. d.

e) potegnjeni zlog **íl** kakor **ív**, pr. gníl, beri gnív, píł beri pív i. t. d.

f) brezglasni zlog **il** kakor **uv** ali **u** pr. vidil,

snúbil, govóril beri: vídu, snúbil, govóru, i. t. d.

g) **ol**, **ôl**, **ul** kakor **ov**, **ôv**, **uv** pr. vol, stôl, čul, beri: vov, stôv, čuv i. t. d.

Ravno tako se glasi **l** v srédi beséd pred soglasniki kakor **v**, pr. molčati, volk, polh, jélša, n. pr. movčati, vovk, jévša i. t. d.

Svoj pravi glas obderži **l** večdél tudi na koncu imén ženskiga in srédnjiga spola v rodívnim sklonu višebroja pr. dél, daríl, kobíl i. t. d. namest dév, darív, kobív i. t. d.

Topljeni **lj** in **ml** se navadno izgovarja kakor samo **l** in **m** pr. kralj, ljubím vesélje. **Nj** se pa v nekterih besédah v navadnim govorjenju tudi izgovarja, kakor če bi **j** pred **m** stal; pr. vsakdanji, poganji, se tudi izgovarja vsakdajni, pogajni i. t. d.

V slovénski abecédi nimamo čerk **Q**, **X** in **Y**; namesti **Q** pišemo **kv**, in namesti **X** **ks**; postavim, namesti Quintilian, Xerxes, pišemo Kvintilian, Kserkses i. t. d.

Namesti **y** stavimo **i**, pr. sýnoda beri sinoda. Sostavljena soglasnica **Ph**, ki jo kakor **q**, **x** in **y** samo v ptujih jezikihi beremo, pišemo **s f**, n. pr. namesti: Philosoph pišemo filosof i. t. d.

§. 2.

Od preméne nekterih soglasnic.

Nektere soglasnice premenjajo v nekterih krajih v druge, in sicer:

b premenjajo v nekterih krajih gorenske strane na koncu beséd in v sredi pred **k** in **t** v **f**, pr. drof namesti drob, grôf namesti grôb, droftinica namesti drobtinica.

d v **s**, pr. médves namesti medved, hus namesti hud i. t. d.

d v **h** pred **k**: réhko, gláhko, namesti rédko, gladko i. t. d.

g v **h** na koncih, pr. Boh, roh, sneh namesti: Bog, rog, snég.

I v v pred **a, o, u**: pvatno, bvato, masvo
namesti platno, blato, maslo i. t. d.

v v I pr. buk^{le}, v cerk^{li}, gvala namesti:
buk^{ve}, v cerk^{vi}, glava i. t. d.

Soglasnica **g** se izgovarja v nekterih krajih v
začetku besed kakor **h**, n. pr. hora, holob, hvala
namesti: gora, golob, glava i. t. d.

Te spremembe niso sploh, ampak sam v nek-
terih krajih jih imajo v navadi in nemorejo kakor
pravila obveljati; imamo pa spremembe soglasnic,
ki so popolno veljavne, in se zgodé pred topljeni-
mi glasnicami, in sicer:

d se spreminja v *j*: vadim — privajam

t " " " *č*: metati — méčem

z " " " *šč*: mazati — mažem

s " " " *š*: pisati — pišem

c " " " *č*: ovca — ovčji

g " " " *šč*: drug — družica

h " " " *š*: duh — duša

k " " " *č*: okó — oči

st " " " *š* ali *šč*: pustim, pušati, (puščati)

sk " " " *š* ali *šč*; iskati, isem, (iščem)

V sklanjanji premenimo večkrat nekatere sogla-
nice, de govoru veči gibčnost in gladkost damo.
Tako rečemo dostikrat rajši: družiga ali druži-
ga namesti drugiga; susiga namesti suhiga,
taciga namesti takiga, praznici, vojaci na-
mesti prazniki, vojaki i. t. d.

In še veliko več tacih sprememb je v slovens-
kim jeziku, ktere bo pa vadba s časama vse po-
kazala in razložila.

§. 3.

N a g l a s.

V govorjenju se zgodi, de se pri izreki nek-
terih glasnic bolj dolgo mudimo, kakor pri nek-
terih; to je nekatere bolj urno izgovarjamo, dru-
ge bolj potegujemo. To se imenuje naglas zlogov.
De to izgovorjanje v pisanju razločimo, imamo dve

svoje znaminji, ktere naglasnice imenujemo. En naglas je težik in ga stavimo na vse glasnice, kadar jih potegnemo, ta se zaznamova z (ˊ) pr. védež, vráta, posóda, kožúhar, previdnost.

Drugi naglas je ojster in njegovo znaminje je (ˋ), ki se stavi nad glasnice, ktere ojstro izgovarjamo; pr. brát, tepèn, ropòt kupèc i. t. d.

Še tretjé znaminje imamo, namreč strešico (^), ktero pa lê nad glasnice stavimo, ki se imajo širòko izgovoriti: pr. hudôba, têle, brême, plême i. t. d.

§. 4.

Zlog in beséda.

Kadar dva ali več glasov z enim odpertjem ust izgovorimo, pravimo, de je to en zlog, n. pr. Bog, mi, ví, on

Eden ali več zlogov skup stori besédo, n. pr. hí-ša, po-dó-ba, duh. Perve dve besédi ste iz več zlogov sestavljene in se imenujete večzložne, tretja pa je iz eniga samiga zloga, ta je enozložna. Imamo tadaj enozložne in večzložne beséde. *)

§. 5.

P o g ò l t.

V navadnim govorjenju večkrat nekterih soglasnic neizrečemo, ampak jih pogoltnemo, in to imenujemo pogòlt. Zaznamova se pogòlt v pisanju (ˋ), in ga postavimo zgòrej proti desni roki, in sicer:

- a) pri besédah **mi**, **ti**, **ki**, **ko**, kadar se sledeča beseda z glasnico ali z **j** začne pr. m' odrêče namest: mi odrêče; — kaj t' je? namest, kaj ti je?
- b) Pri besédi **si**, t. j. sebi, **i** lahko vselej pogoltnemo; pr. s' ga vidil, s' bo pomagal i. t. d.

V pisanju pa se morajo vselej vse glasnice pisati.

*) Od razdeljenja beséd bomo v poslednjim delu kaj več govorili.

P e r v i d é l.

Beséde.

§. 6.

Vsako govorjenje je iz beséd sestavljeno, ktere se imenujejo déli govorjenja ali pogovora. Slovenski jezik jih ima devét plemén; té so: 1. imé, 2. prilog, 3. številno imé, 4. zaimé, 5. glagol, 6. predlog, 7. narečje, 8. véz, 9. medmèt.

1. I m é.

§. 7.

Imé je beséda, ktera razloči, kako se kaki osébi, stvari, lastnosti i. t. d. pravi; pr. Janez, konj, pobožnost i. t. d. Tode zató, ker beséda to razloči, še sama ni oséba, réč, lastnost i. t. d. Iména se delé v lastne, splošne in zborne. Lastno imé je tisto, ktero gre eni sami osébi ali stvari, n. pr. Janez, Ljubljana, Dunaj, Sava i. t. d.

Splošno imé pa je tisto, ktero vsim réčem ene verste gré in ktere so si med seboj podobne; pr. človek je splošno imé, ker se vse stvari tako imenujejo, ktere imajo teló, um in pamet.

Zbornó imé je, ktero množico iz enacih délov sestavljeno imenuje; pr. morje, méd, mléko, vino i. t. d.

§. 8.

Pri vsacim iménu so štiri réči pomniti; namreč a) spol, b) broj, c) sklon, d) sklanja.

a. S p o l.

§. 9.

Spol imén je troj: možki, žénski in srédnji.

Možkiga spola so:

1. Vse iména, ktere kako možko osébo pomenijo, brez razločka na koncu.
2. Večdél vse iména s soglasnico na koncu.

Ženskiga spola so:

1. Vse iména s glasnico **a** na koncu, razun nekaj malih, ktere možke osébe pomenijo.
2. Iména, ktere imajo izpeljavne sloge á d, à st, á zen, ev, é zen, ost, ust na koncu; pr. plaš á d, oblást, priká zen, sé tev, lju - bé zen, krepost, čeljust.
3. Sledéce s soglasnicami na koncu:

bil,	kokóš	ós	réc
cév	kòp	osterv	rés
čast (čest)	kópel	pámet	réz
četert	kost	past	rit
čvetér	last	péc	šét
druhál	laž	pést	vás
dlan	luč	perhál	vajet
gaz	mast	pèsem	vèrzelj
glóbel	med (ruda)	pišál	vest
gnjat	misel	plat	véz
gós	miš	póc	vjér
góž	mlat	pomlád	us
gréz	mlév	pomóč	zél
jéd	móč	postal	zibel
jél	napoved, (in	postelj	zvér
jesén	vseiz poved	posterv	zmés
jezér	sostavljene)	práprot	žel
kál	nit	ral	žérd
klét	noč	rast	živál
klóp	obrest	réber	

Pot je navadno ženskiga, pa tudi možkiga in v višebroju celó srednjiga spola.

Srédnjiga spola so vse iména s koncam **e** ali **o**, še celó take, ki so možkim ali ženskim osébam lastne; pr. hlapčè, oslè, deklè.

Samo lastne iména s koncam **e** in **o** so možkiga spola; pr. Bercè, Jenko i. t. d.

Nektere iména imajo samo višebroj: te se tudi iz končne glasnice spoznajo, kteriga spola de so; z **i** ná koncu so možkiga, z **e** ženskiga in z **a** srédnjiga spola. Tode té le s koncam **i** so ženskiga.

cepi
duri
gosli
jasli

obervi
okovi
otróbi
persi

sení
smetí
svisli.

b. Broj ali število.

§. 10.

Broj ali število kaže ali se od ene, ali od dvéh ali od več oséb ali rečí govori. Broj imamo tadaj v slovénkim trój: edinobroj, kadar od ene, dvo-broj, kadar od dvéh, in višebroj, kadar od več oséb ali rečí govorimo.

Več imén je, ktere imajo samo višebroj, od téh se bo na svojim méstu in v svojim času govorilo. To de iména udov, namreč rók, nóg, ušés, očí so sploh le v višebroju navadne; pr. očí me bolé, nogé me komaj nosijo; stavimo jih le v dvobroju, kadar hočemo govor posebno določiti: obé nogi ste mi oterpnile; z obéma rokama se ga je oklénil.

c. S k l ó n.

§. 11.

Slovénske iména se dajo v vsakim broju šestéro spremeniti, in to spremenjevanje se imenuje sklòn. Šest sklonov imajo tadaj slovenske iména v vsakim broju; namreč:

1. Imenovavnik na vprašanje kdo? ali kaj?
2. Rodivnik " " čiga?
3. Prisvojivnik " " komu? " čimu?
4. Kazavnik " " koga? " kaj?
5. Méstnik " " kje?
6. Druživnik " " skom? " sčém?

d. S k l a n j a.

§. 12.

Spremenjevanje imén sploh se imenuje sklanja.

Vse iména slovénskiga jezika se po tréh sklanjajh spreminjavajo ali sklanjajo, in sicer po *pervi* moške, po *drugi* žénske in po *tretji* srednje iména.

Sploh se opomni, de je pri iménih možkih neživih in srednjih kazavnik edinbroja imenovavniku enak.

V nekterih krajih delajo Slovenci po starim v druživniku edinbroja zadnji slog *z om* namesti *am*, ravno tako v prisvojivniku in druživniku dvo- broja *z oma*, in v prisvojivniku višebroja *z om*.

I. Sklanja.

Ta sklanja razpade v dva cepa. Po prvem cépu *A* se ravnaajo vse imena živih, kakor tudi eno- in večzložne iména neživih stvari, ktere imajo na- glas na dêblovim zlogu.

Po cépu *B* pa se ravnaajo vse enozložne iména neživih rečí, ktere imajo v rodivniku potegnjen ú ali á.

I z g l é d i.

A (živih.)

<i>Edinobroj.</i>	<i>Dvobroj.</i>	<i>Višebroj</i>
1. rak	rak- <i>a</i>	rak- <i>i</i>
2. rak- <i>a</i>	rak- <i>ov</i>	rak- <i>ov</i>
3. rak- <i>u</i>	rak- <i>ama</i>	rak- <i>am</i>
4. rak- <i>a</i>	rak- <i>a</i>	rak- <i>e</i>
5. v rak- <i>u</i>	v rak- <i>ih</i>	v rak- <i>ih</i>
6. z rak- <i>am</i>	z rak- <i>ama</i>	z rak- <i>i</i>

B. (neživih.)

<i>Edinobroj.</i>	<i>Dvobroj.</i>	<i>Višibroj.</i>
1. kós (Stück)	kos-ova (á)	kos-ovi
2. kós-á (ú)	kos-ov	kos-ov
3. kós-u	kos-ovama	kos-ovam
4. kós	kos-ova (é)	kos-ove (é)
5. (v) kos-u	(v) kos-ovih	(v) kos-ove
6. (s) kos-am	(s) kos-ovama	(s) kos-ovi

Opombe.

Po izglédu A se ravnaajo:

1. Kakor smo že gori rekli, vse iména živih, kakor eno- in večzložne iména neživih stvari, ktere imajo naglas na deblovim zlogu.
2. Večzložne iména s konci *ar*, *ér*, *ir* in *ur*; s koncam *ar* pa samo iména živih stvari.

Vse te iména dobijo pred gibavnim zlogam *j*; pr. mesar, mesarja; pezdér, pezdérja; hudir, hudirja; dihur, dihurja; mramor, mramorja i. t. d.

Naslédnje iméne z *r* na koncu ne dobijo *j* za *r*:

dvor	šôtor
déver	štór
javor	tovor
par	večer
prepír	zbor
prostor	govor, in vse iz
razor	govor sestavljene
sir	iména

3. Iména, ktere imajo v poslednjim zlogu brezglasen premakljiv *e*, veržejo ta *e* v sklanjanju preč; pr. svéder, svedra; kamen, kamna.

Za vadbo:

Bóben	Kozel	Osél
Bezèg	Maček	Pétek
Drozeg	Mladéneč	Pévec
Dobiček	Némec	Slépec
Herbèt	Oven	Têpec. i. t. d.

Véter, vétra se ravná v dvo- in višebroju po izglédu *B*.

4. Iména s koncam *elj*, če so iména živih stvari, obderžé svoj *e* pred *lj* in vzamejo za *lj* še *n*; pr. bréncelj, bréncelnja.

Za vadbo:

Angelj	Kavelj	Méželj
Apostelj	Kapelj	Porungelj
Durgelj	Kémbelj	Rabelj i. t. d.

Iména neživih stvari s koncam *elj* pa veržejo *e* spred *lj* preč in ne dobijo *n*; pr. rêcelj; rêclja; parkelj, parklja i. t. d.

5. Iména prebivavcov vasi, tergov, mest i. t. d. s koncam *an*, potem iména s koncam *un* in *en* in ktere imajo v rodivniku *ba*, *da*, *ta* na koncu, potém pa iména nekterih ljudstev, dobijo v imenovavniku višebroja rajši *je* kakor *i*; pr. Ljubljančan, Ljubljančanje; Cerkljan, Cerkljanje; kopun, kopunje; sersén, sersénje; golob, golobje; gospod, gospodje; soldat, soldatje; Francoz, Francozje i. t. d.

6. Po soglasnicah *č*, *j*, *š*, *ž* se gibavna zloga *am* in *ov* v *em* in *ev* premenita; pr. kovač, kovačev, kovačem i. t. d.

7. Iména živih na *a*, *e* ali *o* vtaknejo pred gibavni zlog *a t*; pr. Toma, Tomata; oče, očeta; Anže, Anžeta i. t. d.

8. Naslédnje iména veržejo, posebno kadar se kakor zborne iména rabijo, v rodivniku višebroja zlog *ov* preč in povsdignejo poslednje glasnice:

lônc	rod. višebroja	lônc
kònj	»	kónj
otròk	»	otrók

Imé otrók premení v višebroju zlog *ki* v *ci* namreč: otrôci, pri otrócih; z otróci, kakor tudi po staroslovenskim v nekterih krajih pravijo: praznici, slamnici i. t. d. namest: prazniki, slamniki i. t. d.

9. Iména neživih stvari, ktere se po izgledu *A* sklanjajo in se v skupšini, kakor zborne iména rabijo, se rade v višebroju v srednjim spolu sklanjajo: pr.

kót višebroj	kóta		kamen višebroj	kamna
pót	„ pota		graben	„ grabna

10. Po izgledu *B* se sklanjajo vse enozložne iména neživih reči, ktere v rodivniku potegnjen *ú* ali *á* dobijo.

Živih oséb iména se ravnaajo samo naslednje po tém izgledu:

Bog-á		móž-á		tat-ú
Duh-á		gost-ú		volk-á
Drug-ú		sin-ú		

Kakor take imajo kazavnik edinobroja rodivniku enák.

Sin-ú se sklanja v edino- in dvobroju tudi ravno po izgledu *A*; sin-a-u i. t. d. Bog ima v prisvojivniku edinobroja Bogú; druge iména živih znajo le neglasen *u* po izgledu *A* dobiti.

Ktere dobijo v rodivniku edinobroja *á*, dobé tudi v dvobrojnim imenovavniku in kazavniku *á*.

11. Mnoge iména po izgledu *B* se zamorejo v višebroju v pomenu skupnosti kakor nekake zborne iména rabiti; pr. traki prodajam, namest trakove, s trakmi kupčujem, namest s trakovi. Take zborne iména se sklanjajo po sledécih dveh izgledih.

a.

b.

1. možjé		1. trakovi
2. mož(ev)		2. trakov
3. možém		3. trakém
4. možé		4. traki
5. (v) možéh		5. (v) trakéh
6. (z) možmi		6. (s) trakmi

Po izgledu možjé se ravnaajo zborne iména živih stvari, in sicer:

tat-ú; volk-á; gost-ú; ljudjé kakor tudi iména neživih: las-ú in rob-á. Tode imajo gost, tat, volk v rodivniku gostov, tatov, volkov. Ljudjé ima ljudi v rodivniku in kazavniku, pa v vsakim z drugač potégnjejenim í.

Lás in zób imata v rodivniku višebroja lás in zób, ne pa lasov in zobov.

Po izgledu trakovi gréjo nežive zborne iména:

dar-ú	noht-ú
god-ú	panj-ú
grad-ú	rod-ú
klás-ú	zid-ú
lan-ú	zob-á
méh-á in ú	val-ú
most-ú	vrat-ú i. t. d.

Edinobrojni rodivnik na á da višebrojni kazavnik na é, in edinobrojni rodivnik na ú da višebrojni kazavnik na í. Las, lasú pa ima vunder v višebrojnem kazavniku lasé.

12. Če se take iména ne rabijo kakor zborne, se ravnajo po izgledu B; pr. Darí bêrem, pa danas sim komaj tri darove dobíl. — Trakí prodajam, pa sim še le štiri kratke trakove prodál. — Po germih se zajci skrivajo, pa boš v desêtih germovih komaj eniga dobíl. Ravno tak razloček je med zobjé in zobovi, lasjé in lasovi, tatjé in tatovi i. t. d.

13. Tudi druge iména po izgledu A se rade v zbornim poménu od prisvojivnika višebroja dalje po izgledu trakovi ravnajo; pr. vóli sim kupil; (par vól namreč); daj volém jísti; pri voléh bom zgubo imel; v koncéh pase; to je s cvekmí pribito; — s koliko cvêki? i. t. d.

14. Nepravno se sklanjate imeni: Dan, dom.

*Edinobroj.**Dvobroj.**Višebroj.*

1. Dan	1. Dnéva	1. Dnévi
2. Dnéva (dné)	2. Dní (dnév)	2. Dnév (dni)
3. Dnévu	3. Dnévama (dnéma)	3. Dnévam (dném)
4. Dan	4. Dnéva	4. Dnéve (dni)
5. v dnévu	5. Dnévih	5. Dnévih (dnéh)
6. z dnévam	6. Dnévama (dnéma)	6. Dném

Edinobroj.

1. Dom
2. Dóma (česar?) domá (kjé?)
3. Domu (čimu?) domú (kam?)
4. Dóm
5. v domu
6. z domam

Dvobroj in višebroj gre pravno po izgledu kosovi, kosov i. t. d.

Dež in zlód dobite v družih sklonih pred gibovni zlog *j*: dežja, dežju, dež, v dežju, z dežjem. V dvo- in višebroju: dežja in dežéva i. t. d. in dežji in dežévi po izgledu kosovi.

15. Enozložne iména té sklanjé premené v mestniku edinbroja *è* v *é*, *ò* v *ó*, dostikrat tudi *ó* v *ô*; pr. cvèk — na cvéku; kròp — v krópu; tako tudi pót, v pôtu.

16. Naslednje možke iména imajo samo višebroj:

bobki	mlínci
bodljaji	metljáji (ovčja bolézen)
gostosevci	otrobje
gostožirci } (zvézde)	rézanci (nudeljni)
herbti (nekaka lojtra)	sènci
konci (cvirn)	štotini
latki (die Waden)	žganci.
lušáji	

II. Sklanja.

§. 13.

Po tej sklanji se sklanjajo imena ženskige spola z *a* ali s soglasnico na koncu. Ktere imajo soglasnico na koncu, prestavijo nektore naglas na gibavni zlog, nektore pa ne. Tako se razcépi ta sklanja v tri podsklanje po téh le izgledih:

A.

B.

C.

Edinobroj.

1. rib- <i>a</i>	1. nit	1. klóp
2. rib- <i>e</i>	2. nít- <i>i</i>	2. klop- <i>i</i>
3. rib- <i>i</i>	3. nít- <i>i</i>	3. klóp- <i>i</i>
4. rib- <i>o</i>	4. nít	4. klóp
5. (v) rib- <i>i</i>	5. (v) nit- <i>i</i>	5. (v) klóp- <i>i</i>
6. (z) rib- <i>o</i>	6. (z) nit- <i>jo</i>	6. (s) klop- <i>jó</i>

Drobroy.

1. rib- <i>i</i>	1. nit- <i>i</i>	1. klop- <i>i</i>
2. rib	2. nit	2. klóp- <i>i</i>
3. rib- <i>ama</i>	3. nit- <i>ima</i>	3. klop- <i>éma</i>
4. rib- <i>i</i>	4. nit- <i>i</i>	4. klop- <i>i</i>
5. (v) rib- <i>ah</i>	5. (v) nit- <i>ih</i>	5. (v) klop- <i>éh</i>
6. (z) rib- <i>ama</i>	6. (z) nit- <i>ima</i>	6. (s) klop- <i>éma</i> .

Višebroj.

1. rib- <i>e</i>	1. nit- <i>i</i>	1. klop- <i>i</i>
2. rib	2. nit	2. klop- <i>i</i>
3. rib- <i>am</i>	3. nit- <i>im</i>	3. klop- <i>ém</i>
4. rib- <i>e</i>	4. nit- <i>i</i>	4. klop- <i>i</i>
5. (v) rib- <i>ah</i>	5. (v) nit- <i>ih</i>	5. (v) klop- <i>éh</i>
6. (z) rib- <i>ami</i>	6. (z) nit- <i>mi</i>	6. (s) klop- <i>mí</i> .

V vadbo:

A. po izglédu riba:

beséda *)	kaša	ostroga	slina
brazda	képa	pálica	smétana
desnica	košúta	paša	srajca
devica	kraljica	péga	srejna
gerlica	lajta	poróka	šiba
germáda	lesica	réna	telíca
hiša	matika	résa	terta
hósta	máčoha	roža	tlaka
iskra	mladika	ruta	véha
jágoda	nedélja	sila	žaba
jéca	njiva	siróta	živina i. t. d.

B. Po izgledu nit:

Dolgost	milost	miš	živál
kokoš	širokost	smert	čédnost i. t. d.

C. Po izgledu klóp.

Gós	kóst	péd	plat
jéd	móč	pést	rěč
kàd	nóč	pěč	vás i. t. d.

Opombe.

1. Nektere iména na *a* postavijo naglas, razun prisvojnika in mestnika v edinobroju, na gibavni zlog. Nektere teh dobijo v dvo- in višebrojnim rodivniku potégnjen *á*; pr: voda, vodě, rodivnik dvo- in višebroja: vodá in vód.

V vadbo:

Bolha	metla	pêta	skala
brada	mošna	rama	solza
gora	mravlja	roka	žena
koza	noga	sêstra	versta i. t. d.

2. Iména s končnim zlogam *ev* se tako sklanjajo, kakor če bi bil namesti *ev* zlog *va*; pr. cerkev-cerkve. Pomniti pa je, de ostane njih kazavnik imenovavniku enák, in v druživniku dobijo namest samiga *o* zlog *jo*, ki se imeno-

*) Beséda ima višebrojnim rodivniku beséd in besedi.

vavniku pridene; tadaj s cerkevjo, molitevjo, redkevjo i. t. d. Piše se pa rajši cerkvijo, molitvijo i. t. d.

V dvo- in višebrojnim rodivniku imajo: cerkev, molitev, redkev; cerkev pa tudi cerkvá i. t. d.

3. Če se v dvo- in višebrojnem rodivniku preveč soglasnic skup nabêre, se brezglasen *e* mednje vtakne: pr.

dekla, dvo- in višebroj rod. dekel namest dekl
mojskra „ „ „ „ mojšker „ mojškr
sestra „ „ „ „ sèster „ sestr
i. t. d. namesti tersek in ovec se reče tudi tersák in ovác.

4. Ker se v dvo- in višebrojnem rodivniku samoglasnica poslednjiga zloga povzdignjeno potegne, se *é* v *ê*, in *ó* v *ô* premeni; pr. gôra, gôr; vôda, vód; dežêla, dežél i. t. d.

To se zgodi tudi pri zbornih možkih, ktere v dvo- in višebrojnem rodivniku *ov* zgubé; pr. kônj, kónj; vól, vól; — in pri srednjih; rešêto, rešet i. t. d.

5. Iména s končnim zlogam *ija* znajo v prisvojniku in mestniku edinobroja *iji* in *ii* iméti; podertija, podertíji in podertíi, Maríja, Maríji in Maríi i. t. d.

6. Tiste iména ženskiga spola, ktere imajo v poslednjim zlogu premakljiv brezglasen *e*, veržejo v sklanjaju ta *e* preč, in se sklanjajo po izgledu nit; pr. pésem, pésmi, bolézen, bolézni i. t. d. Njih druživnik pa se naredi, če zlog *jo* k rodivniku pridéneš; pr. s pesmijo, bolézniyo, ljubézniyo i. t. d. — Ravno tako se naredi druživnik imen te sklanje, ktere imajo na kôncu *l* ali *n*; živál, živálijo, druhál, druhálijo i. t. d.

7. Enozložne iména, ktere se ravnaajo po klóp, večkrat v prisvojniku in mestniku *é* v *ê* in *ó* v *ô* premené; pr. nóč, v nôči; péč v pêči i. t. d.

8. V besedi lekát ali lekèt ostane pri skla-

njanju premakljivi *á* ali *è* preč, in *k* pred *t* se v *h* premeni: lekat, lehtí i. t. d.

9. Iméni mati in hči vzamete v sklanjanju zlog *er*, in se sklanjate:

1. mati, hči	}	V dvobroju in višebroju se ravnete po izgledu riba.
2. matere, hčere		
3. materi, hčeri		
4. mater, hčer		
5. (v) materi, hčeri		
6. (z) materjo, hčerjo		

10. Gospá se sklanja:

Edinobroj.	Dvobroj.	Višebroj.
1. Gospá	gospé	gospé
2. gospé	gospé	gospá
3. gospěj	gospéma	gospém
4. gospó	gospé	gospé
5. (v) gospěj	gospéh	gospéh
6. (z) gospó	gospéma	gospémi

Namesti kerv-kerví rečemo v imenovavniku in kazavniku krí; sicer gre po izgledu klop.

11. Več ženskih imén je, ktere imajo samo višebroj: te so

bile	kléše	plužne	toplice
bukve	kodúnje	pomije	tropine
burkle	koline	sení	ulice
cépi	konoplje	senke	ustnice
deréze	kozé	skrumbe	sile
droži	mekine	smeti	vilice
duri	mezine	statve	vice
garje	niške	steje	zjéde.
gósli	obervi	stópe	
gosti	okovi	svitice (t. j.	
grablje	ostudnice	spodnje	
grézi	péne	hlače)	
hlače	persi	svisli	
ikre	pléve	škarje	

III. Sklanja.

§. 14.

Po tej se ravnaajo vse iména srednjigà spôla s koncam *e* in *o*. Iména živih se ravnaajo po izgledu *A*, neživih stvari pa po *B*.

A (živih.)*B* (neživih.)*Edinobroj.*

1. téle	1. lét-o
2. tél-éta	2. let-a
3. tél-étu	3. let-u
4. tél-e	4. lét-o
5. (v) tel-étu	5. (v) lét-u
6. (s) tel-étam.	6. (z) lét-am

Dvobroj.

1. tel-éti	1. let-i
2. tel-ét	2. lét
3. tel-étama	3. let-ama
4. tet-éti	4. lét-i
5. (v) tel-étih	5. (v) lét-ih
6. (s) tel-étama	6. (z) lét-ama

Višebroj.

1. tel-éta	1. lét-a
2. tel-ét	2. lét
3. tel-étam	3. lét-am
4. tel-éta	4. lét-a
5. (v) tel-étih	5. (v) lét-ih
6. (s) tel-éti	6. (z) lét-i

V vadbo sklanjaj po izgledu *A*.

Deklè	kozlè	žebè ali
Déte	otročè	žrebè
Junčè	pišè	svinjè
Kravšè	prasè	volčè

Po Izgledu *B*.

Blato	mazilo	predivo
Berdo	mléko	pšèno

deblo	motovilo	rešeto
gerlo	naročilo	rèbro
gnezdo	okno	sedlo
kadilo	perilo	sito
kosilo	pismo	stegno
kresalo	poléno	železo
kropilo	poréslo	vretêno i. t. d.

Opómbe.

1. Kjer se v rodivniku višebroja preveč soglasnic skup nabere, se brezglasen *e* med nje देने; pr. okno, rod višeb. óken, namešt okn; védro véder, namešt védr i. t. d.
2. Po soglasnicah *č, j, š, ž* se premení zlog *am* in *ov* v *em* in *ev*.
3. Iména s potegnjenim *ó* na koncu, če ne poménijo kake matererie ali skupšine, dobijo v sklanjaju zlog *és* pred gibavnim zlogam; pr. koló, kolésa; teló, telésa i. t. d.

Take beséde so:

drevó	okó	slovó	črevó
nebó	peró	uhó	čudo.

4. Te verste iména imajo svoj naglas na zlogu *és*, samo čúdo ga obderži na deblovim zlogu in ima čúdesa ali pa tudi čuda v rodivniku.
5. Nebó (v ustih) obderži skozi in skozi gibavni zlog *és*; nebo pa, kadar poméni prebivališè zveličanih, ima v edinobroju néba, nébu, nebó i. t. d. in samo v višebroju dóbi zlog *és*; nebésa; nebés i. t. d.
6. Okó in uhó se sklanja: očésa, očesu, usésa, ušésu i. t. d. Če se pa od obéh očés govóri, se pa imé oko sklanja v višebroju:

1. očí
2. očí
3. očém
4. očí
5. v očéh
6. z očmi

Če se pa od dveh ali več posamesnih očes govori, postavim od takó imenovanih kurjih, rečemo očesa.

7. Iména z zlogam *me* na koncu, dobijo pred gibavnim zlogam *en*; pr. séme- sémena; téme- témena; sléme- slémena; víme- vímena. — Iména z koncam *ême* predstavijo naglas na zlog *én*; pr. brême, breména, vrême, vreména; plême, pleména. — Imé ima iména i. t. d.

8. Nekatere iména srednjiga spola imajo samo višebroji, té so:

drevà in tlà.

Imé *tlà* se sklanja:

1. *tlà*
2. *tál*
3. *tlàm*
4. *tlà*
5. v *tléh*
6. s *tlámi*.

2. Prilog.

§. 15.

Dostikrat je treba, de osebe ali reči, od katerih govorimo, bolj natanjko popišemo, de povémo, kakošne de so. Beséde s kterimi to povémo, imenujemo priloge.

Pri prilogih je dvoje pomniti: 1. sklanjanje, 2. stopnje.

1. Sklanjanje.

§. 16.

Prilogi se vsi po enim izglédu sklanjajo; ta izgléd je za vse tri spole:

Edinobroj.

Možki spl.	Ženski spl.	Srednji spl.
1. lép	llep-a	llep-o
2. lép-iga	llep-e	llep-iga
3. lép-imu	llep-i	llep-imu
4. lép-(iga)	llep-o	llep-o
5. v lép-im	v lép-i	v lép-im
6. z lép-im	z lép-o	z lép-im

Dvobroj.

1. lép-a (dva)	llep-i	Kakor ženske
2. lép-ih	llep-ih	
3. lép-ima	llep-ima	
4. lép-a	llep-i	
5. v lép-ih	v lép-ih	
6. z lép-ima	z lép-ima	

Višebroj.

1. lép-i	llep-e	Kakor ženske.
2. lép-ih	llep-ih	
3. lép-im	llep-im	
4. lép-e	llep-e	
5. v lép-ih	v lép-ih	
6. z lép-imi	z lép-imi	

Opómba.

1. Iz tega izgléda se vidi, de ima slovenski prilóg za vsaki spol svoj sklon, ki se čisto po priliki imén ravna; namreč možki spol imá na koncu soglasnico, ženski glasnico *a* in srednji glasnico *o* ali pa *e*.
2. Prilogi, ki se v možkim spolu s *č*, *j*, *š*, ali *šč* končajo, imajo v srednjim zlogu glasnico *e* namest *o* na koncu; pr. ruděč — ruděče; ptuj — ptuje i. t. d.
3. Prilogi, ki imajo brezglasne gibavne zloge *en*, *ek*, *el*, *er*, *ev* na koncu, zgubijo v gibanju brezglasen *e*; pr. réven — révna — no, dober — dôbra — dôbro, berhek — berh-ka — berhko i. t. d.

4. Včasi se premení brezglasni *e* v gibavnih zlogih *en* in *ek* v *a*; takrat pride naglas na končni zlog. V gibanju pa se ta *á* vun verže: pr. močán — močna — močno; hladán — hladna — hladno; gorák — górka — gorko; sladák — sladka — sladkó i. t. d.
5. Soglasnici *g* in *k* se pred gibavnima zlogama *iga* in *ih* večkrat v *z* in *c* premenite; pr. dolziga namest dolgiga, globôciga namest globôkiga i. t. d. V nekterih krajih govore tudi drugiga namesti družiga ali drugiga in premené tako *g* v *j*.
6. Če hočemo kako imé bolj natanjko določiti, potegnemo zlog pred gibavnim zlogom, pridénemo možkimu sklonu *i* in preménimo v podaljšanim zlogu *ó*, tam kjér je, v *ó* in *é* v *é*; pr. širók graben, ne vémo še ravno kateri graben; če pa rečemo; širóki graben, dolóčimo dôbro, kateri graben mislimo; — visôka gora (sploh), in visóka gora (posebno); — bél kruh (sploh) in béli kruh (posebno); zelêno drévje (sploh) in zelêno drévje (posebno dolóčeno drévje).

V navadnim govorjenju se je to še bolj določilo; pravijo namreč stári oče t. j. očetov ali materni oče, in stár oče t. j. bodi si katerikóli star oče; — véliki hlápec t. j. hlapec, ki je glava vsih družih hlapcev eniga gospodarja, in velik hlapec t. j. hlapec, bodi si kateri koli, ki ni majhen; — vélike vrata t. j. nar veči vrata pri enim ozidju, in vélike vrata t. j. vrata, ki niso majhne; — vélika cêsta t. j. cêsta, po kateri se nar več blagá, ljudi i. t. d. vózi, in vélika cêsta t. j. ktera ni majhna i. t. d.

Vêlik, vélika, véliko poméni tadaj sploh, in véliki, vélika, véliko poméni kaj določeni-ga; ravno tako pravimo májhen, májhna, májhno, kadar sploh od kake majhne rečí govorimo; kadar pa kaj določiti hočemo, rečemo: mali, mala, malo.

7. Nej stoji prilóg kjer koli hoče, pred iménam ali za njim, se ravná natanjko po njegovim spolu; pr. ta konj je lép in lépi konj; ta žena je dôbra in dôbra žena; to vino je sladko in sladko vino i. t. d.
8. Skorej vsi eno- in dvozlóžni prilógi stavijo radi naglas, ako ne kažejo kake določene osébe ali reči, na končno glasnico. Zato se končajo v imenovavniku, kazavniku in storivniku edino- broja z *ó*, v imenovavniku in kazavniku dvo- broja z *á* in *é*, in v imenovavniku in kazav- niku višebroja z *í* in *é*; pr. sladko vino t. j. dokazano slodko vino, in sladkó vino t. j. nedokazano; v višebroju: sladke vina in sladké vina i. t. d.
9. Prilóg se zna včasí tudi namest iména staviti; pr. môžki, Ledínski, krajnsko. Sklanja se pa vunder kakor prilóg; tukaj: môžkiga, Ledinskiga, krajnskiga i. t. d. Le ma- lokteri prilógi se sklanjajo kakor iména; pr. starši, t. j. oče in mati, mlajši; duhoven i. t. d. imajo v rodivniku in dalje: staršev, mlajšev, duhovna i. t. d.
10. Nekteri prilógi se razlóčijo samo po naglasu od terpivniga deléžja glagolov; končajo se z brezglasnim *en*; paziti je tadaj treba na na- glas, de se dvoúmnosti obvarjemo. Tukaj jih je nekaj tacih:

hválén t. j. hvale vréden

hváljén t. j. kterimu hvalo skazujejo

postréžén t. j. ki rad postréže

postréžén t. j. kterimu se postréže

podlóžén t. j. ki je družim v strahu

podložén t. j. ki se kaki reči podloží

razlóčén t. j. razumljiv

razlóčén t. j. ki se je od česar lóčil

snážén t. j. nevmázan

snažén t. j. očíšen

silén t. j. kterimu se je težko vbraniti

siljen t. j. ki je sili podveržen

siten t. j. ki rad sitnost prodaja

sitèn t. j. ki do sititiga jést dobiva
 podúčen t. j. ki dá veliko podučénja
 podučèn t. j. ki je podučenje prejel
 zagáten t. j. za pokusiti

zagatèn t. j. zamašen

(sladko)-snéden t. j. ki rad sladke rečí je

snéden t. j. kar je kdó snédel.

močen t. j. ki ima moč

móčèn t. j. kateri se je močil.

Razločijo se taki prilógi od deléžij v tém, de prilógi v daljnim sklanjaju brezglasen e zgubé, ko ga deležja obderzé; pr. močen, močna, močno; podučèn, podučna, podučno; postréžen, postrežna, postréžno i. t. d. To so prilógi; deležja pa so: móčen, močna, močno; podučèn, podučèna, podučèno i. t. d.

2. Stopnje mérjenja.

§. 17.

Prilógi imajo tri stopnje mérjenja; té so: a) stavna, b) sódna, in c) preséžna.

- a) Stavna stopnja je, kadar se prilóg sam na sebi, kakor ga stavimo in kakor stojí, pr. lep, slab i. t. d.
- b) Sódno stopnjo ima prilóg, kadar z njim dve stvari med sebój primérjamo in sódimó, de je ena ali višji ali nižji memo druge; pr. lepši, slabši i. t. d.
- c) Prešežna stopnja je, kadar prilóg poméni, de je kaka oseba ali rěč zastran svoje lastnosti v nar višji ali nar nižji popolnosti ali nepopolnosti; pr. nar lepši, nar slabši i. t. d.

Od zlaganja sódne stôpenje.

§. 18.

Sódna stôpnja se razno zлага; in sicer:

1. Pristavimo zlog *ši* ali *ji* ali *éji*, ko od ženski-ga prilogoviga sklona končno glasnico *a*, če je pred tém *a* ena sama soglasnica, preč pu-

stimo, namesti te glasnice; pr. *láp-a*, *láp-ši*; *slab-a*, *slab-ši*, ali *sláb-jí* ali *slabêji*; *debél-a*, *debélši* ali *debelêji* i. t. d.

2. Če sta pa vsaj dve soglasnici pred zadnjim *a*, pristavimo namest njega zloge *íši* ali *ejí* ali *ejši*; pr. *srečn-a*, *srečniši*, *srečneji*, *srečnejši*; *močn-a*, *močniši*, ali *močneji* ali *močnejši* i. t. d.

Opombe.

- a) *Lép* in *ljub* imata samo *lépši* in *ljubši*.
- b) Pristavka *ejí* in *ejši* znata naglas tudi na *e* prestaviti, kakor namest *slábeji*, *slabêji*; *môčnejí*, *močnêji* i. t. d.
- c) *Bél* ima *bélši*, *beléjši*, *belêji*; *svét* ima *svetêjši* in *svetêji*.
- d) Prilogi, kateri imajo pred ženskim *a* soglasnico *d*, premenjajo *d* v *j*; pr. *mlad-a*, *młajši*; *rad-a* *rajsi*. Če pa pred *d* še kaka druga soglasnica stoji, veržejo ta *d* čisto proč; pr. *terd-a*, *terši* (namest *terdši*) ali *terji*; *gerd-a*, *gerši* ali *gerji* i. t. d.
- e) *h* pred *a* jemlje namest *ši* zloge *êji* ali *ejši* k sebi, ali pa premeni *h* v *šji*, ali pa postavi pred stavno stopnjo besédo bolj; pr. *gluh-a*, *gluheji*, *gluhejši*, *glušji*, bolj *gluh*.
- f) *m*, *n*, *r* pred *a* jemlje k sebi *íši*, *ejí* ali pa pred stavno stopnjo besédo bolj; pr. *hrom-a*, *hromiši*, *hromeji*, bolj *hrom*; *len-a*, *léniši*, *leneji*, bolj *lén*: *stár-a*, *stářiši*, *stareji*, bolj *star*.
- g) *st* pred *a* zmenja zlog *sta* v *šji*, kakor: *či-sta*, *čišji* tudi *čisteji* ali *čistejši*; *tol-sta*, *tolšji*; *gosta*, *gošji* i. t. d.
Prôst-a ima *prostejši* in *prostêji*.
- h) *g* pred *a* se premenja v *jši*, *ji*, *šji*; pr: *dra-g-a*, *drajši*, *draji*, *dražji*.
- i) *dk* pred *a* verže *k* preč, premenja *d* v *j*, in jemlje k sebi *ši* ali *ji*; pr. *sladk-a*, *slajši* ali *slaji*; *gladk-a*, *glajši* ali *glaji*; *réd-k-a*, *rejši* ali *reji* i. t. d.

k) *tk* pred *a* izpuša *k*, premenja *t* v *j* in privzame *ši* ali *ji*, ali pa jemlje namest *tk* zlog *čji* k sebi; pr. kratk-a, krajši, kraji, kračji.

l) Grenk-a ima greneji; tankjk-a, tanjši; tenjk-a, tenjši; širôk-a, širji, meh-k-a, mečji; visok-a, višji; nizk-a, nižji; vózk-a, vóžji; težk-a, težji; lah-k-a, lažji, tudi ložji, lagleji, in tako drugi taki.

Smémo pa vunder tudi reči: grenkejši, tankejši i. t. d. in grenkeji, tankeji. Blizo ima bližji.

m) Ako bi se s pristavkam *ši* preveč siskajočih zlogov nabralo, delaj rajši sódnó stopnjo z *ejí*, *ji* ali bolj; pr. rudeč, rudečéji, rudečji, bolj rudeč; — globok, globokeji, globočji, bolj globok; namest: rudečíši, globóčíši i. t. d.

n) Sledeči prilogi delajo sodno stopno nepravno, in sicer:

berhek		górši, górgi
dober		boljši, bolji
dolg		daljši, dalji
majhin	}	manjši, manji
mali		
velik		véči, vékši
ubog		ubožniši, ubožneji

§. 19.

De presežno stopnjo izobrazimo, pristavimo sódni stôpnji besédico naj ali nar; pr. lép, nar lepši; slab, nar slabši, nar rajši, nar dražji i. t. d.

Tudi predstavljamo beséde prav, zló, silno, močno, grozno k stavni stopnji, rekoč: prav lép, zlo gerd, silno močan, močno jézen. To pomeni manj preséžno stopnjo.

Naj stavimo namest nar, kadar v bližnjih zlogih *r* stoji.

Včasi pa pristavimo pred prilog besedico pre ali spre in presežna stopnja je narejena; pr. prelép, presvét, sprelép i. t. d.

Besédica pre pa včasi tudi pomeni preveč; pr: prevelik, predober i. t. d. Zato se je moramo previdno poslužiti.

Dostikrat pa izobrazimo preséžno stopnjo, če prilog nepremenjen pustimo, pa ga dvakrat poversti postavimo; pr. visoka visoka gora, namest prav visoka gora.

Sklanja sódne stôpnje.

§. 20.

Sódne stopnje nimajo v edinobroju srednjiga spola, ki je tukaj možkimu enak; v dvobroju veljá možki spol za vse tri. Sklanjamo pa tako le priloge v sodni stopnji:

Edinobroj.

Možki in srédnji spol.

Ženski spol.

1. lépsi
2. lépsi-*ga*
3. lépsi-*mu*
4. lépži(*ga*)
5. v lépsi-*m*
6. z lépsi-*m*

1. lépsi
2. lépsi
3. lépsi
4. lépsi
5. v lépsi
6. z lépsi

Dvobroj.

Višebroj

1. lépsi
2. lépsi-*h*
3. lépsi-*ma*
4. lépsi
5. v lépsi-*h*
6. z lépsi-*ma*

1. lépsi
2. lépsi-*h*
3. lépsi-*m*
4. lépsi-*i*
5. v lépsi-*ih*
6. z lépsi-*mi*

Iména možkih živih oséb ali reči storijo kazavnik rodivniku enak.

Ženskih imén prilogi ostanejo v sodnji stopnji v edinobroju v vsih sklonih nepremenjeni.

Le malokadaj se sliši sodna stopnja v vsih tréh spolih lépši, lépša, lépše kakor stavna stopnja sklanjati.

Pěš in rěs se ne dasta sklanjati.

Zbéra prilógov.

bél	gotov	ledén	ovsén
berljáv	grenik (ák)	lesén	pámeten
bister	grôzen	létašen	pasji
bléd	híter	lév	pégast
bogát	hladen (án)	lipov	peklénski
bós	hrástov	ljub	pěš
bôžji	hud	ljubezniv	preperljív
brézov	hudôben	máli	prijazen
bridek	irhast	májhen	prihóden
cél	jasen	mehek (ák)	pikast
čeden	jeklén	merzel	pisan
čern	južen	mlad	plášen (án)
černkast	kámnat	móder	plesnjiv
červiv	kamnèn	môder	plitev
červojéden	kamnit	móker	podóben
čist	kačji	moljáv	podolgast
čuden	kàsen	možki	pokóren
daljni	kerhèk	môčen (án)	poln
dêbel	kisel	nag	polzik
dimast	kosmàt	nágel	poréden
divji	kratek	naroden	poslédenj
dóber	krogel	neroden	pôzen
dolg	krotèk (ák)	nizek	potrében
domač	kruljev	obiln	povôden
drag	lohek (ák)	očiten	počasen
gerd	lákomen	ognjèn	pomljiv
gladek (ák)	lanén	ogorèl	prazen
globok	lánsk	ojster	praženj
gluh	lásten	okóren	práv
gôden	laški	oprésen	pravičen
goràt	lažniv	ozébel	priden
gós	láčen	ošaben	prost

priprost	sladek (ák)	širok	vesel
ptuj	slámnat	támèn (án)	večen
púhel	slednji	tànek (ák)	zagorel
pust	sléhern	terd	zapeljiv
rad	slép	tesen	zdrav
ráhel	směšen	težek (ák)	zelen
rajnki	srebern	togôten	zelénkast
raven	sréčen	topel	zgovóren
rédek	sirov	tozljiv	zlat
rés	moljáv	trézev	zrel
rěsnji	star	trohljen	žejn
sam	stern	trúden	želézin
sílen	strašen (án)	ubog	žénsk
sit	suh	ubožen	živ
síten	sumljív	uméten	žlahten
siv	svét	uren	
skop	svétel	véden	
slab	šibik	velik	

4. Številno imé.

§. 21.

Številno imé pokaže bolj natanjko, kakor višebroj, od koliko oséb ali rečí govorimo.

Številne iména délimo v dolóčne in nedolóčne ali splóšne.

Dolóčne številne iména imenujemo tiste, ktere tako natanjko dolóčijo, od koliko oséb ali rečí je govorjenje; de jih bolj natanjko nimogóče dolóčiti; pr. štiri vatte sukna sim kupil za dvanajst goldinarjev. — Besedi štiri in dvanajst dokažete popolnoma, koliko vatlov in za koliko sim jih kupil.

Nedolóčne števila iména pa le povéjo, de je od več oséb ali rečí sploh govorjenje, brez de natanjko dokažejo število oséb ali rečí; pr: Pred nekterimi létmi je bilo še pač malo prijatlov slovénšine najti. Beseda nekterimi kaže pač, de je od več lét govorjenje, ne pa od koliko lét;

ravno tako pové beséda malo, de je bilo več prijatlov, pa ne natanjko, koliko jih je bilo

a. Dolóčne številne iména

§. 22.

Vse določne številne iména delimo v 5 plemen: 1. v temeljne; 2. v redovne; 3. v razločivne; 4. v množivne in 5. v razdelivne.

1. Temeljne števila.

§. 23.

Temeljne števila imenujemo tiste, pri katerih se odgovorí na vprašanje koliko? — Te so:

1. êden (ên), êna, eno	21 êden, êna, êno in dvajset
2 dva, dvé, dvě	22 dvá, dvě, dvě in dvajset
3 trije, trí, tri	23 tri in dvajset
4 štirje, štíri, štíri	24 štíri in dvajset
5 pět	25 pět in dvajset
6 šest	26 šest in dvajset
7 sedem	27 sedem in dvajset
8 ósem	28 ósem in dvajset
9 devět	29 devět in dvajset
10 deset	30 trideset
11 enájst	40 štirideset
12 dvanájst	50 petdeset
13 trinájst	60 šestdeset
14 štirinájst	70 sedemdeset
15 pėtnájst	80 osemdeset
16 šestnájst	90 devėtdeset
17 sedemnajst	100 stó, 200 dvéstó i. t. d.
18 osėmnájst	1000 tavžent (jézer)
19 devėtnájst	
20 dvajset	

Eden postavimo, kadar samo za-se stoji; ên pa pred imeni; pr. ên učėnec; le êden je nepókjen.

En, ena, eno sklanjamo kakor lép.
Dvá, dvě, dvě se lastno sklanja, namreč:

Možki spol.	Ženski in šrédnji spol.
1. dvá	1. dvě
2. dvěh	2. dvěh
3. dvěma	3. dvěma
4. dvá	4. dvě
5. v dvěh	5. v dvěh
6. z dvěma	6. z dvěma

Tako tudi sklanjamo obá, obé, obé; in obá dvá, obé dvě i. t. d.

Trijé, trí, trí sklanjamo tako:

Možki spol.	Ženski in srednji spol.
1. trijé	1. trí
2. tréh	2. tréh
3. trém	3. trém
4. trí	4. trí
5. v tréh	5. v tréh
6. s trémi	6. s trémi.

Štirje, štiri, štiri se sklanja:

Možki spol	Ženski in srednji spol.
1. štirje	1. štiri
2. štirih	} kakor možki
3. štirim	
4. štiri	
5. v štirih	
6. s štirimi	

Pét, šest in tako dalje do devét in deset se vse temeljne števila lastno sklanjajo; in sicer po izglédu pét:

1. pét
2. pétih
3. pétim, petróm
4. pét
5. v pétih
6. s pétimi

Sto ne sklanjamo več in ostane v vsih sklonih nesklanjano; jézer, tavžent se sklanja po izgledu rak.

Pét in vse druge temeljne števila dalje so v imenovavniku in kazávniku prave iména in imajo osébe ali rečí, kterih število kažejo, v rodivniku pri sêbi; pr. pét golobov je priletélo; vojaki so petdesét sovražnikov vlovili; koliko lét so tvoj oče stari?

V vsih družih sklonih pa so prilogi in se ravnaajo v sklonu po iménu, ki je pri njih; pr. med devétnajstimi vojaki ne najdeš ne êniga novinca. S tridesetimi goldinarji si kupiš slabiga konja; s šêstimi konji se je vôzil, zdaj pa s pétimi otróci berači.

En in dvajset i. t. d. se sklanja samo v poslednji besedi; pr. en in dvajsetih, pet in tridesetim i. t. d.

2. Redovne števila.

§. 24.

Redovne števila se imenujejo, ktere kažejo red, v katerim se oséba ali reč med družimi znajde, in odgovárjajo na vprašanje koliki, a, o? in so:

1. prvi-a-o	êden in dvajséti-a-o
2. drugi-a-o	dva in dvajséti-a-o
3. tretji-a-e	tri in dvajséti-a-o
4. četerti ali čveterti-a-o	trideséti-a-o
5. péti-a-o	štirideséti-a-o
6. šesti-a-o	petdeséti-a-o
7. sédmi-a-o	šestdeséti-a-a
8. osmi-a-o	sedémdeséti-a-o
9. devéti-a-o	stótni-a-o
	sto in prvi-a-o; drugi
	i. t. d.
	jézerni, tavžentni-a-o
	i. t. d.

Vidi se iz téh števil, de so redovne števila pravi prilogi, samo v tem se lóčijo od prilógov, de

določne glasnice *i* v možkim spolu nikolj ne manjka; sklanjajo se tadaj tudi po izgledu lep.

Če se k redovnim številam soglasnica *č* pridene, je naréčje in sicer naréčje časa izobraženo; namreč: prvič, drugič, desétič i. t. d.

Ravno tako napravimo naréčje, če zlog krat pridénemo: pervikrat, drugikrat, tretjikrat i. t. d.

3. Razločivne števila.

§. 25.

Razločivne števila se imenujejo, ktere pleména oséb ali rečí razločijo in odgovarjajo na vprašanje kolikeri? pr. kolikero platno prodajate? — Pri nas prodajamo enoje, samo hôdno; pri sosédu dvoje, v Ljubljani pa najdeš več kot desetéro platno.

Razločivne iména so:

enój-a-e	stotéri-a-o
dvoj-a-e	dvestotéri-a-o
trój-a-e	tavženteri-a-o
čvetéri-a-o	kolikeri-a-o
petéri-a-o	tolikeri-a-o i. t. d.
šesteri-a-o	

Razločivne števila se sklanjajo, kakor se vidi, po izgledu lep.

Te števila namestujejo temeljne števila:

1. Pri iménih, ktere se samo v višebroju rabijo; pr. dvoje bukve; troje hlače i. t. d. Od pét dalje se govori tudi pét, šest ali petéro, šestéro vilic i. t. d.
2. Pri iménih, ktere mlade živali ali malo čislane osébe poménijo; pr. dvoje telét; šestero otrok i. t. d. Tu kakor tudi gôri stoji imé vselej v rodivniku.

4. Množivne števila.

§. 26.

Množivne števila kažejo, kolikomnožna je kaka stvar in odgovarjajo na vprašanje kolikorni? Te so:

edinji
dvojni ali dvojsten
trojni ali trojsten
čvetérni
petérni
šestérni
sedméni
osméni

Tudi pravimo dvójnat, trojnat, čvetérnat, *a*, *o* i. t. d.

Sklanjajo se po izgledu lép.

5. Razdelivne števila.

§. 27.

Razdelivne števila se imenujejo, ktere posamezne déle celih reči poménijo, in so:

$\frac{1}{2}$ pol	$\frac{1}{7}$ sedmina
$\frac{1}{3}$ tretjina	$\frac{1}{8}$ osmina
$\frac{1}{4}$ četertina	$\frac{1}{9}$ devetina
$\frac{1}{5}$ petina	$\frac{1}{10}$ desetina
$\frac{1}{6}$ šestina	$\frac{1}{100}$ stotina i. t. d.

Opombe.

- Števila s koncam krat se zamorejo tudi kakor prilógi rabiti, če se jim ni-a-o pridéne; pr. enkratni-a-o ali pervikratni-a-o, sto-kkratni-a-o i. t. d.
- Iz števil narejamo tudi nektare iména, priloge, narečja, ali pa že imajo podobo imén, take so:

- a) Lastne iména denarjev: petica, šestica; dvojača, desetica, dvajsetica i. t. d.
- b) Iména reči, ktere eno ali več samíc v sebi zapopadejo: pr. enica, dvojica, trojica i. t. d.
- c) Iména števílk ali cifer: enklja, dvojka, trojka, čvetérka, petérka, šestérka ali šestica i. t. d.
- d) Iména, ktere posamezne dele kake celíne pomenijo; med temi je polovica nar perva; potem: tretjina, četert, petina, desetina, stotina in druge. Naredijo se, če k redovnim števílam zlog na pridenemo.

Osmína poméni osmi dan ali pa celí čas osmih dni; sédmína sédmi dan ali pa jed za pogrebce.

- e) Dvojčič, trojčič, dvojčina t. j. otroci po dva ali trije v enim porodu.
- f) Polovičavne števíla, s kterimi polovico k celímu prístévamo: poldrugi, poltrétji, polčeteri i. t. d.

b. Nedoločne števílne iména.

§. 28.

Nedoločne števílne iména so:

Ves, vsà, vsè	mno
vsi, vsè,	nekolico
nobèn, éna, éno,	mnogoter, a, o
veliko	vsakter, a, o
malo	marsikter, a, o
nekaj	nekter, a, o
nič	malokter, a, o

4. Mestimé.

§. 29.

Mestiména imenujemo tiste, ktere iména namestujejo, de jih prevečkrat ne ponavljamo; pr.

Šola je mladenčem prav koristna, ker se mladenči v šoli marsikaj lepiga in koristniga učé. — Lepši rečemo: Šola je mladenčem prav koristna, ker se oni v nji marsikaj lepiga in koristniga učé. — Tukaj stavimo mestiméni oni in nji, namest besed mladenči in šola ponavljati.

Šestéro mestimé je: 1. oséбно; 2. povračívno, 3. prisvojívno; 4. kazávno; 5. ozéravno; 6. vprašávno.

1. Oséбно mestimé.

§. 30.

Osébne mestiména se imenujejo tiste, ktere kako osébo zaznamovajo.

Tri osébe razločimo v govoru: prvo, ktera govori; drugo, s ktero govorimo in tretjo, od ktere govorimo; te osébe zaznamovamo, in sicer prvo z mestiménam jez, za vse spole, drugo z mestimenam ti, za vse spole, in tretjo z mestiménam on za možki, ona za ženski in ono za srednji spol v edinobroju. V dvobroju je: midva prva oséba za možki, medvé za ženski spol; vidva druga za možki, vedvé za ženski spol; ona tretja za možki, one ali oné za ženski in srédnji spol. V višebroju je mi prva, vi druga, oni tretja za možki, mé prva, vé druga in oné tretja za ženski in srednji spol.

Sklanjajo se osébne mestiména tako le:

Edinobroj.

I. Oséba	II. Oséba	III. Oséba		
		m.	ž.	sr.
1. jez (jaz)	ti	on	ona	ono
2. mène, me	têbe, te	njega, ga	njé, je	njega, ga
3. mèni, mi	têbi, ti	njemu, mu	njej (nji) ji,	njemu, mu
4. mène, me	têbe, te	njega, ga	njó, jo	njega, ga(je)
5. v mèni	v tebi	v njem	v nji	v njem
6. z menoj, mano	s teboj, tabo	z njim	z njó	z njim

*Dvobroj.***I. Oséba.**

1. midva (môžk) medvé
(žensk.)	} za možki in
ženski spol.
2. náju	
3. náma	
4. naji	
5. v nama	
6. z nama	

II. Oséba.

vidva (m) vedvé (ž)	} za možki in
ženski spol.
vaju	
vama	
vaji	
vama	
z vama	

III. Oséba.

1. ôna (možk.)	one (oné) (žensk in sr. sp.)	} za vse tri spole.
2. nju, ju		
3. njima, jima		
4. nji, ji		
5. v njima		
6. z njima		

*Višebroj.***I. Oséba.****II. Oséba.****III. Oséba.**

1. mi
2. nàs
3. nàm
4. nàs
5. v nàs
6. z nami

vi
vàs
vàm
vàs
v vàs
z vámi

m. ž. in sr.	} za vse tri
spole.
oní, one (oné)	
njih, jih	
njim, jim	
nje, jih	
v njih	
z njimi	

*Opombe.***§. 31.**

1. Okrajšana oblika: me, te, ga, mi, ti, mu, jo, jih i. t. d. se postavlja v začetku govorjenja, kadar na mestimé ne položimo posebniga naglasa; pr: Me ne skerbi, se odgovoriti, ker vém de nisim kriv. — Kadar pa na mestimé poseben naglas položimo, se podaljšana oblika postavi; pr: têbe pa mende ne bo tako lahko stalo.

2. Če stojé pred kazavnikom krajši oblike enozložni predlogi na, za, med, nad, po, pod, čez, pred, se predlog in mestimé v eno besedo sestavita; namreč: náme, z áte, médnje, nádse; nánj, zanj. Naglas dobí vselej predlog. Pri ženskih mestiménih pa vzamemo daljši obliko; pr. nadnjo, čéznjo i. t. d.
3. Kazavnik, mène, têbe in sêbe, znamo, če prav imenovani predlogi pred njim stojé, tudi v mé, té in sé sovleči; pr. pod mé, nad té, med sé ali pa pod mène, nad têbe, med sêbe i. t. d.

2. Povračivno mestimé.

§. 32.

Imamo še mestimé, s katerim se govoreči sami na sebe povračamo, za to se imenuje povračivno, in je za vse tri spole, števila in oblike in nima imenovavnika. To mestimé se sklanja.:

2. sêbe, sè
3. sêbi, si
4. sêbe, sè
5. v sebi
6. s séboj, (sabo)

Tukaj veljá od krajši oblike se, si in od daljši sêbe; sêbi i. t. d. vse, kar smogôri rêkli; pr. veselím se, veseliš se, veselimo se. — Sêbe sim mislil, ne tebe. Ti sebe glej, jez pa sebe.

§. 33.

Še eno oséбно mestimé imamo, ktero rabimo, kadar od osêbe ali rečí govorimo, ktere ne moremo ali nečemo ravno imenovati. Imenuje se splošno mestimé, in to je ono-a-o. Sklanja se kakor kazavno mestimé to in ta: ono, onéga, onému i. t. d. Za ženski spol pravimo: ona, é, éj, ó.

Neki ali nek-a-o, nekaj, nekakošin malokter, mnogoter, marsikter, vsakter, se sklanjajo kakor lép: Nihče in nekdo, marsikdo, malokdo, kaj, nekaj, nič so tudi splošne mestiména in kako se sklanjajo, se bo pri vprašavnih in ozéravnih mestiménih govorilo.

3. Prisvojivno mestimé.

§. 44.

Prisvojivne mestiména kažejo, čigava je kakva oseba ali reč, in so: moj-a-e, tvoj-a-e, svoj-a-e, njegov, njeni, najin, vajin, naš, vaš, njihin, njihov, in se sklanjajo po priliki, lép: mój, mojiga, mojimu i. t. d., njihni — njihniga — njihnimu i. t. d.

Nju in njih ostane po vsih sklonih enako; pr. nju sin, nju sina, nju sinu i. t. d.

Opomba.

§. 35.

Od ozéravno prisvojivniga mestiména svoj-a-e velja vse od sebe rečeno; svoj-a-e, velja za vse tri osebe in za vse tri broje in se postavi vselej, kadar se prisvojivno mestimé na djavno ali na terpívno osébo ali reč nanaša; pr. jez sim svojo délo dokončal, ti boš svoje in vsak svoje; po končanim delu bomo pa svoje plačilo prejéli. Ne bilo bi prav: jez sim moje delo končal, ti pa tvoje i. t. d. ker se svoje na osébe jez, ti in vsak nanaša. Temu nasproti pa pravimo: Jez sim tvoje nesreče kriv, ti pa moje, ker se mestiméni tvoje in moje ne nanašate na djavni osébi jez in ti.

Kadar pa prisvojivno mestimé kaj imenuje, kar več osébam gré, tadaj več obseže, kakor djavna oséba pové, je bolj prav moj, tvoj, njegov, naš, vaš i. t. d. postaviti; pr: Mi trijé smo bili v naši cerkvi; in ne v svoji, zato ker cerkev ni samo

teh tréh, ampak cele soséske. Zato je tudi bolj prav reči: molímo za našiga cesarja i. t. d. Samo v sprotnim govorjenju je treba tudi svoj staviti; pr. če vam naša šola ni všeč, pojdite pa v svojo i. t. d.

4. Kazavno mestimé.

§. 36.

Kazavno mestimé se imenuje tisto, ktero kako osebo ali reč bolj natanjko pokaže, kakor osébnó mestimé.

Kazavne mestiména so v Slovenskim te le:

ta (ti), ta, to
tisti (taisti) tista, tisto
uni, a, o
taki, a, o
drugi, a, o
sij, a, e t. j. ta (ti) ta, to.

Sij, sija, sije, ktero se samo na Dolenskim še sliši, najdemo samo v sostavljenih besédah: dansi ali danas, sinoč, letosi, dosihmal, posihmal ali od-sihmal.

Kazavne mestiména se sklanjajo po izgledu lép, samo ta, ta, to se tako le sklanja:

Edinobroj.

Možki spol	Ženski spol	Sreduji spol
1. ta (ti)	1. ta	1. to
2. tega	2. té	2. téga
3. temu	3. tej	3. tému
4. ta (ti) in tega	4. to	4. tó
5. v tem	5. v téj	5. v tém
6. s tém	6. s tó	6. s tém

Dvobroj.

1. tá	1. té	kakor v ženskim spolu.
2. téh	2. téh	
3. téma	3. téma	
4. ta	4. té	
5. v téh	5. v téh	
6. s téma	6. s téma	

Višebroj.

1. ti	1. té	kakor v ženskim spolu.
2. téh	2. téh	
3. tém	3. tém	
4. té	4. té	
5. v téh	5. v téh	
6. s témi	6. s témi	

5. Vprašavne mestiména.**§. 37.**

Vpravšavne mestiména imenujemo tiste iména, s kterimi po kaki osébi ali rečí prašamo. Te le so:

kdo?

kaj?

kteri, a, o

ki? (ki vrag?)

kak, a, o?

kakov, a, o?

kakošen, kakošna, kakošno?

Izmed téh mestimén se sklanjajo kteri, a, o, kak, a, o, kakov, a, o in kakošen, a, o, po izgledu lép; kdo in kaj pa imate lastno sklanjaje, in sicer:

1. kdo	1. kaj
2. koga, kogá	2. česa (koga)
3. komu	3. čimu (čimú, čému)
4. koga (á)	4. kaj
5. v kom	5. v čim, (čém)
6. s kóm	6. s čim, (čém).

7. Oziravne mestiména.

§. 38.

Oziravne mestiména se imenujejo tiste, ktere govor na že imenovano osebo ali reč nazaj napeljujejo, t.j. kažejo, de imamo, kar govorimo, od osebe ali reči misliti, namest ktere se te mestiména stavijo. Oziravne mestiména so: *kteri-a*, *o*, *ki*; *kteri-a-o* se sklanja po izgledu *lép*; dostikrat se namestova s *ki*, ktero za vse tri spole velja. Sklanja se s pomočjo krajšiga osébniga mestiména:

<i>Edinobroj.</i>	<i>Dvobroj.</i>	<i>Višibro.</i>
1. <i>ki</i>	<i>ki</i>	<i>ki</i>
2. <i>ki ga</i> žensk <i>ki je</i>	<i>ki ju</i>	<i>ki jih</i>
3. <i>ki mu</i> „ <i>ki ji</i>	<i>ki jima</i>	<i>ki jim</i>
4. <i>ki ga</i> „ <i>ki jo</i>	<i>ki ji</i>	<i>ki jih</i>
5. <i>ki v njem</i> „ <i>ki v nji</i>	<i>ki v njima</i>	<i>k v njih</i>
6. <i>k z njim</i> „ <i>ki z njo</i>	<i>k z njima</i>	<i>ki z njimi</i> ,

pr: Človek, *ki mu ni upati*, namest: Človek, *kerimu ni upati*. — Ljudjé, *ki resnica pri njih ne velja*, namest: ljudjé, *pri kterih resnica ne velja*.

Prašavni mestiméni *kdo in kaj se v ozéravne premenite*, če *pervimu r na koncu pristavimo*, pri drugim pa *j v r premenimo*; namreč *kdo prašavno*, *kdor ozéravno*; *kaj prašavno*, *kar ozéravno*. pr: *kdo je pošten človek?* — *Kdor pravico ljubi.* — *Kaj išete?* *Kar smo zgubili.* *Kdor in kar se ravno tako sklanja*, kakor *kdo in kaj*, samo *dobí vsaki sklon na koncu r*; namreč: *kdor*, *kogar*, *komur*, *kogar*; — *kar*, *česar*, *čimur i. t. d.*

Tudi *čigav-a-o* se premeni v oziravno mestimé, če se *srednjimu spolu čigavo r na koncu pridéne*, namreč *čigavor*; rabi se pa samo v imenovavniku in velja za vse tri spole; pr. *čigavo je to?* *čigavor hoče nej je!* — *Rajši pa štavimo rodivnik čigar namest čigavor.*

Kakošen, kakošna, kakošno se premeni v ozeravno mestimé, če *kako v kakor prenare-*

dimo; namreč kakoršen-a-o; v vsih sklonih in številih se sklanja kakor kakošen.

Včasi pridénemo ozéravnim mestiménam besédico koli; in sicer: kteri-a-o koli, kdor koli, kar koli, kolikor koli, kakoršenkoli i. t. d.

Kakor kdor in kar se sklanjate tudi nedoločni osébní mestiméni nihče in nič, namreč:

1. nihče	1. nič
2. nikogar	2. ničesar
3. nikomur	3. ničemur
4. nikogar	4. nič
5. v nikomur	5. v ničemur
6. z nikomur	6. z ničemur

Nič pa tudi zná nesklanjano ostati.

Nektere kazavne prašavne, in ozéravne mestiména.

§. 39.

Prašavne.		Ozéravne.
kdo	kdor	ta
kaj	kar	to
kadaj	kadar	tadaj
kam (kamo)	kamor	tam (támo, tjè)
kjé	kjér	tjè (tam)
kakó	kakor	tako
kákošen	kakoršen	takošen
koliko	kolikor	toliko
kod	kodar	tod
doklaj	doklar	dotlaj
doklej	dokler	doslej

5. Glagol.

§. 40.

Glagol nam pové, kaj kaka oseba dela ali terpí, ali kaj se z njo godí in v katerim stanu de je; pr. Vojšaki se bojujejo za domovino.

Beseda se bojujejo kaže, kaj vojšaki delajo. — Sovražniki so bili premagani. Beseda so bili premagani kaže, kaj se je s sovražniki zgodilo. i. t. d.

Več plemén glagolov imamo, in sicer: *a* prehajavne, *b*. neprehajavne, *c*. vračivne in *d*. neosébné glagole.

Prehajavni glagoli so, kateri poménijo délo ali djanje, katero od ene osébe ali stvari na drugo prehaja in preide; pr. Kosec kosí travo; oče svari sina; pastir pase čedo.

Neprehajavni glagoli so, kateri ne poménijo nikakorsniga dela ali djanja, katero od ene osébe ali stvari na drugo prehaja, kakor: počivam, spím i. t. d., ali pa poménijo kako djanje, katero pa v delajoči osébi ostane, kakor: postópam, grém.

Vunder imamo pa take glagole, kateri so zdaj prehajavni zdaj neprehajavni; pr. novo pesim pojem, ali boljši je pétikakor jokati. V prvi priliki je pojem prehajaven, v drugi pa pétí neprehajaven glagol.

Vračivni glagoli se tisti imenujejo, kateri se na delajočo osébo ali reč nazaj nanašajo in v vsih tréh osébah mestimé se ali si pri sebi imajo; pr. nadjam se, veselite se, prizadevajo si, kisajo se i. t. d.

Neosébní glagoli so, kateri so samo v tretji enobrojni osébi navadni; pr. bliska se, gromí, dežuje, skelí, bolí i. t. d.

§. 41.

Glagole delimo še v dve drugi bolj važni pleméni, namreč v nedoversivne in v doversivne.

Nedoversivne glagole imenujemo tiste, kateri poménijo kako djanje ali kak stan, ki še terpi, brez de bi se na njegovo doversenje ali končanje gledalo. S tacimi glagoli se odgovarja na vprašanje: kaj delaš, kaj se godí zdaj? Pr. sédam, spim, kopljem, nósim, vstajam i. t. d.

Doveršivne pa imenujemo tiste, kateri dovršenje ali dokončanje kakiga djanja ali stanú poménijo. S temi glagoli ne moremo odgovoriti na vprašanje: kaj délaš zdaj? Pr. pádem', dvignem; veržem, zaspím, umerjem i. t. d.

§. 42.

Slovenski jezik ima še dve posébní pleméni glagolov; eno pleme obséže take glagole, kateri povéjo, de se djanje ali délo le enkrat zgodi in koj ko se zgodi, tudi koj neha. Take imenujemo glagole enokratniga djanja. Pr. vzdignem, dregnem, veržem, žoknem i. t. d. Vsi ti glagoli so tadaj doveršivni.

Drugo pleme pa obséže glogole, kateri povéjo, de se kako djanje ali delo večkrat ponovi ali poverne; pr. sujem, ta glagol pové, de še nekončam svojiga djanja, če enkrat sunem, večkrat in v eno mér moram svoje djanje ponovljati ali suvati, — segam, vriskam, žugam i. t. d.

Taki glagoli se imenujejo ponavljavni ali glagoli večkratniga djanja. Ti so nedoveršivni.

Če tadaj vse plemena glagolov še enkrat v pominj vzamemo, naštejemo te le: 1. Prehajavne; 2. neprehajavne; 3. vračivne; 4. neosebne; 5. nedoveršivne; 6. doveršivne; 7. glagole enokratniga, in 8. glagole večkratniga djanja.

§. 43.

Rekli smo gori, de glagol poméni, kaj kaka oséba ali stvar dela ali terpí; imeti morajo tadaj glagoli tudi svoje znaminja, po katerih jih spoznamo, kadaj de povéjo, de oséba ali stvar kaj déla ali pa terpí. Te znaminja skup z eno besédo imenujemo obliko glagolov. Kakor tadaj glagoli ali delavnost ali terpivnost oseb ali stvari kažejo, tako pravimo tudi, de imajo glagoli delavno ali

terpivno obliko. Pr. Kmet obdeljuje polje. Glagol obdeljuje kaže, kaj kmet dela; je tadaj v delavni obliki. Če pa rečemo: Sovražniki so bili premagani, pové glagol so bili premagani, kaj se je sovražnikom zgodilo, kaj so terpeli; je tadaj v terpivni obliki.

Glagol pa tudi pové, v katerim stanu je oseba ali stvar, v stanu namreč, v katerim ne moremo reči, de kaj dela ali de kaj terpi; pr. V pomladi vse drevje cvetè in zelení. Glagola cvetè in zelení kažeta stan, v katerim je drevje v pomladi; ne dela in ne terpi nič, v srednjim stanu je tadaj. Imamo tadaj še tretjo obliko glagolov, in to imenujemo srednjo obliko. Tri oblike imamo tadaj: delavno, terpivno in srednjo obliko.

§. 15.

Razun oblike so pri glagolih še te le reči pomniti: 1. čas, 2. naklon (Art), 3. število, 4. oseba, 5. vpréga in 6. lice.

1. Č a s.

§. 16.

Čas je prav za prav trojin v slovenskim, namreč *a.* sadanji, ki kaže, de se zdaj kaj godí; *b.* pretekli, ki kaže, de se je kaj že zgodilo in *c.* prihodnji, ki pové, de se bo še le kaj zgodilo.

Imámo pa razun pretekliga časa tudi še predpretekli čas, in razun prihodnjiga časa tudi še preteklo prihodnji čas. Predpretekli čas kaže, de je djanje že končano bilo, ko se je drugo začelo; pr. Ko sim bil svoje délo končal, sim šel v vert. — Prihodnje pretekli čas pové, de bo djanje končano, ko se ima drugo začeti; pr. Kadar bom bukve zbral, jih bom tebi posodil.

Kar čase, gledé na glagole po njih pleménu, utíče, je pomniti:

1. V sadanjim času stojé le glagoli, s kterimi zamoremo odgovoriti na vprašanje: kaj delaš? ali kaj se godí? Taki glagoli so pa le nedoveršívni: pr. kamen pada. Bolnik uméra.

Po tem pravilu bi, če bi rekli: kamen pade; bolnik umerje, glagola pade in umerje ne kazala sadanjiga časa, ampak nekaj pretečeniga že v tistim trenutji, ko pade ali umerje, ker sta ta dva glagola doveršívna.

2. Pretekli čas je čas, ki je bil pred sadanjim, in poméni kaj doveršeniga ali končaniga; to pa skažemo s doveršívnimi glagoli; zatorej izobrazovamo pretekli čas z doveršívnimi glagoli; pr. ko so sovražniki spali, smo jih zajéli.
3. Ker v slovenskim predpretekli čas dokončano djanje pomeni, po kterim se še le drugo začne, nedoveršívni glagoli tega časa ne morejo iméti.
4. V prihodnjim času se zamorejo nedoveršívni in doveršívni glagoli rabiti.
5. Ker prihodnje pretekli čas djanje kaže, ki bo že končano, ko se bo drugo začelo, se ume, de se zamorejo v tem času le doveršívni glagoli rabiti.

2. Naklon.

§. 46.

Kako glagol v vsih oblikah kaj pové, to se imenuje naklon.

Te le naklone imajo slovenski glagoli:

1. Naznanívní ali očitní naklon, ki kaže, de glagol naravnost kaj zagotovo poméni; pr. Človek živí; ptič poje i. t. d.
2. Pogojívní naklon, ki kaže, de se kaj z kako pogodbo déla ali godí; pr. Če se bote pridno učili, vas bodo vsi pohvalili.

3. Želivni naklon, kateri željo naznanje da, de se nej kaj zgodi; pr. O nej bi mi bilo mogoče, vsim vstréči!
4. Velivni naklon, kateri kako povelje izgovori, de se ima kaj zgoditi; pr. Delajte, de si živež zaslužite.
5. Deležje je naklon, ki da glagolu nekaj prilgovih nekaj glagolovih lastnost, t. j. ki ne kaže samo časa, kadaj, ampak tudi kako se kaj zgodi; pr. dremljajoč je umerl; to kaže sadanji čas, in tudi kako je umerl.
6. Nedoločivni naklon, pokaže pač djanje ali stan, pa nikakoršne osebe nedoloci; pr. Delati je treba.
7. Narečaj t. j. naklon, ki v podobi narečja stan osebe ali stvari pokaže.
8. Namenivni naklon, ki kak namen poméni.
9. Glagolno imé, t. j. imé iz glagola izobraženo.

Deléžja so prilogam, narečaji pa narečjem enaki.

Pomožni glagol sim.

§. 47.

Préden od izobraževanja in zlagovanja časov in naklonov, potém pa od vprége glagolov sploh kaj več govorimo, je treba od pomožniga glagola sim kaj več govoriti.

Pomožni glagol se zató imenuje, ker nam pomaga glagole v nekterih časih in naklonih pregibati. Sim je edini slovenski pomožni glagol.

1. Naznanivni naklon.

Sadánji čas.

<i>Edinobroj.</i>	<i>Dvobroj.</i>	<i>Višebroj.</i>
1. sim	<i>mošk. žensk. in sre d.</i>	smo
2. si	sva sve	ste
3. je	sta ste	so

*Pretêkli čas.**Edinobroj.**Dvobroj.**Višebroj.*

1. sim	bil, a, o	mošk.	} bila	šč. in sr.	} bile	smo	} bili, bile
2. si		sva		sve		ste	
3. je		sta		ste		so	
		sta		ste			

Prihodnji čas.

1. bom *)	mošk. šč. in sr.	bomo
2. boš	bova bove	bote
3. bó	bota bote	bodo (bojo)
	bota bote	

2. Pogojuvni naklon.*Sadanji in prihodnji čas.*

1. bi	bil, a, o	bi	} bila, bile	bi	} bili, bile
2. bi		bi		bi	
3. bi		bi		bi	

Pretekli čas.

1. bi	bil bil,	bi	} bila bila;	bi	} bili bili;
2. bi		bi		bi	
3. bi		bi		bi	
	a, o		bile bile		bile bile

3. Želivni naklon.*Za vse tri čase.*

1. nej bom **)	nej bova, bove;	nej bomo;
3. nej bó	nej bota, bote	nej bodo

*) Bom je skrajšano namest bódem, in se takole giblje:

1. bódem	bódeva, bódeve	bódemo
2. bódeš	bódeta, bódete	bódete
3. bóde	bódeta, bódete	bódejo

**) Bolj prav se nam zdi: Nej sim, nej je, nej sva, nej sta, sve, ste; nej smo, nej ste.

4. Velivni naklon.

<i>Edinobroj.</i>	<i>Dvobroj.</i>	<i>Višebroj.</i>
1. bódi (jez)	bodíva, bodíve	bodímo
2. bódi (ti)	bodíta, bodíte	bodíte
3. bódi (on, ona, on)	bodíta, bodíte	bódejo

5. Deléžje.

Sadanji čas: bijoč, a, e

Pretekli čas I. bil, a, o

„ „ II. bivši,

„ „ terpivne oblike: bit-a-o

Prihodnjiga časa: bodoč-a-e.

6. Narečaj.

(Ga nima.)

7. Namenívni naklon.

Bit.

8. Glagolno imé.

Bitje, bistvo.

Opombe.

1. Kadar se pomožno imé s tajivnim narečjem *ne* pregibavati ima, rečemo v sadanjim času namest *ne* *sim*, *ne* *si*, *ne* *je* i. t. d. *rajši*: *nisim*, *nisi*, *ni*, *nismo* i. t. d. Ravno tako v preteklim času *nisim* *bil*, *nisi* *bil* sicer pa ostane *ne* od pomožniga glagola ločeno, namreč: *ne* *bom*, *bi* *ne* *bil* i. t. d.
3. Iz glagola *biti* so sestavljeni: *dobiti*, *zgubiti*, *znebiti*. Ti glagoli se sklanjajo po izgledu glagolov četrtega reda in se bo pozneje na svojim mestu od teh glagolov govorilo.

Prebiti pa se popolnoma po izgledu biti pre-giblje, z razločkam, de se v sadanjim času tako giblje, kakor staro bim, biš, bi, biva, (e), bista (ste), bimo, biste, bijo.

V velivnim naklonu nima samo ta glagol bódi (prebódi) ampak tudi dobím (dobódi) in sicer ne- navadni glagol pobiti v velivnim naklonu; pr. še malo pobódi.

3. Casi glagolov.

§. 48.

Rekli smo, de imamo sadanji, pretekli, predpretekli, prihodnji in prihodnje pre- tekli čas.

Govorili bomo tukaj, kako se slednji čas iz- obrazi ali naredí.

1. Sadanji čas ima po raznih redih glagolov razno izobrazovanje, in ko bomo pozneje rede glagolov pregledali, bodo izgledi razne konč- ne obraze sadanjiga časa pokazáli.
2. Pretekli čas se naredí, če pred deležje pretekliga časa storivne oblike sadanji čas pomožniga glagola sim postavimo; pr. sim delal, sim govoril, sim péli i. t. d.
3. Predpretekli čas se izobrazi, če se pred imenovano deležje pretekli čas pomožniga gla- gola sim postavi; pretekli čas pomožniga gla- gola sim je: sim, si, je bil, a, o; tadaj: sim bil delal, sim bil govoril, sim bil péli i. t. d.
4. Prihodnji čas se naredi, če se pred de- ležje pretekliga časa storivne oblike prihodnji čas pomožniga glagola sim postavi.

Pomožni glagol ima v prihodnjim času: bom, boš, bo i. t. d.; tadaj bom délal, bom govo- ril, bom péli i. t. d.

5. Prihodnje pretekli čas nima v sloven- skim nikakorsniga posebniga obraza in je v tém prihodnjimu času popolnoma enak; spozna se le po poménu.

Nekteri glagoli, kateri kako gibanje ali premikanje od eniga kraja na drug kraj pomenijo, delajo prihodnji čas tudi še, če se pred nje predlog po postavi in z njimi sklene; pr. pojdem namest bom šel, ponêsem namest bom nesel, potečem, namest bom tekeli i. t. d. Tako tudi rečemo porečem, namest bom rekel.

4. Nakloni.

§. 94.

1. Pagojivni čas se izобрази, če pred deležje bi postavimo, ktero za vse tri osebe velja; pr. bi delal, bi govoril, bi pël i. t. d.

To velja za sadanji ali pa tudi za prihodnji čas, ker znamo reči: jez bi zdaj ali pa jutri delal, govóril, pël i. t. d.

2. Želivni naklon naredimo ravno tako, če pred deležje pretekliga časa zlog nej postavimo; pr. nej pišem, nej jem, nej govorim i. t. d.

3. Velivni naklon naredimo iz prve osebe sadanjiga časa, če premenimo:

a) am v aj; pr. délam — delaj;

b) ém v ej; pr. jem — jej;

c) em, im vi; pr. vzdignem — vzdigni, redím — redi, ljubim — ljubi.

Glagoli s koncam jem ali jim veržejo samo em ali im preč; pr. štéjem — štej; stojim — stój. Tisti glagoli pa vunder k j se i vzamejo, kateri se v nedoločivnim naklonu z iti končajo; pr. tajíti — tají. O se v ó preverže: rojiti — rôji; nositi — nôsi i. t. d.

4. Deléžje se naredí, in sicer deležje sadanjiga časa iz tretje osebe višebroja sadanjiga časa, če tej osébi č pridenemo; pr. delajo — delajoč-a-e. Tistim glagolam pa, kateri v pregibanju ejo v ó in ijo v é skrajšajo, pridenemo v skrajšanim koncu č; pr. gredó — gredoč; stojé — stojěč.

Deléžje pretekliga časa ima vselej l na koncu in glasnica, ktera pred l stoji, se ravna vse-

lej po nedoločivnim naklonu; pr. pisati — pisal; želéti — želel; učiti — učil i. t. d.

Od tega se drugo deležje pretekliga časa naredi, če *l* preč pustimo in namest njega vsi pridenemo; pr. skriti — skrivši, omedléti — omedlévši; pozabiti — pozabivši (in pozabljivši). Pri nekterih pridenemo samo deblovimu zlogu *ši*; pr. oprijeti — oprimši i. t. d.

Drugo deléžje pretekliga časa kakor tudi deležje sadanjiga časa se rabi kakor narečje in kakor prilog; pr. skrivši je to reč storil. Kako je storil? Skrivši, tadaj je to deležje tukaj narečje. Če pa rečemo: To reč skrivšimu sim nekaj družiga pokazal, je skrivšimu predlog.

Terpivno deležje ima vedno *n* ali *t* na koncu in se iz nedoločivniga naklona naredi, če *ti* preč veržeme in namest tega zloga *n* ali *t* postavimo; pr. vprašati — vprašan, delati — delan; mešati — mešan, želéti — zelen i. t. d.

5. Narečaj se ravná ali po nedoločivnim naklonu ali pa po sadanjim času. Vsi glagoli, kateri imajo v nedoločivnim naklonu *ati* delajo, če ne dobijo v sadanjim času im in če niso doveršivni, narečaj na *aje*; pr. oznanujem, oznanovati — oznanovaje; jokam, jokati — jokaje, operam, opérati — operaje i. t. d. Glagoli s končnim zlogam im in nekteri z em premené ta zlog v narečaju v *é*; pr. ležim — ležé; stojim — stojé; grém — gredé; ležé je, sedé spi, klečé prosi, i. t. d.

6. Kako se nedoločivni naklon naredi, bomo potém, ko se bomo še z mnogimi rédi glagolov začeli soznanovati, bolj natanjko govorili; za zdaj pa nej nam je dovolj opomniti, de se glagoli v nedoločivnim naklonu s temi le zlogi končajo: *tì*, *ati*, *éti*, *iti*, *niti*, *jati*, *ovati*.

7. Glagolno imé se naravnost iz terpivniga deléžja pretekliga časa izpeljuje, če se h končnimu *n* ali *t* zlog je pristavi.

a) piti	terp.	del.	pret.	časa	pit	glag.	imé:	pitje
b) nagniti	»	»	»	»	nagnjen	»	»	nagnjenje
c) sedéti	»	»	»	»	sedén	»	»	sedenje
d) učiti	»	»	»	»	učén	»	»	učenje
e) prašati	»	»	»	»	prašan	»	»	prašanje
f) žalovati	»	»	»	»	žalován	»	»	žalovánje

V glagolnim iménu dopadajenje je v govoru zlog *aj* vmés prišel; imelo bi se reči dopadjenje, ker je iz glagola dopadem izpeljano, ki ima v terpivnim deléžju pretekliga časa dopáden. Sliši in bere se pa dopadenje tudi.

Rédi glagolov.

§. 50.

Préden začnemo od vprege ali pregibanja glagolov govoriti, je treba, mnoge réde glagolov poznati, katerih je šest.

Spoznamo pa, kateriga réda je glagol, iz perve osébe édinobrojain iz nedoločivniga naklona sadanjiga časa.

I. red. Ako dóbi deblov zlog glagola v prvi osébi édinobroja sadanjiga časa zlog *em*, in v nedoločnim naklonu zlog *ti*, pokaže to, de je tak glagol perviga réda; pr. *nês-em* — *nêsti*, *tres-em* — *tresti*, *pa-sem* — *pasti* i. t. d.

II. red. Ako dóbi deblov zlog v prvi osébi édinobroja zdanjiga časa zlog *nem*, in v nedoločnim naklonu *niti*, je to znamenje drugiga réda; pr. *mahnem* — *mahniti*; *mignem* — *migniti*; *kernem* — *kerniti* i. t. d.

III. red. Ako ima glagol pri deblovim zlogu *im-éti*, je glagol tretjiga réda; pr. *živ-im*, *živéti*; *kup-im*, *kupéti*; *grom-im*, *grométi*; *vis-im*, *viséti* i. t. d.

IV. red se spozna iz končniga zloga *im-iti*; pr. *greš-im* — *grešiti*; *mir-im* — *miriti*; *snuhim* — *snuhiti*; *hran-im* — *hraniti* i. t. d.

V. red se spozná iz končnih zlogov *am-ati*;

pr. mot-am, motati; glod-am, glodati;
mah-am, mahati i. t. d.

VI. red se spozna iz končnih zlogov ujem-
ovati; pr. gost-ujem, gostovati; daru-
jem, darovati; prazn-ujem, prazno-
vati i. t. d.

Opomba.

K I. redu.

1. Vsi glagoli z koncam bem in pem vzamejo
v nedoločivnim naklonu soglasnico *s* pred *t*;
take so:

grêbem, grêbsti
dolbem, dolbsti
skubem, skubsti
zêbem, zêbsti

têpem, têpsti
hropem, hropsti
sopem, sopsti.

2. Vsi glagoli s koncam dem in tem premené
d in *t* pred *ti* v *s*; take so:

brêdem, brêsti
blêdem, blêsti
sêdem, sêsti
mêtem, mêsti
mêtem, mēsti
gnêtem, gnēsti

kladem, klasti
bôdem, bosti
gódem, gosti
plêtem, plêsti
cvetem, cvēsti
rastem, rasti.

3. Sledéči premené v sadanjim času in v terpi-
vnim glagolu *g* v *z*, *k* v *č*; v velivnim naklonu
g v *z*, *k* v *c*; v nedoločivnim naklonu pa *gt*
in *kt* v *č*:

sadanji čas.	deležje	vel. nakl.	nedoloč. nakl.
strižem	štrižen	strizi	striči
morem	— —	— —	moči
veržem	veržen	verzi	vrēči
sežem	sežen	sezi	sēči
ležem	ležen	lézi	lēči
vpréžem	vpréžen	vprézi	vprēči
pêcem	pečen	pēci	pēči
vlêcem	vlečen	vlēci	vlēči
têcem	tečen	tēci	teči

sěčem	sěčen	sěci	sěči
tolčem	tolčen	tolci	tolči
rěčem	rečen	rěci	rěči

storívno delžje preteklíga časa:

strigel-gla-o	pekel-kla-o
mogel-gla-o	vlékel-kla-o
vergel-gla-o	tekel-kla-o
segel-gla-o	tolkel-kla-o
legel-gla-o	rékel-kla-o
vpregel-gla-o	

4. Sleděči vzamejo v sadanjim času glasnico med deblove glasnike:

plati — póljem	stlati — stéljem
klati — kóljem	brati — berem
zvati — zôvem	prati — perem
gnati — žênem	

5. Glagoli, kateri imajo v nedoločivnim naklonu pred *ti* glasnico *u*, *i* ali *é*, dobijo pred *em* v sadanjim času *j*, *v*, *u* ali *m* in delajo terpívno deležje s *t* na koncu;

j dobijo:

snuti — snujem — snut
viti — vijem — vit
gréti — grêjem — grèt
pěti — pôjem — pět

v dobijo:

rjúti — rjôvem — — —
plěti — plévem — plét

n dobijo:

kleti — kolnem — klet
měti — manem — mět
žěti — žanjem — žět
napěti — napnēm — napet
zacěti — začnem — začèt
zaděti — zadénem — zadet

m dobijo:

žeti — žmem — žet
 prijeti — primem — prijét
 prejeti — prejmem — prejet
 sprejeti — sprejmem — sprejet
 najeti — najmem — najét
 zajeti — zajmem — zajét
 oteti — otmem — otét
 vjeti — vjamem — vjet
 objeti — objamem — objét
 vneti — vnamem — vnét
 vzeti — vzamem — vzét
 sneti — snamem — snét
 verjeti — verjamem — verjet.

6. Samo sledeči glagoli perviga reda imajo v sadanjim času *im* namest *em*:

tlim, tléti	stojim, statí
sklim, skléti	bojim, batí
zdím, zdéti	

7. Prestop v drugi red storita: vstanem, vstati; dénem, djati.

K II. redu.

Glagoli družiga reda imajo doveršivni pomèn in soglasnice *b*, *p* in *k* pred koncam *nem*, niti se vun veržejo; pr.

ogrenem, ogrébam	vklénem, vklepam
počenem, počébam	zdruzgnem, družgam
bersnem, berskam	prašnem, praskam
kanem, kapam	vernem, vračam
vtonem, vtopim	stisnem, stiskam
ognem, ogibam	všénem, šipam
trénem, trepam	

Deležje pretekliga časa, kakor tudi terpivno deležje je pri vsih enako: ogrénil-a; ogrénjen -a; bersnil-a; bersnjen-a i. t. d.

K III. redu.

Tretji red je ravno tako prost; sadanji čas vzame k deblovimu zlogu *im*; nedoločivni naklon ima

eti, preteklo deléžje el, éla, terpivno deležje en, ena, eno; pr. želim, željéti, želet — želela, željen-a-o i. t. d.

Po siskajočih soglasnicah š, š, č pride a na mest é; pr.

deržim, deržati, deržal, deržan;
 dišim, dišati, dišal, dišan;
 tičim, tičati, tičal, tičan;
 molčim, molčati, molčal, molčan;
 ležim, ležati, ležal, ležan;
 klečim, klečati, klečal, klečan;
 smerčim, smerčati, smerčal, smerčan;
 ničim (počivati), ničati, ničal, ničan;
 slišim, slišati, slišal, slišan i. t. d.

Več je pri IV. redu pomniti:

1. Pred *en* v terpivnim deležju se siskajoče soglasnice *z*, *s* in *st* v *š* in *š*, *d* v *j* premené; po *v*, *b*, *p*, *m* se *lj*, in po *n*, *l*, *r* se *j* postavi; pr.

vózim, vozíti
 nósim, nosíti
 pustim, pustiti
 sodim, soditi
 stavim, staviti
 vabim, vabiti
 topim, topiti
 mamim, mamiti
 hranim, hraniti
 silim, siliti
 morim, moriti

vóžen
 nošen
 pušen
 sojen
 stávljen
 vabljen
 topljen
 mamljen
 hranjen
 siljen
 morjen

2. Glagoli, kateri iz perviga reda v četertiga stopijo, kažejo tukaj ponavljanje ali daljši terpež kakiga djanja:

gnati — goniti
 nêsti — nositi
 vedem — voditi

vleči — vlačiti
 lezem — laziti
 grebsti — grabiti

3. Neprehajavni glagoli postanejo, kadar v četerti red stopijo, djavno prehajavni:

sedéti — saditi
moléti — moliti
slabéti — slabíti
slonéti — sloniti

hlapéti — hlapiti
beléti — beliti
slepéti — slepiti
živéti — živiti

K V. redu.

Tudi peti red ima marsiktere raznosti:

1. Po ustničnih soglasnicah sledi *am ali ljem*, ktero pa poména ne premení:

gibati, gibam — gibljem;
klepati, klepam — klepljem;
prijemati, prijemam — prijémljem;
vsipati, vsipam — vsipljem;
dremati, dremam — dremljem;
zibati, zibam — zibljem;
trepati, trepam — trepljem;
kapati, kapam — kapljem;
tipati, tipam — tipljem;
škipati, škipam — škripljem;
jemati, jemam — jemljem;
kopati, kopam — kopljem i. t. d.

2. Pri družih se pred *em d v j, h v š, k in t* v *č* premení:

glodati, glodam — glojem;
khati, kiham — kišem;
sukati, sukam — sučem;
razketati, razketam — razkéčem;
trepetati, trepetam — trepéčem;
žgetati, žgétam — žgačem;
blesketati, blesketam — bleskéčem;
klepetati, klepetam — klepečem
meketati, meketam — mekéčem
ropotati, ropotam — ropóčem
hlopotati, hlopotam — hlopočem
krohotati, krohotam — krohočem i. t. d.

3. Naslednji dobé v sadanjim času *em*, premené pa *z in g* pred *em v š, s v š, c, t in sk v š*:

kazati — kažem	rezati — režem
lizati — ližem	stergati — steržem
mazati — mažem	legati — lažem
vezati — vežem	kresati — krešem
brisati — brišem	pisati — pišem
tesati — těšem	plesati — plešem
česati — češem	klicati — kličem
iskati — išem	metati — mečem

4. Glagoli, kateri iz družih redov v petiga stopijo, kažejo ponavljanje ali bolj dolg terpež djanja. Ta prestop se zgodi čveterere:

a) Če pristavimo zloge *am, ati*:

padem, padam — padati;
 letim, letam — letati;
 tēpem, pretepam — pretepati;
 točim, natakam — natakati;
 vložim, vlagam — vlagati i. t. d.

b) Če med steblove soglasnice *i* vtaknemo:

zrēm — oziram	cvrem — ocviram
odprēm — odpiram	mrem — umiram
žrēm — požiram	spem — nasipam
pošljem — pošiljam	sprostrom — sprostim
žgēm — požigam	i. t. d.
zavrem — zaviram	

c) Če zloge *vati, vam* pridenemo:

liti, nalivati — nalivam;
 umeti, umevam — umevati;
 péti, prepévam — prepévati;
 miti, pomívam — pomivati;
 kriti, pokrivam — pokrívati;
 šiti, šivam — šivati;
 stati, postavam — postavati;
 poznati, poznavam — poznávati;
 obuti, obuvam — obuvati;
 vžiti, vživam — vživati;
 počiti, počivam — počivati;
 spati, pospavam — pospávati;
 zadéti, zadevam — zadevati;
 štéti, preštevam preštevati;

d) Če pridenemo zloge *jati jam*:

méríti, primérjam — primérjati;
 vkloniti, vklanjam — vklanjati;
 streliti, streljam — streljati;
 saditi, nasajam — nasajati;
 nositi, nanasam — nanašati;
 pustiti, pušam — pušati;

Po ustničnih soglasnicah pride *ljati ljam*:

staviti, nastavljam — nastavljati;
 zgubiti, zgubljam — zgubljati;
 topiti, potapljam — potapljati;
 spremiti, spremljam — spremljati;
 valiti, valjam — valjati;
 zdraviti, ozdravljam — ozdravljati;
 oživiti, oživljam — oživljati;

5. Pomanjšavni glagoli dobijo na koncu *ljati, ljam* ali *kati, kam*:

rezati — rezljam	stopiti — stopkam
jecati — jecljam	gledati — gledkam
škerbam — škerbljam	čičati — čičkam
skakati — skakljam	spati — spančkam
drobiti — drobljam	

6. Tudi podaljšan peti red imamo na *avati avam*:

ogledati, ogledavam	zdihati, zdiham
podkopati, podkopavam	skupljam, skupljam
zadelati, zadelavam	i. t. d.

K VI. rédu.

Šesti red je čisto prost; prinese k steblovimu zlogu vselej brez vse premene za sadanji čas ujem, za nedoločivni naklon *ovati*, za preteklo déležje *oval* in za terpivno deležje *ovan*: Glagoli tega réda imajo, razun malo izjetih, ponavljavni pomèn in se izobrazujejo iz družih že izobraženih délov govora.

Iz imén, prilogov in naréčij.

Dar: darujem, darovati, daroval, darovan;
boj: bojujem, bojevati, bojeval;
gospod: gospodujem, gospodovati, gospodoval, gospodovan;
imè: imenujem, imenovati, imenoval, imenovan;
mraz: zmerzujem, zmerzovati, zmerzoval;
kupčija: kupčujem, kupčevati, kupčeval, kupčevan;
gost: gostujem, gostovati, gostoval;
pust: pustujem, pustovati, pustoval;
stan: stanujem, stanovati, stanoval;
strah: strahujem, strahovati, strahoval, strahovan;
kralj: kraljujem, kraljevati, kraljeval, kraljevan;
potreba: potrebujem, potrebovati, potreboval, potrebovan;
zima: zimujem, zimevati, zimoval;
prerok: prerokujem, prerokovati, prerokoval, prerokovan;
moder: modrujem, modrovati, modroval, modrovan;
šal: žalujem, žalovati, žaloval, žalovan;
rad: radujem se, radovati, radoval;
prazen: praznujem, praznovati, praznoval, praznovan;
nič: zaničujem, zaničevati, zaničeval, zaničevan.

Mnogi se izobrazujejo iz glagolov:

kazati: skazujem, skazovati, skazoval, skazovan;
rezati: obrezujem, obrezovati, obrezoval, obrezovan;
pisati: popisujem, popisovati, popisoval, popisovan;
oznaniti: oznanujem, oznanovati, oznanoval, — an;
plačati: plačujem, plačevati, plačeval, plačevan;
vzdigati: vzdigujem, vzdigovati, vzdigoval, vzdigovan;
zèbsti: ozebujem, ozebovati, ozeboval;
vračati: vračujem, vračevati, vračeval, vračevan;
smukati: osmukujem, osmukovati, osmukoval, — an;
majati: omajujem, omajevati, omajeval, omajevan;
peljati: zapeljujem, zapeljevati, zapeljeval, zapeljevan;
tolči: natolcujem, natolcovati, natolceval, natolcevan.

5. Vpréga in 6. lice glagolov.

§. 51.

Potém, ko smo vse, kar se nam je zavoljo poznejši umévnosti potrebno zdélo, od glagola povedali, ne bo nikogar več težko stalo, vprégo in lice glagolov uméti.

Imenujemo pa vprégo glagolov tako premenjevanje glagolov, de se na njih oblika, naklon, čas, število, in oséba, kakor gré, zaznamova, in viža, po kateri se to zgodi, se imenuje lice vpreg ali pregibanja glagolov.

Tri lica vprégo imamo po trojim končnim zlogu glagolov v sadanjim času *am, em, im*.

§. 52.

I. lice vprége s koncam *am*.

1. Naznanivni naklon.

Sadanji čas.

Izgled nedoveršivniga.

Izgled doversivniga.

Edinobroj.

Edinobroj.

1. *igrám,*

2. *igráš,*

3. *igrá,*

pláčam,

pláčaš,

pláča.

Dvobroj.

Dvobroj.

1. *igráva, áve,*

2. *igráta, áte,*

3. *igráta, áte,*

pláčava, ave,

pláčata, áte,

pláčata, áte.

Višebroj.

Višebroj.

1. *igrámo,*

2. *igráte,*

3. *igrájo,*

pláčamo,

pláčate,

pláčaajo.

Pretekli čas.

Edinobroj.

1. sim	}	igral, a, o
2. si		
3. je		

Edinobroj.

sim	}	plačal, a, o
si		
je		

Dvobroj.

1. sva, sve	}	igrála,
2. sta, ste		
3. sta, ste		

Dvobroj.

sva, sve	}	plačala,
sta, ste		
sta, ste		

Višebroj.

1. smo	}	igráli, igrále.
2. ste		
3. so		

Višebroj.

smo	}	plačali, plačale.
ste		
so		

Predpretekli čas.

Edinobroj.

Ga manjka.	}	1. sim	bil, a, o	plačal, a, o.
		2. si		
		3. je		

Dvobroj.

1. sva, e	}	bila, e	plačala, e,
2. sta, e			
3. sta, e			

Višebroj.

1. smo	}	bili, e	plačali, e.
2. ste			
3. so			

Prihodnji čas.

Edinobroj.

1. bom	}	igral, a, o
2. boš		
3. bo		

Edinobroj.

bom	}	plačal, a, o
boš		
bo		

Dvobroj.

1. bova, e	}	igrala,
2. bota, e		
3. bota, e		
		igrale,

Dvobroj.

bova, e	}	plačala,
bota, e		
bota, e		
		plačale.

Višebroj.

1. bomo	}	igrali,
2. bote		
3. bojo		
		igrale.

Višebroj.

bomo	}	plačali,
bote		
bojo		
		plačale.

2. Pogojevni naklon.

Sadanji in prihodnji čas.

Edinobroj.

1. bi	}	igral, a, o
2. bi		
3. bi		

Edinobroj.

bi	}	plačal, a, o
bi		
bi		

Dvobroj.

1. bi	}	igrala, igrale
2. bi		
3. bi		

Dvobroj.

bi	}	plačala, plačale.
bi		
bi		

Višebroj.

1. bi	}	igrali, igrale.
2. bi		
3. bi		

Višebroj.

bi	}	plačali, plačale.
bi		
bi		

Pretekli čas.

Edinobroj.

1. bi	}	bil, a, o
2. bi		
3. bi		
		igral, a, o,

Edinobroj.

bi	}	bil, a, o
bi		
bi		
		plačal, a, o,

Dvobroj.

1. bi	}	bila, e igrala, e
2. bi		
3. bi		

Dvobroj.

bi	}	bila, e, plačala, e
bi		
bi		

Višebroj.

1. bi	}	bili, e igrali, e
2. bi		
3. bi		

Višebroj.

bi	}	bili, e plačali, e.
bí		
bi		

3. Želivni naklon.**Sadanji čas.***Edinobroj.*

1. nej igram,	
3. nej igra,	

Edinobroj.

nej plačam,	
nej plača,	

Dvobroj.

1. nej igrava, e	
3. nej igrata, e	

Dvobroj.

nej plačava, e,	
nej plačata, e,	

Višebroj.

1. nej igramo,	
3. nej igrajo.	

Višebroj.

nej plačamo,	
nej plačajo.	

Pogojivno.*Edinobroj.*

1. nej bi	}	igral, a, o,
2. nej bi		
3. nej bi		

Edinobroj.

nej bi	}	plačal, a, o,
nej bi		
nej bi		

Dvobroj.

1. nej bi	}	igrala, e
2. nej bi		
3. nej bi		

Dvobroj.

nej bi	}	plačala, e
nej bi		
nej bi		

Višebroj.

1. nej bi	}	igrali, e
2. nej bi		
3. nej bi		

Višebroj.

nej bi	}	plačali, e
nej bi		
nej bi		

4. *Velivni naklon.**Edinobroj.*

1. igraj,
2. igraj,
3. igraj, nej igra

Edinobroj.

- pláčaj,
- pláčaj,
- pláčaj, nej plača

Dvobroj.

1. igrajva, e,
2. igrajta, e,
3. igrajta, e,

Dvobroj.

- pláčajva, e,
- pláčajta, e,
- pláčajta, e,

Višebroj.

1. igrajmo,
2. igrajte,
3. nej igrajo,

Višebroj.

- pláčajmo,
- pláčajte,
- nej plačajo,

5. *Deležje.**Sadanjiga časa.*

igrajóč-a-e

Sadanjiga časa.

| ga nima.

Pretekli čas.

Storivne oblike: I. igral-a-o
 " " II. igravši
 Terpivne " igran-a-o

Pretekli čas

pláčal-a-o
 pláčavši
 pláčan-a-o

6. *Naréčaj.*

igraje

| ga nima

7. *Nedoločivni naklon.*

igrati

| plačati

8. *Namenivni naklon.*

igrat

| plačat

9. *Glagolno ime.*

igranje

| plačanje

§. 53.

II. lice vprege, sadanji čas z *em*.

Nedoveršivno.

Doveršivno.

1. Naznanivni naklon.

Sadanji čas.

Edinobroj.

1. nêsem,
2. nêseš,
3. nêse,

Edinobroj.

- vzdignem,
- vzdigneš,
- vzdigne,

Dvobroj.

1. nesêva, êve,
2. nesêta, ête,
3. nesêta, ête,

Dvobroj.

- vzdigneva, eve,
- vzdigneta, ete,
- vzdigneta, ete,

Višebroj.

1. nesêmo,
2. nesête,
3. nesêjo, nesó.

Višebroj.

- vzdignemo,
- vzdignete,
- vzdignejo.

Pretekli čas.

Edinobroj.

1. sim } nêsel, nêsla,
2. si } nêslo,
3. je }

Edinobroj.

- sim } vzdignil, a, o,
- si }
- je }

Dvobroj.

1. sva, sve } nêsla,
2. sta, ste } nêsle,
3. sta, ste }

Dvobroj.

- sva, sve } vzdignila, e,
- sta, ste }
- sta, ste }

Višebroj

1. smo } nêsli, e,
2. ste }
3. so }

Višebroj.

- smo } vzdignili, e,
- ste }
- so }

Predpretekli čas.

Edinobroj.

Ga nima.	1. sim	} bil, a, o vzdígnil, a, o,
	2. si	
	3. je	

Dvobroj.

	1. sva, sve	} bila, e vzdígnila, e,
	2. sta, ste	
	3. sta, ste	

Višebroj.

	1. smo	} bili, e vzdígnili, e.
	2. ste	
	3. so	

Prihodnji čas.

Edinobroj.

1. bom	} nésel, nésla, o
2. boš	
3. bo	

Edinobroj.

bom	} vzdígnil, a, o,
boš	
bo	

Dvobroj.

1. bova, e	} nésla, e
2. bota, e	
3. bota, e	

Dvobroj.

bova, e	} vzdígnila, e,
bota, e	
bota, e	

Višebroj.

1. bomo	} nésli, e
2. bote	
3. bodo	

Višebroj.

bómo	} vzdígnili, e.
bote	
bodo	

2. Pogojevni naklon.

Sadanji in prihodnji čas.

Edinobroj.

1. bi	} nésel, nésla, o,
2. bi	
3. bi	

Edinobroj.

bi	} vzdígnil, a, o,
bi	
bi	

Dvobroj.

1. bi	}	nêsla, e
2. bi		
3. bi		

Višebroj.

1. bi	}	nêšli, e,
2. bi		
3. bi		

Dvobroj.

bi	}	vzdígnila, e,
bi		
bi		

Višebroj.

bi	}	vzdígnili, e.
bi		
bi		

Pretekli čas.

Edinobroj.

1. bi	}	bil, a, o nêsel,
nêsla, o,
2. bi		
3. bi		

Edinobroj.

bi	}	bil, a, o vzdígnil,
a, o,
bi		
bi		

Dvobroj.

1. bi	}	bila, e nêsla, e,
2. bi		
3. bi		

Dvobroj.

bi	}	bila, e vzdígnila, e,
bi		
bi		

Višebroj.

1. bi	}	bili, e nêšli, e.
2. bi		
3. bi		

Višebroj.

bi	}	bili, e vzdígnili, e.
bi		
bi		

3. Želivni naklon.

Sadanji čas.

Edinobroj.

1. nej	nêsem,
3. nej	nêse,

Edinobroj.

nej	vzdígnem,
nej	vzdigne,

Dvobroj.

1. nej	nesêva, êve,
3. nej	nesêta, ête,

Dvobroj.

nej	vzdígneva, eve,
nej	vzdígneta, ete,

Višebroj.

1. nej	nesêmo,
3. nej	nesêjo.

Višebroj.

nej	vzdígnemo,
nej	vzdígnejo.

Pogojivno.

*Edinobroj.**Edinobroj.*

1. nej bi	} nésel, nêsla, o,	nej bi	} vzdígnil, ila, ilo,
2. nej bi		nej bi	
3. nej bi		nej ui	

*Dvobroj.**Dvobroj.*

1. nej bi	} nêsla, nêsle,	nej bi	} vzdígnila,	
2. nej bi		nej bi		} vzdígnile,
3. nej bi		nej bi		

*Višebroj.**Višebroj.*

1. nej bi	} nêsli, nêsle,	nej bi	} vzdígnili,	
2. nej bi		nej bi		} vzdígnile.
3. nej bi		nej bi		

Pretekli čas.

*Edinobroj.**Edinobroj.*

1. nej bi	} bil, a, o né-
sel, a, o,	nej bi	} bil, a, o vzdígnil,
a, o,
2. nej bi		nej bi	
3. nej bi		nej bi	

*Dvobroj.**Dvobroj.*

1. nej bi	} bila, e nês-
la, e,	nej bi	} bila, e vzdígni-
la, e,
2. nej bi		nej bi	
3. nej bi		nej bi	

*Višebroj.**Višebroj.*

1. nej bi	} bili, e nê-
sli, e,	nej bi	} bili, e vzdígnili, e.
2. nej bi		nej bi	
3. nej bi		nej bi	

Prihodnji čas.

*Edinobroj.**Edinobroj.*

1. nej bom	} nésel, a, o,	nej bom	} vzdígnil, a, o,
2. nej bo		nej bo	

*Dvobroj.**Dvobroj.*

1. nej bova, e	} nêsla, e,	nej bova, e	} vzdígnila, e,
2. nej bota, e		nej bota, e	

Višebroj.

1. nej bomo }
 3. nej bodo } nêslî, e.

Višebroj.

- nej bomo }
 nej bodo } vzdignili, e.

*4. Velivni naklon.**Edinobroj.*

1. nêsi,
 2. nêsi,
 3. nêsi, (nej nêse),

Edinobroj.

- vzdigni,
 vzdigni,
 vzdigni, (nej vzdigne),

Dvobroj.

1. nesîva, ve,
 2. nesîta, te,
 3. nesîta, te, (nej nesê-
 ta, te),

Dvobroj.

- vzdigniva, ve,
 vzdignita, te,
 vzdignita, te, (nej vzdig-
 neta, te),

Višebroj.

1. nesimo,
 2. nesîte,
 3. nej nesêjo.

Višebroj.

- vzdignimo,
 vzdignite,
 nej vzdignejo.

*5. Deležje.**Sadanji čas.*

nesóč a, e,

Sadanji čas.

| ga nima.

Pretekli čas.

storivne oblike I. nêsel, | vzdignil, vzdignila,
 nêsla, o, | vzdignilo,
 II. nêsevši, | vzdignivši,
 terpivne oblike: nesèn, | vzdignjen, na, no.
 êna, êno.

*Pretekli čas.**6. Narečaj.*

nesê.

| ga nima.

7. Nedoločivni naklon.

nêsti.

| vzdigniti.

8. Namenivni naklon.

nèst.

| vzdignit.

9. Glagolno imé.

nesênje.

| vzdignjenje.

§. 39.

III. lice vprege, sadanji čas z *im.*

1. Naznanivni naklon.

Nedoveršivno.

Doveršivno.

Sadanji čas.

*Edinobroj.**Edinobroj.*

1. letim,
2. letiš,
3. letí,

- rěšim,
- rěšiš,
- rěši.

*Dvobroj.**Dvobroj.*

1. letiva, ive,
2. letita, ite,
3. letita, ite,

- rěšiva, ive,
- rěšita, ite,
- rěšita, ite,

*Višebroj.**Višebroj.*

1. letimo,
2. letíte,
3. letíjo, (é).

- rěšimo,
- rěšíte,
- rěšijo.

Pretekli čas.

*Edinobroj.**Edinobroj.*

1. sim
 2. si
 3. je
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{lêtel, éla, élo,} \end{array} \right.$

- sim
 - si
 - je
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{rěšil, ila, ilo.} \end{array} \right.$

*Dvobroj.**Dvobroj.*

1. sva, sve
 2. sta, ste
 3. sta, ste
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{letéla, e,} \end{array} \right.$

- sva, sve
 - sta, ste
 - sta, ste
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{rěšila, e,} \end{array} \right.$

Višebroj.

1. smo	}	letéli, e.
2. ste		
3. so		

Višebroj.

smo	}	rešili, e.
ste		
so		

Predpretekli čas.*Edinobroj.*

Ga nima.

1. sim	}	bil, a, o rešil,
ila, ilo,
2. si		
3. je		

Dvobroj.

1. sva, sve	}	bila, e rešila, e,
2. sta, ste		
3. sta, ste		

Višebroj.

1. smo	}	bili, e rešili, e.
2. ste		
3. so		

Prihodnji čas.*Edinobroj.*

1. bom	}	lêtel, éla, élo,
2. boš		
3. bo		

Edinobroj.

bom	}	rešil, ila, ilo,
boš		
bo		

Dvobroj.

1. bova, ve	}	letéla, e,
2. bota, te		
3. bota, te		

Dvobroj.

bova, ve	}	rešila, ile,
bota, te		
bota, te		

Višebroj.

1. bomo	}	letéli, e.
2. bote		
3. bodo		

Višebroj.

bomo	}	rešili, ile.
bote		
bodo		

2. Pogojevni naklon.

Sadanji in prihodnji čas.

Edinobroj.

Edinobroj.

1. bi }
2. bi } lêtel, éla, élo,
3. bi }

bi }
bi } réšil, íla, ílo,
bi }

Dvobroj.

Dvobroj.

1. bi }
2. bi } letéla, éle,
3. bi }

bi }
bi } rešíla, íle,
bi }

Višebroj.

Višebroj.

1. bi }
2. bi } letéli, éle.
3. bi }

bi }
bi } rešíli, íle.
bi }

Pretekli čas.

Edinobroj.

Edinobroj.

1. bi }
2. bi } bil, a, o lêtel,
3. bi } éla, élo,

bi }
bi } bil, a, o réšil,
bi } íla, ílo,

Dvobroj.

Dvobroj.

1. bi }
2. bi } bila, e letéla, éle,
3. bi }

bi }
bi } bili, e rešíla, íle,
bi }

Višebroj.

Višebroj.

1. bi }
2. bi } bili, e letéli, éle.
3. bi }

bi }
bi } bili, e rešíli, íle.
bi }

3. Želivni naklon.

Sadanji čas.

Edinobroj.

Edinobroj.

1. nej letím,
3. nej letí,

nej réšim,
nej réši,

Dvobroj.

1. nej letiva, ve,
3. nej letita, te,

Višebroj.

1. nej letimo,
3. nej letíjo. (leté)

Dvobroj.

- nej réšiva, ve,
- nej réšita, te,

Višebroj.

- nej réšimo,
- nej réšíjo.

*Pogojivni.**Edinobroj.*

1. nej bi
2. nej bi } lêtel, éla, élo,
3. nej bi }

Edinobroj.

- nej bi
- nej bi } réšil, íla, ílo,
- nej bi }

Dvobroj.

1. nej bi
2. nej bi } letéla, éle,
3. nej bi }

Dvobroj.

- nej bi
- nej bi } rešíla, íle,
- nej bi }

Višebroj.

1. nej bi
2. nej bi } letéli, éle.
3. nej bi }

Višebroj.

- nej bi
- nej bi } rešíli, íle.
- nej bi }

*Pretekli čas.**Edinobroj.*

1. nej bi
2. nej bi } bil, a, o lêtel,
3. nej bi } éla, élo,

Edinobroj.

- nej bi
- nej bi } bil, a, o réšil,
- nej bi } íla, ílo,

Dvobroj.

1. nej bi
2. nej bi } bila, e letéla, éle,
3. nej bi }

Dvobroj.

- nej bi
- nej bi } bila, e rešíla, íle,
- nej bi }

Višebroj.

1. nej bi
2. nej bi } bili, e letéli, éle.
3. nej bi }

Višebroj.

- nej bi
- nej bi } bili, e réšíli, íle.
- nej bi }

Prihodnji čas.

Edinobroj.

1. nej bom	{	lêtel, éla, élo,		nej bom	{	réšil, ila, ilo,
3. nej bo				nej bo		

*Edinobroj.**Dvobroj.*

1. nej bova, ve	{	letéla, éle,		nej bova, ve	{	rešila, ile,
3. nej bota, te				nej bota, te		

*Dvobroj.**Višebroj.*

1. nej bomo	{	letéli, éle.		nej bomo	{	rešili, ile.
3. nej bodo				nej bodo		

Višebroj.

4. Velivni naklon.

Edinobroj.

1. lêti,		réši,
2. lêti,		réši,
3. lêti, (nej leti),		réši, (nej réši),

*Edinobroj.**Dvobroj.*

1. letiva, ve,		rešiva, ve,
2. letita, te,		rešita, te,
3. letita, te, (nej letita),		rešita, te, (nej réšita),

*Dvobroj.**Višebroj.*

1. letimo,		rešimo,
2. letíte,		rešíte,
3. nej leté.		nej réšijo.

Višebroj.

5. Deležje.

Sadanji čas.

leteč, a, e,	Ga nima.

Sadanji čas.

Pretekli čas.

storivne oblike: I. lêtel,		réšil, íla, ílo.
éla, élo,		réšivši,
II. lêtevši,		rešen, ena, eno.
terpiвне "		

Pretekli čas.

6. Narečaj.

leté,	Ga nima.

7. Nedoločivni naklon.

letěti.

| rešiti.

8. Namenivni naklon.

letět.

| rešit.

9. Glagolno imé.

letěnje.

| rešěnje.

Terpivna oblika.

§. 55.

Vidili smo troje lice vprege glagolov v storivni obliki. Soznaniti se je treba tudi s terpivno obliko. Povedali smo že, da pravimo, glagol je v terpivni obliki, kadar pové, da kaka oseba ali reč kaj terpi.

Izobražuje se pa terpivna oblika, če pred djavno obliko mestimé se postavimo, ali pa jo naredimo s pomočjo terpivniga deléžja pretekliga časa.

a. Izgled z mestiménam se.

Sadanji čas.

*Edinobroj.**Dvobroj.**Višebroj.*

1. se imenujem	se imenujeva, e	se imenujemo
2. se imenuješ	se imenujeta, e	se imenujete
3. se imenuje	se imenujeta, e	se imenujejo

Pretekli čas.

1. sim	} se imeno-	} sva, e	} se imeno-	} smo	} se imono-				
2. si						} sta, e	} vala, e	} ste	} vali, e
3. je									

Prihodnji čas.

1. se bom	} ime-	} se bova, e	} ime-	} se bomo	} imeno-					
2. se boš						} noval	} se bota, e	} nova-	} se bote	} vali, e
3. se bo										

Velivni naklon.

Edinobroj.

1. Imenuj se ali nej se imenujem,
2. imenuj se,
3. imenuj se ali nej se imenuje.

Dvobroj.

1. Imenujva, e se ali nej se imenujeva, e,
2. imenujta, e se
3. imenujta, e se ali nej se imenujeta, e,

Višebroj.

1. Imenujmo se ali nej se imenujemo,
2. imenujte se,
3. nej se imenujejo.

Pogojivni naklon.

Pretekli čas.

Edinobroj.

- 1.
2. bi se { imeno-
3. val, a, e

Dvobroj.

- bi se { imenova-
- la, e

Višebroj.

- bi se { imenova-
- li, e

Predpretekli čas.

1. bi se { imeno-
2. bil { val, a, o
3. a, o

- bi se { imeno-
- bila, e { vala, e

- bi se { imenova-
- bili, e { li, e

Nedoločivni naklon: imenovati se.

Sadanje deležje: imenujoč se.

Preteklo deležje: imenovavši se.

Opombe.

Pa vunder se ne sme pri vsih glagolih terpivna oblika s pristavo mestimena *se* narejati; zakaj veliko djavnih je, ki se z mestimenam *se* povračivno rabijo. Pr. miti, umiti; se umijem ni terpivno, ker se znam sam umiti. Ako je pa delajoča reč

neživa, terpivna oblika nikokoršne dvoumnosti ne déla; pr. kadar se vsa posoda izprazni.

b. S terpivnim deležjem.

Terpivna oblika s terpivnim deležjem se naredi, če pomožni glagol sim pred terpivno deležje postavimo.

I z g l è d.

Sadanji čas.

Edinobroj.

Dvobroj.

Višebroj.

1. sim	{ imeno- van, a, e	sva, e	{ imeno- vana, e	smo	{ imenova- ni, e
2. si		sta, e		ste	
3. je		sta, e		so	

Pretekli čas.

Edinobroj.

Dvobroj.

Višebroj.

1. sim	{ bil, a, o	sva, e	{ bila, e	smo	{ bili, e	
2. si		sta, e		ste		{ imeno-
3. je		van, a, o		vana, e		

Prihodnji čas.

1. bom	{ imeno- van, a, o	bova, e	{ imeno- vana, e	bomo	{ imenova- ni, e
2. boš		bota, e		bote	
3. bo		bota, e		bodo	

Velivni naklon.

Edinobroj.

1. bodi ali nej bom imenovan, a, o
2. bodi imenovan, a o
3. bodi ali nej bo imenovan, a, o

Dvobroj.

1. bodiva, e ali nej bova, e imenovana, e
2. bodita, e imenovana, e
3. bodita, e ali nej bota, e imenovana, e.

Višebroj.

1. bodimo ali nej bomo imenovani, e
2. bodite imenovani, e
3. nej bodo imenovani, e.

Pogojivni naklon.*Pretekli čas.**Edinobroj.**Dvobroj.**Višebroj.*

1. bi } bil, a, o		bi } bila, e		bi } bili, e
2. bi } imeno-		bi } imeno-		bi } imeno-
3. bi } van, a, o		bi } vana, e		bi } vani, e
1. bi bil, } imeno-		bi bila } imeno-		bi bi- } imeno-
2. a, o } van, a, o		bile } vana, e		li, e } vani, e
3. } bil, a, o		} bila, e		} bili, e

Nedoločivni naklon: imenovan, a, o biti.

Opombe

s pogledam na vse tri lica vprég.

Ponavljavni glagoli zato nimajo predpretekliga časa v naznanivnim naklonu, ker moramo tukaj djanje že popolnoma dokončano si misliti, ko je drugo tudi že preteklo djanje nastopilo, ponavljavni glagoli pa vedno le ponavljanje djanja pomenijo, brez de bi se na to gledalo, ali je djanje končano. Nemoremo tadaj reči: kaj si mu bil dajal, kaj si mu bil delal, de te ni mogel pozabiti, ampak; kaj si mu bil dal, storil i. t. d. Tako tudi ne: sim bil gonil, ampak: sim bil gnal i. t. d.

Narečaja in sadanjiga deležja doversivni glagoli zato nimajo, ker ti glagoli nikakoršniga terpeža djanja pomeniti ne morejo; znamo pač reči: srečevaje, plačevaje, pa ne srečaje, plačaje; — reči znamo vzdigajoč, umivajoč, ne pa vzdignejoč, umijoč.

Neredovni glagoli.

§. 56.

Neredovne glagole' imenujemo tiste, kateri se ne pregibajo po redu in v nekterih časih ali naklonih iz eniga lica v drugo prestopajo.

Take so:

bêrem — brál — bran — brati
plévem — plél — plét — pléti
sim — bil — bódem — biti
idem — šel — pojdem — iti
grem — šel — pojdem — iti
doídem — došel — dojdem — doíti

in vsi iz idem ali iti sostavljeni.

Pojdem ali b'om šel ima samo velivni naklon: pojdi, pojdiva, pójdita, pojdimo pojdite. Namest pojdiva, pojdita, pojdimo, pojdite; govorimo skrajšano: pojva, pojta, pojmo, pojte.

Najdem ima v djavnim deležju pretekliga časa: našel in najdel.

Dam, dati, dal, dan se sklanja v sadanjim času:

dam, daš, da, dava (e), dasta (e), damo, daste, dajo. Ravno tako se sklanjajo z dati sostavljeni:

Prodati, oddati, zavdati, pridati.

Vém in jém, se sklanja: vém, jém; veš, jéš; vé, jé; véva, e, jéva, e; vesta, e, jésta, e; vémo, jemo; véste, jéste, véjo, jéjo. Nedoločivni naklon: véditi, jésti.

Preteklo deležje: védil, jédel.

Terpivno deležje: véden, jéden.

Ravno tako grejo sostavljeni: izvém, povém.

6. Predlog.

§. 57.

Predlog je beseda, ktero postavljamo pred druge besede, de pokažemo, kako se ena stvar naša na drugo, kaj je ena reč memo druge, kako se dve reči med seboj ali proti sebi zaderžite; pr. Sava teče proti črnemu morju. — Z besedo proti kažem, kam Sava teče. Ali pa:

Peter gré memo mene in le v tla gléda. Tu pokaže beseda memo, kako se Peter proti meni zaderži, in čerka v kaže, kam de gleda.

Predloge imenujemo take besede za tó, ker so vselej pred družimi besedami.

Razdelimo predloge v ločljive in neločljive. Neločljive imenujemo tiste, ktere pred druge besede tako postavljamo, de se z njimi spopadejo v eno besedo in od njih ločeni nikakoršniga poména nimajo. Ločljive pa imenujemo take, kteri sami za se stojé, in, če se tudi nekteri z družimi besedami spopadejo, se od njih ločiti dajo.

1. Neločljivi predlogi.

§. 58.

Neločljivi predlogi, ali taki, ktere le v sostavi z družimi besedami se imamo, so: *u, v, vz, pa, pre, pra, pro, raz*; pr. *urezati, witi, vzdigniti, vzglavje, páta, pajdaš, prenesti, preložiti, prestop, praprat, prodati, prostréti, razdelíti, raztrésti* i. t. d.

2. Ločljivi predlogi.

§. 59.

Ločljivi predlogi znajo z drugimi besedami stati in tudi sami biti, in so tadaj ločeni ali pa neločeni; ločljivi so: *brez, do, iz, med, na, nad, o, ob, od, pri, po, pod, pred, spo, spre, s, so, z, zo, za*.

Ločljivi in ločeni devaja zvnaj sostave z družimi besedami, imena, predloge in mestiména v kak sklon, in sicer v rodivnika, v dajavnika, kazavnika, mestnika ali storivnika.

§. 60.

V rodivnika postavljajo predlogi:

do, pr. do mésta, do gore, do smerti i. t. d.
 iz, pr. iz kamna, iz vode, iz glave i. t. d.
 brez ali prez, pr. brez pameti, brez opóre i. t. d.
 prék, pr. prék céste, prek zida, pred mene i. t. d.

Tudi vsi iz imén in narécij sestavljeni predlogi terjajo rodivnika, ti so:

verh	razun	spod
krog	poleg	spred
okrog	zavojj	znotrej
okoli	zastran	zunaj
namést	znad	unód
pričo	zmed	(unstran)

pr. okrog mésta, namest matere, verh hiše, znad glave i. t. d.

Prisvojivnik stoji po sledečih predlogih: k, proti, naproti, nasproti; pr. K tebi bom prišel, ker si ti k meni prišel; bratu in materi napróti tēce.

Kazavnik se postavi po téh le: čez, skozi; pr. čez vodo, skozi sténo.

Mestnik se postavi po predlogih: pri, o; pr. pri hiši, pri konjih, o božiču, o svétim Jurju.

Več predlogov je, po katerih na razno vprašanje razen sklon stoji, in sicer:

Kazavnik in mestnik. Kazavnik na vprašanje kam? in méstnik na vprašanje kjé? po predlogih: v, u, po, na, ob; pr. v mesto iti in v mestu živéti; po kaj iti in po tréh dnéh; grém na njivo in na njivi žito raste; je ob življenje prišel in je ob pētih prišel i. t. d.

Kazavnik in storivnik (druživnik). Kazavnik na vprašanje kam? in storivnik na vprašanje kje? ti predlogi so: pod, nad, med, pred. pr. pod drevo se vsésti in pod drevésam ležati; med dobre ljudi iti in med dobrimi ljudmi biti; nad zemljó viséti in nad zém-ljo se vzdigniti; pred obličje se prikazati in pred obličjem stati.

Prisvojivnik in kazavnik. Prisvojivnik na vprašanje komu (čimú) in kazavnik na vprašanje koga (kaj); tak predlog je: zoper; pr. meni zoper ravná in zoper mene ravná.

Rodivnik in storivnik (druživnik). Rodivnik na vprašanje koga (česar, čiga)? in storivnik na vprašanje s kom (s čím)? tak prilog je s ali z: s konja pasti; z drevésa na drevo, z božjo pomočjo, z vami.

Opomba: s se piše pred terdimi ali ojstrimi soglasnicami: p, t, s, c, š, č, h in k; pred vsimi drugimi soglasnicami in pred glasnicami pišemo z; pr. s peresam pišem; z ustmi jem. Tako tudi s ali z v sestavljenih besedah pišemo; pr. spu-stiti, zmetati, stlačiti, zložiti i. t. d.

Predlog za ima tri sklone: rodivnika, kazavnika in storivnika; rodivnika: za dné t. j. dokler bo dan, za sonca t. j. dokler bo sonce sijalo; kazavnika: za rabo, (za kaj?) za mésto grém, (kam?) storivnika na vprašanje kje? grem za mestam, teče za nami i. t. d.

7. Narečje.

§. 61.

Narečje pové, kako, kje in kadaj se kaj godí, ali se je godílo in se bo godílo. Postavim, če rečem: Ljudjé živé pobožno, dobrovóljno, hudobno. — Mati s'ó otroka včeraj hvalili, danas ga pa kregájo. — Tukaj je pomlad, tam je pa še zima i. t. d.

§. 62.

Veči del narečij ni družiga nič, kakor srednji spol prilogov s koncam o ali e v vsih stopnjah mirjenja; pr. težko, težji, nar težje sim vzdignil. V pomladi ptiči lepo pojó, cvetlice pa rudeče, rumeno, belo, višnjevo cvetó.

§. 63.

Druge narečja so, in sicer:

a) na vprašanje kje:

blizo, bliže	povsod	zunej
dalječ, dalj, dalje	proč, preč	tam
drugje	simtertje	tamkaj
kjerkoli	spodej	tu
prav tam	sredi	tukej
nekje	štric, vštric	vmès
notri	zad	unej
znotrej	zdolej	zunej
ondi	zgorej	takraj
poleg	zraven	unkraj

b) na vprašanje: kod?

nekod	letod
koder	skozi in skozi
drugod	ondod
tod	

c) na vprašanje: odkod?

od kodar	od drugod
od dalječ	od nekod

d) na vprašanje: koliko?

dovolj	malo	veliko
dosti	menj	več
nekaj	toliko	preveč
saj, vsaj		

e) na vprašanje: kadaj?

berž	kmalo	popoldne	skorej
dnes, danas	lani	poprej	snoči

davi	letas	pozno	snoči
davno	naposled	pozneje	zadaj, zdaj
dolgo	zadnjič	počasi	zgódej
dopoldne	nikadar	pred	zmiraj
drevi	nikoli	poprej	zniram
jaderno	nocój	predlanskim	zvečer
jutri, zajtro	opoldne	predvčeran-	še
kadar	opolnoči	jem	že
kadarkoli	pojutrinjem	ravno	vedno
kadaj	pojutrišnjem	sicer	vselej

f) na vprašanje: doklej?

dokler, dotle, dosadaj ali dozday, doslej;

g) na vprašanje: kako?

bolj	nevedama	strahama	tako
drugač	nevidama	zastonj	tihama
kakor	popolnoma	zlasti	vedama
natégama	posebej	zlo	nevedama
napák	skupej	znak	všech
			celó

h) na vprašanje kam?

doli	kamorkoli	narazun	noter
drugam	memo	nazaj	sim, simo
gori	na dvoje	nazdol	lesim
kamor	naproti	nekamo	tje, tjekaj

i) na vprašanje: kako silno?

komej, prav tako, skorej, tako silno, tako zló.

j) na vprašanje zakaj?

zató, kër.

k) na vprašanje: doklej?

dolësi, dosim, dotlè, doslè, doklër.

l) na vprašanje: dokorèj?

dosorèj, obkorèj, obsorèj.

m) na vprašanje: od klèj?

od nekadaj, z mladiga, od mladih rok, od mladih nog.

§. 64.

Na narečju rad se v vsih treh številih spol zaznamova: rad, rada, rado; višebroj: radi,

rade; pr. rad se učim, rada se učim, rado se uči i. t. d.

8. V e z.

§. 65.

Vezi so besede, s kterimi kakor posamezne besede, tako tudi cele stavke zvéžemo, de krajše in bolj razložno govorimo. Namest de bi rekli: Tvojiga očeta, tvojiga strica smo vidili, rečemo: Tvojiga očeta in strica smo vidili.

Vezi so razniga poména, in sicer:

1. vezavne: ino, in, ter, tudi, kakor tudi, kakor — tako, nekaj — nekaj.
2. razproživne: ne — ne, čim mánj — tim mánj, niti — niti.
3. ločivne: pa, temuč, ampak, ali, ne le — ampak tudi, desiravno — vunder.
4. pogoživne: ak, ako, ko, če, ako bi, ko bi, de le, ako le, če le, le.
5. nasprotivne ali soprotívne: ali, ali — pa, samode, tode, vunder.
6. dovolívne: desiravno, desitudi, akoravno, akotudi, sicer.
7. vzrok naznanivne: ker, dokler, de, de bi, tadaj, torej.
8. isklepavne: tadaj, torej, zatorej, od tod, zató, zavolj tega, zbog, sbog tega, po tém — ker.
9. verstívne: verh tega, zraven tega, potlej, potler, potém, zadnjič, naposled.
10. primérjavne: ko, kot (Triglav je viši ko Grintovec), ravno, prav, prav tako.

9. Medmet.

§. 66.

Medmeti so besedice, s kterimi damo kak čutljej svoje duše na znanje; glasi so tadaj našiga občutenja. Ti le so:

- a) Znaminja veselja: ju! ju! ju!, juhaj! ho-
jã! heja! hajsã! hajsasa! hopsa! hopsasa!
- b) žalosti: ah! oh! joj! o joj! jojmeni! gorjé!
gorjé meni! o kaj! i kaj! pač res! žali Bog!
- c) začudenja: ò! ó! oj! ov! ovbe! dète! dete
vunder! ni mogoče! plentaj ga!
- d) obnagljenja: oho! ha! haha!
- e) podbadbe: ala! hala! no! nu! na! nata! na-
te! nuj! nujta! nujte! jeli, jelita, jelite! lej!
lejta! lejte!
- f) tihiga klicanja: st! bst! pst! čaj! čajta!
čajte! bali! balita! balite! nikari! nikarita!
nikarite!
- g) gnjusenja: pej! fej! bá! bah!
- h) hude bolečine: as! as as! os! ost!

Drugi dél.

Zlaga in sklada besed.

§. 67.

Zlaga imén.

Dostikrat se iména sostavljajo, in sicer:

1. z naréčji; pr. nečast, nevera, neznanost, nedélja, nesnaga, blagoslov, dobrovoljnost i. t. d.
2. z mestiméni in številnimi imeni; pr. tedén (t. j. ta dan) samoglavec, samouk, trinog, stanoga, vsigamogočnost i. t. g.
3. s prilogi, kateri nedoločivni konec o k sebi vzamejo; pr. hudournik, staroverec, hudodelnik, belouška, gerdogled i. t. d.
4. z družimi iméni, ktere dostikrat o na koncu dobijo; pr. medved, senosek, vina-grad, kervotok, robzèl (robida) kolovoz, časopis, vojvoda, bratomor i. t. d.
5. z glagoli, tode večdél za lastne in zaničevavne imena; pr. Vladislav, Vratislav, Vladimír, vertoglav, neznabog, tresorépka i. t. d.

§. 67.

Sostave z družimi déli govora so malokadaj navadne, ker v slovenskim z raznimi končnimi zlogi to pokažemo, kar drugi narodi, posebno Nemci s sostavljenimi imeni storiti zamorejo. Taki končni zlogi so:

je, de množico ali nabiro posameznih reči pokažemo; pr. brezje, kamnje, brinje, drevje, hrastje, kopinje i. t. d.

ija, de stan, rokodelstvo ali vradništvo zaznamovamo; pr. podertija, razpertija, prekucija, sleparija, odmertija, hudobija, kolarija, zidarja, gornija, kmetija, solarija, kresija, škofija i. t. d.

ev, de djanje ali orodje zaznamovamo: obutev, cerkev, britev, žetev, sétev, klétev, bukev, plétev, gostitev, molitev, beseditev i. t. d.

V imenovavniku znajo take iména tudi *va* namest *ev* imeti: molitva, žetva i. t. d.

ava, za zaznamovanje nedoločene razširjave ali pa tudi zaloge; pr. deržava, dobrava, kurjava, svečava, kresava, gošava, pušava, širjava, težava, zmešnjava i. t. d.

ba, kaže opravilo; pr. služba, tolažba, dražba, sodba, tožba, strežba, streljba i. t. d.

oba, kaže kakošnost ali lastnost; pr. zloba, hudoba, gnjusoba, gerdoba, gnjiloba, pušoba, svitloba, červoba, tesnoba, blišoba, doba i. t. d. Iz nenavadniga *svoba* imamo *svoboda*.

an, zaznamuje možke osebe: tlačan, meščan ali mestničan, teržan, perstan, purman ali puran, racman; Radoljčan, Mokronožan, Ločan, Ljubljčan, Dunajčan; svečan, serpan, modrijan i. t. d.

nja, kaže opravilo; pr. prošnja, skušnja, vožnja, košnja, gostnja, glavnja, (osmojen lés), milostinja in milošnja, knežnja i. t. d.

ina, zaznamuje meso ali kožo žival, plačilo in tudi množico ena drugi podobnih reči; pr. govedina, bravina (koštrunovo meso), glavina, pašina, voznina, dnina, povertnina, srebernina, slovensina, nemsina, gotovina, domovina, perotnina i. t. d.

ulja, *lo*, *alo* in *ilo* kažejo razne orodja in priprave; pr. stergulja, perulja, ropotulja, česulja; — délo, milo (žajfa) jablo, šilo, steblo, sedlo, teslo, žrélo, veslo, maslo, čreslo, poreslo ali povoslo; — pokrivalo, stergalo, ogrinjalo, zerkalo, zijalo, čertalo, budalo, obuvalo; — opravilo, naročilo, poročilo, kadilo, plačilo, perilo, mazilo,

kropilo, motovilo, jedilo, kresilo, torilo, pravilo, zdravilo, obezilo, oznanilo i. t. d.

ar, zaznamova delajoče moške osebe in rokodelce; pr. tesár, pisár, usnjár, platnár, lončár, zlatár, goslár, jeklár, kokošár, kolár, kotlár, kravár, mesár, sedlár, svinjár, zidár, volár, ovčár, drevár, vertnár, zvonár, cunjar; — lopár, vihár, komár i. t. d.

ad, zaznamova množico reči majhne vrednosti; pr. zelenjad, sušmad, plašad, gnjilad, prahljad; — sternad, močerad i. t. d.

ôta in *ôta*, kaže kakošnost ali lastnost; pr. čistôta, nagôta, slepôta, gluhôta, lepôta, sramôta, kislôta, sladkôta, tesnôta, togôta, lahkôta, meh-kôta; — dobrôta, sirôta, gorkôta, toplôta, pôta (spóna), robôta, srebôta (srobrot) i. t. d.

eš, zaznamova sitniga človeka, pa tudi djanja in priprave; pr. babež, sitnež, štokljež, berkljež, revež, snedež, lemež; — čudež, tepež, terpež, delež, stradež, kradež i. t. d.

ost, kaže stan; pr. mladost, starost, modrost, krepost, hitrost, radost, sitnost, žalost, obilnost, milost i. t. d.

stvo in *štvo*, zaznamova družbo ali stan; pr. ljudstvo, duhovstvo, selstvo (sporočilo), cesarstvo, zidarstvo, vladarstvo, šolstvo, bogastvo, gospodstvo; — devištvo, človeštvo, kovaštvo i. t. d.

ec, kaže moške osebe, pa tudi marsiktere druge reči; pr. Nemec, Slovenec, vdovec, žnec, samec, žrebec, jezdec, konec, lonec, svinec, bratranec, slepec, pešec, starec, pevec, tkavec, rivec, Korošec, cepec, junec, tepec, klanec, klinec, konopec, krovec, kôsec, lovec, kupec, hinjavec, poslušavec, prizanešanec, svetovavec, jazbec; — za *j* se *i* bolj sliši: zajic, ujic, kracic, sinjic.

iše, pomeni planjavo ali pa del orodja; pr. sterniše, laniše, ovsiše, kopiše, dvoriše, gnojiše, pokopališe, somnjiše, ognjiše, pogoriše, toporiše, kosiše, periše, platiše, godiše, boriše, glediše, igrališe i. t. d.

ovec in *evec*, poméni razne vina in žganja; pr. hruševce, tepkovec, slivovec (tudi slivovica), kafrovec i. t. d.

ica, poméni ženske osebe, hráme, posode za vodo, vode in orodja; pr. deževnica, zelnica, repnica, sokrovica, lakomnica, hruševica, drevarnica, kolarnica, grešnica, deklica, gerlica, gosénica, kmetica, kobilica, latvica, malica, mavrica, pralica, terlica, punčica, hlebnica, preslica, sušivnica, nožnica, ustnica, sklenica (flaša), steklenica (glažuta) i. t. d.

ica, poméni ženske osebe; pr. žnica, volčica, psica, golobica, oslica, telica, lesica, žrebica, junica, pomočnica, kraljica, družica, sredica, desnica, levica, drevnica, serpica, ježica, potica, pravica, krivica, spovednica, gorica, govorica, petica, šestica, sedmica i. t. d., trojica, ledenica, mesnica, mesarica, kolarica, solnica, kostnica, nosnica, voznica (lajta), golonica (štebala) plenica, toplica, snežnica, kapnica i. t. d.

ač, poméni možke osebe in orodja; pr. kovač, pomagač, krajač, berač, orač, sekač, kopač, podajač, glavač, ramač, bradač, kolač, kerhljač, kljunač, slepač, škripač, zevač i. t. d.

ák, poméni možko osebo, mandeljca živál, tudi posode; pr. junák, možák, korenják, voják in vojšák, možák, bedák, ovsenják, svinják, zverinják, koruznják, zverják, velják, golobnják, belják, rumenják, ulnják, grajšák, sernják, košák, smolnják, osnják, gosják, lesják, Turják, pepelnják, moljznják, zemlják i. t. d.

nik, poméni možke osebe, posode, orodja in priprave; pr. sklednik, žličnik, zelnik, kurnik, oselnik, stvarnik, najemnik, zopernik, popotnik, namestnik, desetnik, pušavnik, osebnik, gornik, črednik, konjnik, grěšnik, sesternik, vejnik (sekira za veje sekati), svečnik, orežnik (nož z dvéma ročama), besednik, srednjik, mernik, močnik, jabelčnik, dimnik, božičnik, (božični kruh) ješnik, sapnik, žernik, (ročni mlin), protnik, protivnik, poveljnik i. t. d.

nik, poméni možke osebe, posode i. t. d.; pr. ročnik, reznik, polovnik, popertnik, srebernik, sodnik, voznik, rednik, zapovednik, učenik, odrešenik, svetnik, jetnik, oblastnik, tožnik, dolžnik, pomočnik i. t. d.

ka, poméni ženske osebe, orodja in priprave; pr. dvojka, trojka, čveterka i. t. d. siratka, hruševka, razstavka, bezgavka, mramorka ali bramorka, žerjavka (žerjavca), brezovka, prahavka (prahavca), gožka, leševka, hinavka, pridka, moševavka, strahovavka, svetovavka, lažnivka, pévka, pijavka, starka, zajka, rejenka, učenka, otka, vganjka, ruvanka, žvepljenka, pečenka, šivanka, i. t. d.

ika, poméni orodja, ženske reči i. t. d. pr. mladika, vinika, metlika, matika, čmerika i. t. d.

ko, v besedah jabelko in klobko.

j, poméni orodja, djanja ali stan; pr. lij (lijak) boj, pokoj, gnój, lój, povój, prodaj i. t. d.

aj, kaže možke osebe, djanje, stan i. t. d. pr. rataj, čuvaj, bodljaj, perhljaj, lišaj, veršaj, lučaj, stežaj, streljaj, deržaj, tečaj.

ej, poméni djanja i. t. d.; pr. pomigljej, pripogljej, občutljej, zdihljej, mahljej, grizljej, serkljej, naročej, merkej (merčes) i. t. d.

aja, poméni pripravo; pr. staja, odeja i. t. d.

ija, poméni pripravo; pr. ladija, štorija i. t. d.

ēja, v besedah kolēja, stêje (višebr.)

v, poméni djanje, stan ali orodje; pr. nalliv, odev, šiv, kov, slov, rov, krov, pokrov.

av, v besedah: rokav, brav, močerav, žerjav.

va; v pleva, smokva, ponva.

v, v besedah: osterv, posterv, berv, verv.

ov, poméni orodje, priprave; pr. ponov (ponva), podkov (podkova.)

iva, v besedah: kopriva, gríva i. t. d.

vo, v besedah: pívo, slovo, kladvo i. t. d.

ovje, v besedah, ki kažejo množico več enakih reči; pr. germovje, satovje, bezgovje, zidovje, verbovje, skalovje.

ivo, v besedah: sočivo, predívo.

- ivje*, v besedi: sočívje.
ob, jastrob.
m, pomeni možke osébe, orodje i. t. d. pr. derm (dréta), zlóm, kôsem.
em, v besedi: ósem.
ma, v besedah: slama, znama.
smo, v besedah: pismo, povésmo.
me, v besedah: seme, vime, ime, pleme, sléme, breme, téme.
n, v besédah: stan, kljun.
anj, v besedah: locanj, pedanj (péd), kiso vanj.
on, v besedah, ki kaj zaničljiviga poméni-jo; pr. stergon, Jakon, hlapčon i. t. d.
ún, poméni možke osébe i. t. d.; pr. begún, kopún, komún i. t. d.
en, *oven*, poméni možke osébe, orodja; pr. oven, bezen, málen, česen, traven, osten, duhoven i. t. d.
enj, raženj, gléženj, skedenj i. t. d.
in, poméni možke osebe, orodja, zelša; pr. petelin, pelin, beršlin, klin, ženin i. t. d. — Te beséde obderže v rodivniku svoj *i*.
én, zaznamuje možke osébe, priprave i. t. d.; pr. kremen, plamen, jermen, ječmen, seršen, jelen i. t. d.
én, poméni, orodja, priprave i. t. d. pr. steržen, korén, grebén, stremen i. t. d.
in, možke osébe, priprave: capín, bogatín, mlín.
na, ženske osébe; pr. strina (stricova žena), ujna (ujcova, t. j. materniga brata žena), pokrajna, péna.
enj, povódenj, seženj.
ovina, pomeni meso ali kožo žival, zelša i. t. d.; pr. volovina, hrastovina, jelšina, grahovina, sirkovina, kožuhovina i. t. d.
ina, malína, lešina, kertína, globína, dolína, ravnína, višina, lupína, svinjína, kozlína, glavnína, konjína, zverína, starašina, dnína, brodnína, vozínina, životnína, volnína, škerbína, živína, gabri-

na, starína, novína, desetína, gotovína, sreberní-
na, železnína, bukovína i. t. d.

ovína, polovína, mostovína, cestovína, rodovína,
bezgovína.

ánja, vertánja.

inja, boginja, grofinja, kneginja.

inja, stopínja, gospodinja, dragínja, svetínja.

no, okno, sukno, platno, lajno, gumno, brešno,
stegno.

êno, pšêno, vretêno.

éno, poléno, koléno.

l, stol, vdél (poddél).

al, vozal (vôzel), stopal.

alj, kokalj.

ulj, mozulj, motulj, kozulj, kregulj.

èl, kozel, orel, osel, pekel.

Od glagolov speljane iména s koncam
atel, etel, itel, so pri nas Slovencih red-
ke; sploh navadne so: prijatel, zaletel. V nek-
terih krajih se slišijo tudi iména: učitel,
ljubitel, pisatel, gonitel (gonjác), kerstitel (kerst-
nik), strojitel (strójar) i. t. d.

él, plevél.

élj, koželj.

eļj, smerkelj, parkelj, črévelj, čavelj, kerhelj; pre-
gelj, žrebelj, šapelj, rogelj, rabelj.

lja, kodelja, bradlja, vadjla (kontrakt).

éla, bučéla, (čbéla) skedela (tudi skedelja).

ila, gomíla, rogovíla.

él, globél, krepélj.

el, verzel, zibel,

l, ral, bil, žel.

al, pišal, žival, derhal.

li, jasli, gosli.

elo, omélo, kardêlo, veršêlo.

r, dár, stár.

or, topor, tôvor, lapor, snipor, mramor.

úr, mehúr, piškúr, duhúr.

er, séver, déver, (možev brat), biser; — Te ime-
na ne zgubé e pred r v rodívníku.

er, veter, koder, steber. — Te zgubé e pred r
v. rodivníku.

ér, večér.

ír, hudír, pastír, ivír, kernír, osír, brebír, drobír,
dupír, (natopír).

ra, sestra, ikra, bédra, mezdra, vitra.

úra, babúra, žabúra.

íra, sekíra, tobakíra.

ro, jedro, rebro.

éro, jezéro.

od, želod, žlod, gospod.

ud, labud.

éd, jagnjèd.

da, pravda, živalda, uzda (ujzda), brazda.

ada, germada, čelada (Helm).

oda, jagoda, svoboda.

ida, robída.

d, pèd.

édo, govèdo.

t, čert, šèpt, nóht, bít.

át, komát, pečát, pegát, osát, homát.

òt, živòt, krohòt, klopòt, škripòt.

aj, vozatáj.

èt, trepèt, vajèt.

et, herbet (v rodivníku zgubí drugi zlog e).

ta, čerta, nevesta, trata, trobenta.

áta, lopáta, copáta.

uta, klofuta, košuta, peruta, plavuta, prahuta.

íta, rakíta.

t, pamet, smert, četert, ost, nit, past, vést, svést,
povést, zavist, mast, slast, strast, last, čast,
obrest.

ti, mati.

át, plát, lekát, postát.

ot, lakot.

to, žító, síto.

êto, rešêto.

ito, korito, kopito.

oz, motóz.

ez, vitez, nebez (firmament), slovez, videz, sa-
mez, kladez, gubez, penez, knez.

zen, kazen.
 azen, goljazen, prijazen, bojazen.
 ézen, ljubézen, bolézen.
 uzga, berljuzga.
 š, plavž.
 uš, mehkuž.
 iš, drobiž.
 uša, luža, kaluža.
 s, klas.
 as, modras.
 es, merčes.
 esen, mecesen.
 asa, klobasa.
 sem, pésem.
 sen, basen.
 ésa, nebésa, kolésa, očesa, slovésa, perésa, telésa,
 ušésa, (višebroj imén: nebo, kolo, oko, slovo,
 pero, telo, uho).
 ast, božjast, lomast, pošast, plast.
 ost, mladost, modrost, krepkost, čednost, hitrost,
 radost, žalost, lepost, umetnost, i. t. d.
 ést, bolést.
 ist, koríst.
 ust, čeljust.
 astvo, veličastvo.
 éstvo, kraljestvo.
 ska, vojska, soséska, gosposka.
 š, tovarš, mlajš.
 aš, mejaš (tudi mejač), rovaš, pajdaš.
 ša, ruša, vèša, ploša.
 óš, kokoš.
 uša, Maruša.
 c, stric, kic (tudi čij, t. j. bit).
 ca, ovca, senca.
 ce, sonce, jajce, serce, (in v pomanjševavnih
 srednjih imenih: drevesce, kolesce, polence,
 oknice, vederce i. t. d.
 č, bič, berič, ptič.
 ec, mladeneč, dedeč, ribeč.
 ič, poznič, polič, mladič, deklíč, suknič (kos sta-
 riga sukna), platič (polovica drevesniga debla).

ič, hudič.

ča, peča, jéča.

ača, dvojača, kopača, igrača, gorjača, pijača, trača, robača, kača.

če, živínče, svinče, družinče (pomanjševavne iména srednjiga spola).

g, stog, zleg.

og, ostrog (z kolmi obdano mésto), berlog.

ég, bezèg, mozèg.

ga, drozga, mozga, zgaga, šega.

oga, ostroga, maroga.

uga, plečuga, vlačuga, beljuga, (bel prešič).

iga, veriga.

h, duh, smeh, speh, varh.

uh, lenuh, zavaluh, smerduh, potepuh, ogleduh, lapuh, trebuh, kozuh.

aha, sináha, mačaha, črepáha, rantaha.

ha, merha, pazha, streha, tróha.

k, zrak, čuk, pasterk, češark, ogork.

ok, svedok (priča).

úk, klobúk.

ek, volovjek, kravjek, zajčjek, golobjek, kurjek, mišjek, (blato teh žival). Te obderžé e v rodivniku.

ek, deček, popek, začetek, pridevek, pridelek, pri-sevek, davek, ljunek, dobiček, zgubiček, primek, ponedeljek, tvorek, četertek, petek, zaslužek, kužek i. t. d. — Te imena veržejo v rodivniku poslednjo soglasnico e proč.

Pomanjševavne iména.

§. 69.

V slovenskim jeziku imamo tudi pomanjševavne imena. To so take imena, s katerimi ali res kako majhno reč zaznamovamo ali pa prilizovaje se komu iména pomanjšujemo. Pomanjšujemo pa v govorjenju imena možkiga, ženskiga in srednjiga spola.

Možke iména pomanjšujemo, pristavljaje jim zloge:

ek, pr. sin — sinek; oreh — oréhek; vol — volek; nož — nožek i. t. d.

c in *k* pred *ek* se preverže v *č*; pr. zajic — zajček; rivec — rivček; lonec — lonček; zelenec — zelenček i. t. d. Pomniti je tukaj, da se premakljiva glasnica *i* in *e* pred poslednjo soglasnico proč verže.

ec, pr. brat — bratec; zob — zobec; zvon — zvonec; kot — kotec; sod — sodec; kos — kosec; i. t. d.

ič, pr. kralj — kraljič; grad — gradič; kozel — kozlič — osel — oslič.

Iména s soglasnico *g* ali *z* zlogam *ko* na koncu premené *g* v *š* in *ko* v *č*; pr. róg — rožič; klobko — klobčič i. t. d.

ka, pr. sirota — sirotka; beba — bebka; miš — miška; gos — goska; kokoš — kokoška; pišal — pišalka; zibel — zibelka; bil — bilka i. t. d.

ica, pr. žaba — žabica; kaplja — kapljica; hiša — hišica; miza — mizica i. t. d.

Pri nekterih se zgodi navadna premena soglasnic; pr. polica — poličica; rejenka — rejencica; muha — mušica; roka — ročica; noga — nožica; ovca — ovčica; kost — košica i. t. d.

e, junec — junče; kozel — kozle; zajic — zajče; osel — osle; sin — sinče; volk — volče; človek — človeče; otrok — otroče. Vse te besede storé rodivnik s pristavljenim zlogam *ta* in povikšajo glasnico *e* v *é*: pr. kozleta, junčeta; človečeta i. t. d.

cè, meso — mescè; gnjezdo — grjezdice; zelje — zeljce; sito — sitce; drevo — drevéscè; vedro — vedercè; kolo — kolescè; pero — perescè; vino — vince i. t. d.

še, krava — kravše; baba — babše.

iče, ta pristavek dobé zborne iména s koncam *je*: grozdje — grozdiče; perje — perjiče; listje — lističe; drevje — drevjiče.

Iména, ktere so samo v višebroju navadne, se pomanjšujejo v višebroju; pr. vrata — vratica; dreva — drévca; usta — ustica; hlače — hlačice; škarje — škarjice; vile — vilice.

Ženske s koncam i dobijo v pomanjševanju e; pr. jasli — jaslice; gosli — goslice; svisli — svislice; droži — drožice i. t. d.

Kadar se hočemo komú prilizovati ali veči stopnjo pomanjševanja storiti, pridenemo pomanjšanimu imenu zloge čica, ičica. Č v teh zlogih izhaja iz premenjeniga k ali c; pr. bebka — bebčica; pišalka — pišalčica; zibelka — zibelčica; nožica — nožičica; ovčica — ovčičica; glavica — glavičica.

Povékšovanje imén.

§. 70.

Povekšane iména pomenijo razun velikosti tudi neličnost, neokornost in burnost. Take iména imajo končne zloge:

on, hlačón t. j. ki velike hlače nosi; *Jakon*, velik ali zaničljiv Jaka.

an, glavan, t. j. kdor ima veliko glavo.

in, bogatín t. j. bogat človek (zaničljivo).

ak, možak, korenjak t. j. velik, močen mož.

ač, bahač, t. j. ki se rad baha; *nosač* t. j. kdor ima velik nos.

avt, zmikavt t. j. premeden tat.

ót, galjót velik, neokorn človek.

avs, kmetavs t. j. velik zaničljiv kmet; *bernjavs* t. j. zaničljiv berač; *drobavs* t. j. velik kos.

üh, potepuh, lenüh, ogleduh.

iha, *uha*, pavliha, pavluha.

eš, babež, sitnež, berkljež, burkljež, štokljež.

ana, glavana t. j. ženska, ki ima debelo glavo.

ina, deklina t. j. veliko dekle.

inka, bogatinka t. j. bogata žena.

ulja, bahulja t. j. ktera se rada baha; *nosulja* t. j. ktera ima velik nos.

Iména, ktere imajo v prvi stopnji pomanjševanja *ica* in so ženskiga spola, veržejo nektore v drugi stopnji pomanjševanja glasnico *i* v zlogu *ica* proč in spremené *ca* v *čica*; pr. žabica — žabčica; glavica — glavičica; kravica — kravčica i. t. d. — Ravno tako spremené iména v prvi stopnji pomanjšane zlog *ka* v *čica*; bilka — bilčica i. t. d.

Pomanjšane iména s koncam *ica* premené ta zlog v drugi stopnji v *ičica*; pr. ovčica — ovčičica; sestra — sestričica i. t. d.

Iména srednjiga spola s koncam *ce* premené ta zlog v pomanjševanju v *ice*, in preveržejo *c* v *č*; pr. serce — serčice; lice — ličice; sonce — sončice; jajce — jajčice i. t. d.

Tako imajo tudi v drugi stopnji pomanjšane iména, ktere imajo v prvi stopnji končni zlog *še* ali *ice*, na koncu *čice*; pr. zelše — zeljšice; gnjezdice — gnjezdičice; vederce — vederčice; oknice — okničice i. t. d.

V vikši stopnji pomanjšanja zamenjajo nektore iména s koncam *ec* ali *ek* možki spol s srednjim, in dobijo končni zlog *če*; pr. sinek — sinče; volek — volče; ljubek — ljubče; zob — zobče; svonec — zvonče; svederc — svederče i. t. d.

avslja, kmetavslja, bernjavslja.

otlja, bernjotlja, galjotlja.

avtlja, zmikavtlja.

uta, klofuta, klobuta.

ura, *uza*, babura, babuza.

Zlaga lastnih imén.

§. 71.

A. Iména starih.

- a) Iména možkih greškiš ali latinskih oseb z zlogam *es*, *us* in *os* veržejo v slovenskim te zloge, če je soglasnica pred njimi, proč; pr. Anhisés — Ankis; Krezus — Krez; Epikurus — Epikur.

Markus ima Marka ali Marko.

Če bi po pročverženju ptujih zlogov na koncu preveč terdih soglasnic skup se nabralo, se dene *e* med-nje; pr. Cipros — Ciper; Patmos — Patem i. t. d.

b) Iména, ktere v greškim ali latinskim jeziku rodivnik podaljšajo, veržejo zlog *is* ptujiga rodivnika v slovenskim proč. Iména ženskiga spola dobé namest *is* glasnico *a*; pr.

Palas,	rod.	Palantis,	v slovenskim	Palant.
Cicero,	"	Ciceronis,	"	Ciceron.
Plato	"	Platonis,	"	Platon.
Palas	"	Paladis	"	Palada.
Venus	"	Veneris	"	Venera.
Ceres	"	Cereris	"	Cerera.

c) Ptuje iména možkiga spola s koncam *ias* veržejo s tega zloga proč; pr. Matias — Matia; Jeremias — Jeremia; Lukas — Luka; Barnabas — Barnaba.

Tomas ima Tomaž.

Če imajo pa pred *as* glasnico *e*, premené *eas* v *ej*; pr. Andreas — Andrej; Eneas — Enej i. t. d.

d) Ptuje možke s koncam *ius* veržejo *us* proč; pr. Aloisius — Alojzi; Anastasius — Anastazi; Livius — Livi.

Iména Antonius, Blasius, Ambrosius, Alexius, imajo Anton, Blaž, Ambrož Aleš.

e) Iména s koncam *aus* in *eus* premené *us* v *j*; pr. Arhelaus — Arhelaj; Mardoheus — Mardohej; Timotheus — Timotej. Matthäus ima Matevž.

f) Iména krajev s koncam *um* premené ta zlog v *ja*; pr. Latium — Lacja; Regium — Regja.

Ravno tako veržejo latinske iména sakramentum, testamentum i. t. d. *um* proč in govori se: zakrament, testament.

B. Ljudstvine iména.

Iména, ktere se prebivavcam od dežel in krajev dajejo, imajo končne zloge *ec*, *an*, *anec*.

Dežele in veči mesta, terga, vasi se rabijo kot prilogi s koncam *ske*: Krajnsko, Štajersko, Dolen-sko, Gorensko, Slovensko i. t. d.

Če premenimo ta zlog *ske* v *ec* ali *c* zazna-movamo prebivavca take dežele; pr. Krajnsko — Krajnec; Štajersko — Štajerc; Dolensko — Do-lenec i. t. d.

V iménu Koroško se dene namest *ko* zlog *ec*: Korošec.

Tudi iména prebivavcov manjših krajev se izo-bražujejo z zlogam *ec* ali *c* na koncu; pr. Med-vode — Medvodec; Poljane — Poljanec; Šentjernej — Šentjernejec i. t. d.

Prav veliko tacih imén dobi *an*; tudi je vse-lej pri izobraževanju na navadno spremembo so-glasnic paziti; pr. Litija — Litijan; Samarija — Samarijan; Mokronog — Mokronožan; Kamnik — Kamničan; Kolovrat — Kolovračan; Korint — Ko-rinčan; Egipt — Egipčan i. t. d.

Iz imén, ktere imajo ustnične zglasnice na koncu, se izobražujejo take iména, če pred zlog *an* *lj* denemo; pr. Kum — Kumljan; Dob — Dob-ljan.

Iména krajev s koncam *ovo* dobijo namest zad-njiga *o* zlog *čan*; pr. Krakovo — Krakovčan; Ter-novo — Ternovčan.

Tako se tudi izobražuje iz nekterih s koncam *p*: Krop — Kropčan.

anec le maloktere dobé; pr. Ig — Ižanec; Trebno — Trebanec.

Posebne iména so:

Turk	Rus	Francoz
Hrovat	Lah	Estrajhar
Kočevár	Grek	Poljak.

Zlaga ženskih imén.

§. 72.

Ženske iména se izobražujejo iz možkih in sicer:

1. S koncam *ka*, *a* iz možkih s koncam *ec* ali *c*;

pr. Gorenec — Gorenka; Slovenec — Slovenka; Štajerc — Štajerka; Poljanec — Poljanka i. t. d.

Iz iména Krajnec je Krajnica, in Korošec Koroša ali Korošica.

b) Jz vsih s koncam *an* ali *anec*; pr. Litijan — Litijanka; Samarijan — Samarijanka; Ižanec — Ižanka i. t. d.

c) Skorej iz vsih imén s koncam *ec* ali *an*; pr. pomagavec — pomagavka; učenec — učenka; tlačan — tlačanka.

Sledeče imajo *ica*:

plevec — plevica; žnjic — žnjica; junec — junica; žrebec — žrebica.

d) Še nektére druge; pr. čuvaj — čuvajka; mramor — mramorka; medved — medvedka; sternad — sternadka.

2. S koncam *ica*.

a) Iz nekterih možkih ljudstvinih imén; pr. Hrovat — Hrovatica; Krajnec — Krajnica; Korošec — Korošica.

b) Jz možkih s koncam *nik*; pr. svetnik — svetnica; pomočnik — pomočnica; oblastnik — oblastnica i. t. d.

nik se premeni v *nica*; pr. najemnik — najemnica; stvarnik — stvarnica; grešnik — grešnica.

c) Možke iména s koncam *ar* pridobijo zloga *ica*; pr. platnár — platnarica; lončar — lončarica; mesár — mesarica; zlatar — zlatarica i. t. d. — Če imajo možke iména brezglasen *ar*, dobijo *ica* s kratkim *i* ali pa samo *ca* na koncu; pr. mlinar — mlinarica; romar — romarica i. t. d.

d) Možke iména s koncam *ač* dobijo v ženskim spolu *ica*; pr. kovač — kovačica; berač — beračica i. t. d.

e) Še druge iména z mnogimi končnicami dobé *ica*; pr. tovarš — tovaršica; drug — družica; golob — golobica; osel — oslica; prijatel — prijateljica; pastir ima v ženskim spolu pastarica i. t. d.

Mnoge ženske iména se izobrazijo, če možki-
mu iménu *inja* ali *ja* pridenemo; pr. Turk — Tur-
kinja; Grek — Grekinja; Francoz — Francozina;
Rus — Rusinja; grof — grofinja; župan — žu-
panja i. t. d.

Ženske primke izobražujemo, če možkim prim-
kam zloge *ka, ca, ica, ovka, ka, ulja* pridenemo;
pr. Končina — Končinka; Bušelj — Bušeljka; Bu-
car — Bučarca; Kolar — Kolarica; Praprotnik —
Praprotnica; Zagorc — Zagorčevka; Gornik —
Gornikovka; Volk — Volkulja i. t. d.

Zlaga prilogov.

§. 73.

Veči dél se izpeljava iz imén, če jim razne
zloge pridenemo.

Čisto koreninski prilogi, kateri v ženskim spolu
a v srednjim *o* dobé, imajo te le končne soglasnice:

v: nov, zdrav, lév, siv, prav, kriv, gotov, plav.

b: ljub, slab.

p: lép, slép, skop, top.

m: hrom, nem (mutast), sam, sterm.

n: un, len, poln.

l: bél, mil, zal, cěl, gol.

r: jar, star.

d: rad, hud, mlad, terd, gerd, séd.

t: ljut, sit, svét, zelt.

z: berz, bliz, derz.

s: bos, lis, ves.

st: pust, ist (tist), tolst, čist, gost, prost.

g: peg, nag, blag, dolg, mnog, drag.

h: tih, suh, gluh.

k: jak.

§. 74.

Izpeljani prilogi imajo na koncu *ji*, razun divji,
sinji vsi iz narečivnih imén, in posebno iz imén
žival izpeljani; pr. rib — ribji; krava — kravji;
jelen — jelenji; gad — gadji i. t. d.

Nekteri téh prilogov dobé na koncu *ov, ova, ovo*; pr. rak — rakov; slon — slonov; medved — medvedov;

nekteri *ovsk-a-o*; pr. vol — volovsk; osel — oslovsk; kozel — kozlovsk.

nekteri *sk-ska-sko*; pr. konj — konjsk; živena — živinsk; svinja — svinjsk.

Končne zloge *oj-oja-oje* imajo vse iz osebnih mestimén izpeljane prisvojivne mestiména in pri-logi, kateri se iz dva, oba in trí izobražujejo:

moj, moja, moje; dvoj, dvojja, dvoje;

tvoj, tvoja, tvoje; troj, troja, troje;

svoj, svoja, svoje; oboj, oboja, oboje.

Prisvojivne mestiména naš in vaš premené s osebnih mestimén nas, vas v š. Pa tudi s pomočjo sogalsnic.

v, p, m, n, l, o, t, st, sk, š, č, h in *k* se pri-logi izobražujejo; pred temi soglasnicami stoji dosti-krat premakljivi *a* ali *e*, pa tudi nepremakljive glas-nice *a, ô, o, e, é, i* stoje dostikrat pred njimi; in sicer:

v: živ, rujav.

ev: mertev, čerstev, trezev, plitev, plesnev.

av: kervav, piškav, luskav, berljav, snetjav, hripav, moljav, čigav, onegav.

ov: bobov, borov, bukov, hrastov, dobov, smre-kov, lipov, jelov, brezov; siròv, višnjev i. t. d.

ov, ova, ovo (po tesnih soglasnicah *ev, eva, evo*) se pridene možkim iménam, de se posestvo za-znamova:

gospodov-a-o;

kraljev-a-o;

Petrov-a-o;

Matevžev-a-o;

njegov-a-o;

hlapčev-a-o.

év: kraljév-a-o.

iv: ušív, nagajív, milostív, ljubeznjív, snetív, za-peljív, smetív, červív, lažnjív.

Več je prilogov, kateri zavoljo lepšiga glasa *lj* dobijo; pr. premagljív, častitljív, odpustljív, straš-ljív, prepirljív, zabavljív, zaderžljív, zapravljív, sramožljív, dvomljív, sumljív, pomljív, tožljív, po-zabljív, zavidljív, nevošljív, postrežljív i. t. d.

p: gorúp ali gorjup.

m, em, om: s temi konci nimamo nobeniga priloga, ker so stari: znam-a-o, videm-a-o in lakom-a-o iz navade prišli, in namest njih sadaj: znan-a-o, viden-a-o in lakomen-a-o imamo.

nj: nekadanj, vsakdanj, sadanj, tadanj, jutranj in jutrenj, notranj, vunanj, včeranj in včerašenj, vsakdanjšen i. t. d.

an: pijan, zaspan.

én: ognén, maglén, vodén, perstén, svinčén, lesén, usnjén, ovsén, eržén, prosén, kamnén, suknén, pertnén, maslén, jeklén, ledén, medén (mesin-gost), bakrén (kufren).

èn: zelén, rumén, poštén, blažén, umetén, trohnén, perhnén i. t. d.

en: srečen, rezen, železen, konôpen, žiten, kersten, ošaben, večén, mlačén, spraven, prazničen, strašén, smešen, grešen, studenčen; — tako tudi *in-na-no* za *j*: pokojin, gnojín i. t. d.

n: srebern, okorn, pokorn i. t. d.

aven: umetaven, delaven, obetaven, pisaven, milo-vaven, bojevaven i. t. d.

oven: duhoven, vetroven.

éven: dežéven.

iven: hladíven, mečiven, kupiven, kresiven.

iten: imeniten, stanoviten, grozoviten, rodoviten.

ésen: telésen.

ešen, ušen: hvaležen, mehkužen i. t. d.

čen: varčen, zbirčen, zametčen, vedčen, gibčen, saslужčen.

enj: predenj, zadenj, sredenj, bliženj, rešenj, le-tašenj, posledenj, današenj, praženj, poprejšenj.

énj: slovenj.

in: edin.

Končna soglasnica *c* se premeni pri izobraževanju prilogov, v *č*: Kraljica — Kraljičen; perica — peričen; Mica ima Micen.

érn: močérn-a-o.

el-la-lo; topel-pla-lo; kisel-sla-o; okrogel, votel, puhel, zabuhel, rahel, merzel, nagel, cvetel.

el-ela-elo: debel-ela-o, zvišel-ela-o, ogorel-ela-o.

él-ela-elo : vesel.

er-ra-ro : dober-ra-ro, moker, mokra, mokro, oster, hiter, bister, moder, môder.

ér-éra-éro : čvétér, petér, šestér, i. t. d. motér ali metér (postarn), ktér, marsiktér, mnogotér.

at : bogat, rogat, gorat, možat, zobat, voglat, košat, kosmat, bradat, plašat, plečat.

nat : slamnat, pernat, kervnat, skalnat, serčnat, studenčnat, plečnat, močnat, ločnat, rosnat, koliknat, dvojnat, trojnat i. t. d.

it : serdit, mastit, plemenit, kamnit, častit.

ovat : pegovat, mahovat, podolgovat, verhovat.

ovit : grozovit, skalovit, jadovit, hasnovit, silovit.

ast : plešast, budalast, pasast, šepast, dimast, pegast, brezast, irhast, rižast, cunjast, šemast, prekast, žlezast, žilast, vegast, bebast, sejnast, zijalast, gerbast.

sk-ska-sko : morsk, poljsk, lansk, vročinsk, matersk, zimsk, rodovinsk, domovinsk, jesensk, sestersk.

Soglasnice *t, st, z, š, s, č, g, h*, na koncu se preveržejo *s s* vred pred *k v š*: Hrovat — Hrovašk; mesto — mešk; vitez — vitešk; nebesa — nebešk; deklič — deklišk; jug — jušk; Lah — lašk.

c pred *sk* se večdel proč verže: pevec — pevsk; Dolenec — dolensk; Slovenec — slovensk. Iz Nemec, mertvec je nemšk, mertvašk.

Tat ima tatinsk, dete — detinsk.

ovsk : očetovsk, volovsk, duhovsk, svatovsk, sinovsk, kmetovsk, judovsk, rusovsk i. t. d.

ač : domač.

eč : rudeč in narečje sadanjiga časa glagolov, cve-teč, stoječ i. t. d.

hern-a-o : slehern.

ek-ka-ko : gladek, volhek (fajhten), redek, nizek, kratek, polzek, perhek, ozek, britek. — Nekteri imajo *ek* in *ak*: mehke in mehake, sladke in sladak; grenke in grenake; krotek in krotak; kerhek in kerhak i. t. d.

òk-òka-òko: globòk, širok, visòk.
ìk: velik, ika-iko, tolik, kolik.

Pomanjševavni prilogi.

§. 75.

V slovenskim imajo prilogi tudi razne končne zloge, s katerimi pomanjševanje zaznamujemo; in sicer:

ast: belkast, zelenkast, rudečkast, rumenkast, črnkast, sivkast, debelkast, stermkast.

kljat: zelenkljat, rumenkljat, črnkljat i. t. d.

ehen-ehna-ehno: bolehen.

ovat: podolgovat,

čken: majčken.

činek: majčinek, majčinka, majčinko.

ičen: staričen-čna-o; mertvičen.

§. 76.

Sledeči prilogi imajo v možkim spolu vselej določivno glasnico *i* in sicer razun: divji, sinji, mali:

1. redovne številne iména: prvi, drugi tretji i. t. d.

2. sodnje ali druge primerne stopnje prilogov: lepši, starji, slabji ali slabši i. t. d.

3. deležja pretekliga časa v storivni obliki: pozabljivši, storivši, govorivši i. t. d.

4. nekteri stari z *i* izpeljani prilogi, ki so se pri nas v več lastnih iménih ohranili:

Vini verh iz iména vino; Martini verh iz Martin i. t. d.

Sostavljeni prilogi.

§. 77.

Sostavljene priloge imenujemo take, ki so z raznimi družimi besedami sostavljeni. Sostavljeni pa znajo biti:

1. z zanikavno besedico ne; pr. nedolžen, neu-
men, nespremenljiv i. t. d.
2. S predlogi; pr. pobožen, odročén, priletén,
preljub, brezdušen, ubog.
3. Z družimi déli govora; pr. radovedén; dobro-
voljen, terdovraten, bogaboječ, glavoboln, No-
vomešk i. t. d.

S k l a d a.

§. 77.

Déle govora tako postavljati, de umemo, kaj hoče kdo z njimi povedati, se pravi dele govora skladati in postavljanje samo se imenuje sklada.

Vsak stavek, nej je še tako kratek, obstoji iz dvéh délov, namreč iz tega, od kteriga se govori in temu se pravi podsébek (Subject), in iz uniga, ki pové, kaj se od podsebka govori, in temu pravimo povédek. Podsébek in povédek morata z drugo besedo zvezana biti, de se njih pomének razume, in ta beseda se imenuje véz (kopula). Ta véz je navadno pomožni glagol sim. Če je povédek sam glagol, leži ta véz vselej v njem. Pr. Človek je umerjóč.

Tukaj je človek podsébek, umerjóč povédek, in je je vez med njimi. V stavku učenec piše, je učenec podsébek, piše je pa povédek. Vez je v njem skrita, dobimo jo pa iz njega, če rečemo učenec je pisejóč.

Podsébek stoji vselej v imenovavniku ali v prvém sklonu na vprašanje kdo? in če ni živa oseba ali réč, na vprašanje kaj? pr. Pes laja. Kdo laja? — O gen péče. Kaj peče?

§. 78.

Kar spol in število utiče, se ravnaajo prilogi, mestiména in deležja, in torej tudi povedki po podsebkú t. j. ako je podsebek v možkim spolu in v edinobroju, mora tudi predlog, zaimé in deležje, torej povédek v edinobroju in možkim spolu biti;

pr. učenec je zmirej priden; vaša sestra je vedno zdrava; vaše déte je zbolelo in umerlo. Ravno tako v dvo- in višebroju: moja učenca sta pridna; tvoje sestri ste bogaboječe; njegovi otroci so zdravi.

§. 79.

Zaiména jaz in ti veljajo za vse tri spole, kakor se na imé eniga ali družiga spola nanaša; pr. jaz sim se veselil, ko si ti žalovala.

§. 80.

Dve ali več imén, ktere kakor imeni eniga podsebka v enaki priméri zraven eden družiga stojite, imate sicer enak sklon, kakor; pr. Bog oče, gospod poglavar, krona cesarja Jožefa, pa treba ni, de bi enakiga spola bila; pr. mesto Ljubljana; vas Menguš.

Imé mesta ali kraja pa rajši v prilog premenimo; pr. Ljubljansko mesto, krajnska dežela. Samo gospod ostane pred imenam navadno nesklanjano; pr. Povedali so vse gospod očetu.

§. 81.

Ako je eno imé podsébek, drugo pa povédek, se ravna pomožni glagol sim, kar spol in število zadene, po podsebkú; pr. Bog je bil beséda.

§. 82.

Če je več podsebkov po versti v edinobroju, stoji glagol (in prilog) v višebroju; pr. kmet, gospod, grof, knez so pred postavo vsi enaki.

Ako so pa osebe razne, je prva imenitniši kot druga, in ta imenitniši kot tretja; pr. jaz in ti sva enako stara. Ti in tvoj brat sta si malo podobna. Ravno tako ima možki spol prednost pred ženskim, in ta pred srednjim; pr. Kruh in voda sta človeku potrebna; brat in sestra sta prišla; vol, krava in tele so prodani.

Ženske in srednje iména so razun tega v dvo-
broju, in pri prilogih tudi v višebroju kar spol u-
tiče, enake.

§. 83.

Desiravno nektare zborne iména v edinobroju
stojé, se glagol in prilog vunder v višebroju posta-
vita; pr. družina so nam nezvésti; gospôda
so nam ukazali.

Če je mestimé to podsebek, se ravna glagol
po drugim iménu; pr. to so bili možje; to je
moder gospodar.

Od ljudi, kterim smo spoštovanje dolžni, go-
vori Slovenec v višebroju možkiga spola; pr. oče
so me poslali; cesar so nas obiskali; têta
so umerli i. t. d.

Poklonjivna besedica vi terja brez rasločka
osebe možki spol: vi stric, kaj ste mi prinesli.

§. 84.

Osebnih mestimén ne postavljamo drugač h gla-
golam, če govoréči kako osebo posebno zaznamo-
vati hoče; pr. kaj govoriš, ker veš, de sim
jez in ne ti kriv?

§. 85.

Za nedoločen ali neznan podsébek devlje
Slovenec samo tretjo osebo glagola s srednjim spo-
lam: gromí, bo deževalo; revnim pomagati
je lepo.

Ker se glagol po podseбку ravna, se dene ne-
določen podsébek v srednji spol, če je ravno imé
v povedku družiga spola; pr. Kadar je bilo čas
govoriti; nikomur ni bilo dolg čas; tri leta
je že minulo.

§. 86.

Veliko, malo, nekaj, nekoliko, dovolj,
obilno, več, menj, kaj, kar, nič, koliko,
kolikor, toliko in temeljne številne iména od
pet dalje, če stojé v imenovávniku, imajo glagol v

edinobroju in v srednjim spolu; pr. Koliko vas je bilo pri kosilu? Veliko jih je prišlo, pa kar jih je bilo, nisim nikogar poznal; kmalo bo štirideset lét preteklo i. t. d.

Ravno tako se déla z besedo pol; pr. pol vasi je pogerélo.

§. 87.

Nič je nedoločen podsébek z zanikovanjem; pr. nič jih ni bilo; nič ga že ni več veselilo.

Ni in ne bo je nedoločen podsébek in pri njem stoji določen podsébek namest v imenovavniku v rodivniku; pr. brata ni bilo dočakati; sestre ni bilo doma; ne bo mirú med njimi.

To se pa samo zgodi, če ni družiga imenovavnika ali priloga kot povedka v stavku; pr. brat ni gospodar; vsak ni opravljiv.

Raba prilogov.

§. 88.

Kadar je prilog namest podsebka, ali če je določivno z iménam zvézan, mora imeti določivni konec; pr. zdravi ne potrebuje zdravil; véliki petek i. t. d.

Če pa prilog kakor povédek sam za-se stoji, ima nedoločni konec; pr. gospodar je zdrav; gospodar je bil hud na svoje lene posle.

Rad, rada, rado in eden, ena, eno nimata nikoli določniga konca. Ravno tako imajo tudi prisvojivni prilogi s koncam ov-a-o in en-a-o le nedoločivni konec; pr. očetov dom; sestren brat.

§. 89.

Deležja terpívne oblike nimajo kakor deležja nikoli določniga konca i; če se pa v prave priloge premené, ga imajo; pr. sim obložen; obloženi mož i. t. d.

Številne iména in mestiména.

§. 90.

Če eden ali en zvezano z dvajset, trideset i. t. d., za večim številam stoji, stoji z glagolam zvezano imé v edinobroju; pr. dvajset in en vojak; trideset in ena devica; devetdeset in eno déte. — Navadno pa stoji en pred večim številam.

§. 91.

Številne iména 2, 3, 4 se skladajo z iménam in prilogam v enákim sklonu; pr. dva brata sta prišla; trije bratje so umerli; trém sestram so možjé pomerli.

Pri letnih številkah se postavi samo zadnja v redovno število, vse druge ostanejo nesklanjane; pr. v tavžent osem sto in osem in šterdesetim létu smo ustavo dobili.

§. 92.

Ker sebe ali se, sebi ali si za vse osebe veljá, mora tudi iz njega izvirajoče mestimé svoj za vse osebe veljati; pr. jez sim prišel v iménu svojiga (ne mojiga) očeta; deržím v svojih rokah; spoštuj svojiga očeta in svojo mater; jokajte se nad seboj in nad svojimi otróci i. t. d.

§. 93.

Svoj stoji le takrat namest njegov, njén, če se na podsébek nanaša; pr. je prodal svojo hišo (ne njegovo); so prodali svojo hišo i. t. d.

Glagoli.

§. 94.

Glagol se mora, kar osebo, število in spol utiče, po podsebkú ravnati, pr. brat ga je ljubil, sestre so jo ljubile; déte je umerlo.

§. 95.

Druga oseba velivniga naklona velja tudi za tretjo; pr. zgôdi se tvoja volja; Bog vas obvaruj; Bog jim pomagaj.

Tode dostikrat prepišemo velivni naklon tretje osebe z besedico nej; pr. kdor hoče živeti, nej déla i. t. d.

§. 96.

Velivni naklon namestuje tudi dovoljivni naklon; pr. govôri ali molči, delaj ali postopaj, znan si vsacimu.

§. 97.

V povestih postavimo dostikrat radi sadanji čas namest pretekliga časa; pr. Jožefovi bratje z Benjaminam in z svojimi darovi dojdejo srečno v Egipt, namest: so došli srečno v Egipt.

Raba deléžij.

§. 98.

Dostikrat znamo dva ali več stavkov v eniga samiga vjeti ali skrajšati, de lepši in ličniši govorimo. Vjamemo jih pa, če mestiména: ki, ktéri, a, o, vezi ko, ako, če, in izpustimo; pr. človek, kteri pobožno živi, dopade Bogu in ljudém, se sovléče: Pobožno živéči človek dopade Bogu in ljudém.

Živéči je narečje sadanjiga časa. Naréčje sadanjiga časa stavimo, kadar glagoli enakočasno djanje pomenijo.

Ravno tako pravimo: molcé je hodil, zdihovaje ga iskal, in trepetaje ga najdel. — Molcé, zdihovaje in trepetaje je sadanji čas, zató ker pomeni djanje, ki se je v ravno tistim času godilo, ko je hodil. i. t. d.

Ako hočemo stavke, ki so z vezjo in zvezani, vjemati, moramo gledati, kateri glagol se po drugim ravna. — V stavkih: po verti je hodil in hruške poberal zamoremo oba glagola v deležje ali narečaj postaviti, brez de bi kaj pomotnega storili; namreč: po vertu gredé je hruške poberal, ali pa po vertu je hodil hruške poberaje. — Zakaj reči zamoremo: Ko je po vertu hodil, je hruške poberal ali pa: ko je hruške poberal, je po vertu hodil. Tako pa ne moremo vselej stavkov vjemati; dobro moramo na čas in na djanje paziti. Ne moremo tadaj stavka: „Po logu je tekal in v jamo padel“ v en sam stavek tako le vjeti: Po logu je tekal v jamo padé; ker si ne moremo misliti in tudi mogoče ni tako djanje. Ampak sovlečemo ga tako: „Po logu tekaje je v jamo padel.“

Deležja sadanjiga časa s koncam č se znajo v prave priloge prenarediti: stoječa, tekóča voda, boleča rana, govoreči mož, slovéciga spominja, letéče vrane.

Če pa se djanje pred drugim zgodi, postavimo deležje pretekliga časa; pr. Ko je vstal, je šel svojiga brata pozdravit, vjamemo: Vstavši je šel svojiga brata pozdraviti.

Dva stavka, ki imata razne podsebkke, se ne moreta z izverženjem vezi sovleči; pr. Kadar je pisal, pridejo bratje; ko smo odmolili, je brat pristopil.

Če je v glavnim stavku mestimé, ki se na poležni stavek nanaša, moremo deležja tudi rabiti; tukaj pride deležje v sklon mestiména; pr. ko je brat klečal, ga je sosed obiskal; sovlečenje je: Klečečiga brata je sosed obiskal.

Raba predlogov in vezi.

§. 99.

Predlogi se vselej pred besede, ktere določujejo, postavljajo.

§. 100.

Včasí stojita tudi dva predloga pred iménam, pa samo prvi določi sklon; pr. iz za mize vsta-ne; taki predlogi so še: iz med, iz pod, iz pred. Pišemo jih pa rajši skup: zmed, spod, spred.

§. 101.

Rad, rada, rado namestuje tudi narečje; pr. Rad govorim, rada pleše, déte rado joka.

§. 102.

Pri stopnjah mérjenja pride po prvi stopnji kakor ali ko ali kot; pr. sladko kakor méd; merzlo ko led; černo kot noč. Pri drugih stopnjah pa znamo razun imenovanih besed tudi besedice od ali memo se poslužiti; pr. brat je večí od mene ali kakor jéz; avstrijski cesar je mogočnishi od ali memo prajzovskiga kralja i. t. d.

§. 103.

Zanikavna besedica ne stoji v zanikavnih stavih naravno pred glagolam, pa ne smé se z njim v eno besedo sestaviti.

Samo v glagolih nečem ali nočem, nimam ali nímam in nisim ali nésim je s témi glagoli sestavljena. — V preteklim času in v terpivni obliki stoji tadaj vselej pred pomožnim glagolam sim; pr. te nisim vidil; nismo bili posvarjeni i. t. d.

V želivnim naklonu stoji ne pred deležjem; pr. ko bi jéz tega ne slišal, bi ti ne pripovedoval. V nekterih krajih postavljajo ne pred bi; pr. ko ne bi bili bolni, bi vas obiskali i. t. d.

§. 104.

Če z ne ves stavek zanikaven postane, ne ne stoji pred nedokončivnim naklonam, ampak pred

določivnim glagolam; pr. ne vé kaj govoriti; mi neče dati; ne morem ga prehvaliti. Ako ima ne samo en ud stavka zanikati, zna tudi pred nedokončivnim sklonam stati; pr. obljudil je, mu ne povedati.

§. 105.

Druge zanikavne besede ne storé ne pred glagolam nepotrebniga; pr. nikoli se ni zgodilo in se ne bo zgodilo; nikoli mu nič ne odrêče; nikoli nikjér nič ne dobi i. t. d.

Tudi če se ne ponovi, ne smemo opustiti ne pred glagol postaviti; pr. ne bodemo ne pili ne jedli; ni imel ne kruha ne vode.

§. 106.

Beseda nič samo takrat nima besedice ne poleg sebe, ker kako reč poméni; pr. nič je za oči dobro; blagó sim pod nič spečal.

§. 107.

Ne pa tudi včasi zanikanje odpravi, in sicer:

- a) v stavku, v katerim kaka z ne sestavljena beseda stoji; pr. ni nikomur neznano, t. j. je vsakimu znano; Bogu ni nič nemogoče t. j. Bogu je vse mogoče.
- b) Če ravno pred zanikavno besedo stoji; pr. ne nič, ampak veliko je dolžan; ne nikoli, ampak vsak dan je v nesreči.

§. 108.

Če pride glagol nimam z nedokončivnim naklonam v zvezo, postavimo namest nič ali nihče besede kaj ali kdo; pr. nima kaj vživati, namest: nima nič vživati; nima koga vprašati, namest: nima nikogar vprašati.

Govorimo pač tudi: Nima nič jesti, nič piti; pa to poméni le časno pomanjkanje, iz kteriga si je lahko koj pomagati.

Ravno tako pravimo: Ti mu nimaš nič očitati, t. j. Ti nimaš pravice, mu očitati.

Pravila zvéze.

§. 109.

Imenovavnik je sklon, v katerim stoji posebek.

Imenovavnik je samostojn sklon, vsi drugi skloni niso samostojni.

§. 110.

Rodivnik kaže razméro vzrokov, posestva, izviranja, celosti, mére, velikosti in vsiga, kar imé bolj natanjko določi. Če tadaj dve iméni v neenaki razméri stojite, se postavi določivno imé v rodivnik; pr. stvarnik nebés in zemlje; vsiga svetá gospod; oče ubozih; čeda koz; voz sená i. t. d.

Rodivnik se pa postavi:

1. Po imenih; pr. kos kruha, sod vina i. t. d.

De posestvo ali last zaznamovamo, premenimo imé, ktero posestvo zaznamova, v prilog; pr. bratova hiša, namest hiša brata; — sesterno premoženje, namest premoženje sestre. Če je pa posestvo ali last večih, pravimo, bratovska hiša, sestersko premoženje.

Če je poleg taciga iména prilog, ostane v rodivniku; pr. hiša mojiga brata, premoženje mlajši sestre.

2. Po nekterih prilogh; taki so: skerben, boječ, plašen, poln, sit, pijan, vaje, prazen, potreben, lačen, žejen, lakomen, varčen, vesel, deležen, vréden, kriv; pr. skerben svojiga déla; lakomen časti i. t. d.

3. Po nekterih glagolih, in sicer:

a) upati, želéti, pogrešiti, čakati, iskati, potrebovati, varovati, stradati; pr. sreče upati; denarjev pogrešim; sestre čakati i. t. d.

- b) po vsih povračivnih glagolih: bati se, varovati se, deržati se, veseliti se; pr. Bog se boji, prijatlov se deržati i. t. d.
- c) Pomožni glagol sim, si, je terja rodivnika, kadar hočemo določeno lastnost ali posestvo zaznamovati; pr. je dobre volje pa dolziga jezika i. t. d.
4. Po zanikavni vezi ne: brata ni domá; ne pozná svojih prijatlov; nobeniga dobriga dela ne stori.
5. Kadar kako besédo izpustimo; pr. daj mi kruha, prinesi nam vina, lesá je prodal, pa žíta kupil i. t. d.
- 6) Po vsih številnih iménih od pét naprej, če v imenovavniku ali kazavniku stojé; pr. šest konj; sto hiš; dvajset lét.

To velja tudi od nedoločivnih številnih imén: mnogo, veliko, malo, nekaj i. t. d.

7. Po nekterih prilogih, ktere smo že spredej imenovali.

§. 111.

Prisvojivnik stoji po vsih prilogih in glagolih, od katerih vprašanje komú izhaja; pr. enak, podoben, lasten, ljub, primérjen, pokóren, podložen, prijeten, zvest, nevošljiv i. t. d.

§. 112.

Prisvojivnik zaznamova namen ali cilj djanja ali osebo ali reč, na ktero se glagol nanaša; pr. se mi ljubi, se mi zdi, se mi toži.

Zavoljo tega postavimo dostikrat prisvojivnika namest rodivnika; pr. Bog je oče vsim ljudém, namest Bog je oče vsih ljudi; vino razveseli serce človeku.

§. 113.

Z nedoločivnim naklonam biti se prisvojivnik priloga zvéže, če gré prisvojivnik pred osebo, ali če je stavek neoseben; pr. človeku ni dobro

samôtnimu biti; na svétu nam ni mogoče popolnoma sréčnim biti; strašno je živimu pokopanimu biti.

§. 114.

Delavni glagoli imajo, če nimajo vezi ne pred sabo, na vprašanje kaj? kazavnika pri sebi; pr. hišo prodam, konja kupimo i. t. d.

Nekteri glagoli imajo tudi po dva kazavnika; pr. pošteniga moža se je skazal; kralja so ga izvolili i. t. d.

§. 115.

Tudi po mnogih srednjih glagolih se postavi kazavnik; pr. boléti, serbéti, zébsti, skerbéti, žéjati.

§. 116.

Določena méra dolgosti, daljine, globokosti, širokosti, teže, debelosti, visokosti, starosti stoji v kazavniku; pr. tri vatlje dolg; eno uro dalječ; štiri čevlje globoko; tri perste debela deska; eno ped višji od mene; trideset lét star i. t. d.

Ravno tako se postavi na vprašanje kadaj? o katerim času? kako dolgo? če pred iménam prilog stoji, kazavnik brez predloga; pr. tisti čas je govoril; kadaj je govoril? prihodnje leto pojdemo; kadaj pojdemo. Če pa pred iménam ni priloga, je treba predlogov: v nedeljo, v četrtek i. t. d.

Kteri predlogi hočejo kazavnika iméti, glej gori predloge.

§. 117.

Méstnik v slovenskim jeziku nikoli brez predlogov ni navaden; predlogi taki so: pri, v, o, ob, po, na. Pri zaznamova vselej kraj, dostikrat tudi v, ob, na na vprašanje kje; pr. kje stoji? Pri vodi. Kje leži? Na klopi, na mervi. Kod hodi? ob potoku, po ulicah.

Na vprašanje po kom, po čém? stoji z nekterimi glagoli Městnik s po; pr. Po njem vpraša; jokati se, žalovati po kom.

Na vprašanje kam? stoji po teh predlogih kazavnik.

§. 118.

Druživnik ima, kakor městnik, vselej kak predlog pri sebi, razun seboj; pr. seboj ga je vzel, seboj ga je peljal.

Kteri predlogi terjajo druživnika, glej gori pri predlogih.

Izverženje.

§. 119.

Je in so, ki podsébek s povedkam veže, dostikrat izpustimo; pr. tvoja glava, tvoj svet; kaša otročja paša; dolga bolezin gotova smert; veliko ozinil, malo požerl; kakoršna mati, taka hči; o božiču pod steno, o veliki noči za pečjo i. t. d.

Dostikrat zvežemo podsébek s povedkam z in pa; pr. to in pa nič, namest to ni nič; slaba gospodinja in pa kokoš, če več ima, več razkopa, namest je kakor kokoš.

Če ima več stavkov en sam podsébek, se pomožni glagol ne postavi vselej v vsih stavkih; pr. sim legel, zaspal in počil, smo delali, terpeli in se trudili zastonj.

Če je več povračivnih mestimén z enim podsébkam zvezanih, postavimo se samo pred perviga; pr. dolgo smo se trudili, potili in jokali. Tako: krivica se za mizo smeja, pravica pa za vratmi joka.

Dostikrat zamolčimo tudi druge besede, iména in glagole, ktere si lahko mislimo; pr. ta je dobra, namreč: réč; zdaj si jo zadel, take še nisim slišal. Gosta služba, redka suknja, tukaj je izpušeno storí, de je. Luč v roke, ključ iz rok. Iz luže v mlako (stopiti).

Če terja več glagolov en sklon, ni, de bi mogel pri vsakim stati; pr. Njegove brate že dolgo poznamo, ljubimo in v časti imamo.

Še clo povédek zamore v drugim stavku proč ostati, če že v prvim stoji; pr. življenje je podobno popotovanju, smert pa spanju, kjer si moramo je podobno še misliti.

Red beséd.

§. 120.

V stavkih terditve stoji podsébek navadno na prvim méstu, in glagol kakor povédek na drugim; pr. oče koplje, mati préde, déte spi.

§. 121.

Zna se pa povédek pred podsébek postaviti in to je na naménu govoréčiga ležéče; pr. luč telesa je oko; boljši je spravljeno jajce, kakor snéden vol; veséli so marsikadaj ljudjé, dovoljni pa nikoli i. t. d.

V slovenskim zamoremo v naravnim redu govoriti; pr. mati ljubi hčér; pa tudi prestaviti zamoremo beséde, namreč: hčér ljubi mati. Tode to smémo samo storiti, kjér se povédek (kazavnik) od podsebka (imenovavniku) dovolj razloči, kakor v pokazani priliki. Ker pa tega razločka ni, tudi beséd ne smemo po volji prestavljati; pr. starost prinese nemarnost.

Imenovavnik starost nima nikakoršniga razločka od kazavnika nemarnost. Dvoumnosti se moramo pa ogibati.

§. 122.

Prilog stoji navadno pred svojim iménam; pr. kratka správa je boljši, kakor dolga pravda; dobro drevó ne rodi slabiga sadu.

Pa vunder je navada govora nektère prestave naredila; pr. sin božji, beseda božja.

Prisvojivne mestiména moj in naš stojite, kadar koga ogovorimo, za iménam; pr. Sin moj! kaj delaš? Ljubi moji! mati naša!

§. 123.

Prilog se zamore od svojiga iména ločiti; pr. Voljo imajo res dobro, pa moč njih je slaba. Narečje stoji navadno pred glagolam; pr. lepo piše, dobro se obnaša.

§. 124.

Rodivnik, kteriga terja kaka druga beséda, stoji navadno pred to besédo; pr. kos kruha, polič vina, voz slame. Zna pa tudi pred njo stati; pr. ubozih oče, svoje matere edini sin. Kratke beséde znajo tudi med njima stati; pr. dobriga mi je malo storil, ali: malo mi je dobriga storil, ali: malo dobriga mi je storil.

§. 125.

Dve vprašavne ali nanašavne mestiméni stojite dostikrat v enim stavku; pr. kdo pozna koga? Kdor koga premaga, ga ima v svoji oblasti.

Tako znajo tudi ponavljane iména po versti stati; pr. zagojzda zagojzdo poganja; roka roko umije; volk volka ne vje.

§. 126.

Beséde, ktere posebno povzdignemo, imajo v samostojnih stavkih prvo mesto; pr. Ti boš pasel moje ljustvo; — pasel boš moje ljudstvo; — moje ljudstvo boš pasel.

§. 127.

Navada je tudi pred pomožni glagolje osebné mestiména v navadnim govorjenju postav-

ljati; me je zagledal; se je skrilo. Druzim osebam se mestiména predpostavljajo.

§. 128.

Povračivno mestimé ima pred družimi zamolčljivimi, in prisvojivnik pred kazavnikom in rodivnikom predstvo; pr. se nas sramuje, se mi smilite ali sramuje se me, smilite se mi; bi se nas bili sramovali; bi se mi ne bil smilil.

§. 129.

Ako pride glagol, kateri ima nedokončivni naklon poleg sebe, tudi v nedokončivni naklon, stoji ta pred unim; pr. noče ljudem dati jesti; kaj bi mogel imeti ž njim opraviti, nemarnost ga je prisilila iti kruha prosit.

Pa se znata taka nedoločivna naklona tudi prestaviti.

§. 130.

Doversivni glagol zna pred ali za nedokončivnim naklonam stati; pr. ves svét ga ne more več poboljšati; dokler se je še gibati mogel. Pa nar bolj navadna je prva stava.

§. 131.

Med z drugimi besedami zvezano besédo koli se besédice bi, se in druge devajo; pr. kodar sim koli hodil, namest kodar koli sim hodil; kamor se je koli podal namest: kamor koli se je podal.

Ravno tako se tudi vezi desiravno, desitudi, akoravno, akotudi, čeravno, četudi razprojajo in druge beséde se med nje postavijo; pr. desi je ravno se veliko prizadeval, si vunder ni mogel nič pomagati; če ga je ravno vsakdan opominjal, je vunder potepin ostal i. t. d.

Zanikavna véz ne stoji pred določivnim glagolam; postavi se pa navadno zavoljo veči zani-kanja tudi še na koncu; pr. ne verjamem ti ne; hodi za njim, kakor hočeš; ne boš ga do-bil ne i. t. d.

Vezica li se v prašanjih za prvo besédo in besédo pa postavi; pr. ste ga li slišali? je pa li mogoče bilo.

Navadna vprašavna véz je pa ali, ktera vse-lej v začetku stavka stoji; pr. ali ste ga slišali? ali je pa mogoče bilo?

P r i s t a v k i.

I. Pravopis.

§. 1.

Pravopis uči a) besede s pravimi čerkami pisati, b) jih na koncu verst prav razdeliti, in c) se raznih prepon (Unterscheidungszeichen) prav poslužiti.

Splošne pravila.

§. 2.

Slovenski jesik ima sledéče kratke in lahke pravila.

Pervo pravilo: Ne piši besed ne z več ne z mènj, in tudi ne z družimi čerkami, kakor jih v dobrim čistim goverjenju slišiš; pr. kamen, své-ča, rôsa, pa ne kammen, svétča, rôssa i. t. d.

Drugo pravilo: Ali je na koncu besede terda ali mehka soglasnica, *i* ali *j*, *g* ali *k*, *s* ali *z*, zvêš, če besédo podaljšas; pr. piši rob, léd, sneg, kraj, ples, obraz, in ne rop, let, snek, krai, plez, obras, ker pišemo in beremo v podaljšanju: roba, ledú, snega, kraja, plésa, obraza, in ne ropa, letú, sneka, kraia, pleza, obraza.

Tretje pravilo: V zaznamovanje dolgiga in ojstriga glasu služijo znaminja, ktere smona strani 5 in 6 §. 3 pokazali; pr. kričím in ne kričim; bolézin in ne bolêzin, sôdba in ne sódba i. t. d.

Raba velicih čerk.

§. 3.

V besédah, ktere hočemo izmed družih posebno povzdigniti, kakor postavim lastne iména, naslove

in napise, pišemo dostikrat samo velike čerke; pr. **SVETLI CESAR FRANČIŠEK JOŽEF.**

Sicer pa se poslužimo velicih čerk:

1. V začetku vsaciga stavka; pr. Vsak narod mora svojo narodnost spoznati.
2. Po vsaki piki (.); pr. Bog je svét v šestih dnéh vstvaril. Šésti dan jo vstvaril človeka. Pervimu človéku je bilo Adam imé.
3. V začetku vsake verste v pésmih in pregovorih:

Slovinci smo, klovenska kri
 Nam žile vsim napaja,
 In duh slovenski v nas živi,
 S krepostjo nas navdaja.

Kakor se koscu streže,
 Tako mu kosa reže.

4. V začetku lastnih imén; pr. Jožef, Ljubljana, Slovensko, in v iménu Bog.
5. V začetku mestimén v listih ali pismih, če se na osebe vračajo, katerim pišemo; pr. Ljubi brat! Poslednji list, kteriga sim Ti pisal, si gotovo prejél, ker sim vse bukve od Tebe prejél, kterih sim Te prosil i. t. d.
6. Po dvopičju (:), če beséde ali govor kakiga družiga napeljemo; pr. Kristus nas uči: „Ljubi svojiga bližnjiga, kakor sam sebe.“
7. Po prašaju (?) in nadpičju (!), kadar piko namestujete; pr. Ali niso naši dnevi kratki? Ali nam ni vsim umreti? O kako malo ljudi pomisli to! Kako neskerbno je njih življenje!

Sicer pišemo vse beséde z malimi čerkami.

Od razdelitve beséd na koncu verst.

§. 4.

Ako hočemo pri zlogovanju ali pisanju zloge beséd prav razdeliti, se mora to tako storiti, kakor se v dobrim govorjenju sliši, t. j. vzemi vse čerke, ki se z enim odpertjem ust na enkrat izgovoré, k enimu zlogu; pr. Ne-do-volj-nost, bo-leh-nost, za-ni-če-va-ti.

a) V nesostavljenih besédah.

1. Če stoji ena soglasnica med dvema glasnicama, jo vzemi k naslednjimu zlogu; pr. Lju-bi Bo-ga in vsa-ci-ga člo-ve-ka.
2. Če stojite dve ali več ločljivih soglasnic med dvema glasnicama, se vzame samo poslednja soglasnica k naslednjimu zlogu; pr. brit-ko, nečimer-nost, priprav-nost.
3. Neločljive soglasnice br, dl, dn, dr, gl, gn, gr, kl, kr, lj, nj, pl, pn, pr, sl, sp, st, ostanejo tudi v sredi besed skupej; pr. sre-bro, živ-lje-nje, ste-gno, slo-ven-sko i. t. d.
4. Dve glasnici porédama se ločite in storite zase zlog; pr. A-lo-a, Hi-ob, Jo-zu-a.

b) V sostavljenih in izpeljanih besédah.

1. Kakor je beséda sostavljena, tako se mora tudi razdeliti; pr. od-skočiti; rado-ved-nost; sedem-desét.
2. Pred- in zazlogi v izpeljanih besédah so vsak za se zlogi; pr. Po-gledati, od-vzéti, raz-klati; po-bož-nost.
3. Predzlogi s soglasnico na koncu, če po tém *j* sledi in po *j* se soglasnica pride, vzamejo *j* k sebi; pr. naj-dem, poj-dem.

4. Zazlogi z glasnico na koncu vzamejo soglasnico, ki je pred njo, k sebi; pr. nevošljivost; zaniker-nost i. t. d.

Prepone.

§. 5.

En poln pomen govorjenja zna tako velik biti, de zasluži strok (Periode) imenovan biti, ker ima v sebi več stavkov in stavki več izrekov, kakor strok več zern zapopade, zerno pa ima v sebi kal in jedro. Za te izreke, stavke in stroke med seboj ločiti in prepenjati imamo sedem znaminj, ki kažejo stave v govorjenju, kadaj in kje imamo več ali menj v kakim stroku postati in se oddahniti.

Te znaminja imenujemo prepóne, ker z njimi govor prepenjamo. Te prepóne so:

1. Rez (,). To prepóno devamo med iména, priloge in glagole, kadar jih več zapored pride, de jih ločimo; pr. Postave, pokoršina, edinost, ljubézin so potrebne, de v deželi mir, pokoj, sreča prebiva.

Rez tudi razpenja izreke; pr. Vsak ve, de ptice pod nebam letajo, ribe pa v vodi plavajo.

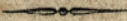
2. Nadpičje (;) devljemo med dva stavka, katerih pomen se nasproti eden na družiga opéra in podpéra, ali pa ki sta si nasprotna; pr. pridno delati je prav dobro; to nam daje živež. Pridno delati je prav dobro; vunder se ne smemo z delam pregnati.

3. Dvapičje (:) stavimo za stavkam sicer končanim, pa tako, de še en stavek za njim pride, ki ga razlaga in razjasni. Tudi ga stavimo pred besédami, ktere kdo drugi reče ali ko so vizgled postavljene; pr. Revnih ne smemo nikadar zasmehovati: kdo ve za se, de bo zmiram srečen? Ciceron piše: Sebi orješ, sebi vlačiš, sebi boš tudi žel. Star

pregovor je: kjer je veliko biti, je malo vžiti.

4. Pika (.) se stavi na koncu stavka in vselej, kadar je cel pomen govora dopolnjen; pr. Laž je nar gerji reč.
5. Prašaj (?) stoji na koncu vsaciga praviga prašanja; pr. Kaj délaš? Kaj je lepši ko cednost?
6. Nadpičje (!) pomeni začudenje, ali zavpitje, ali ogovor; pr. O kako dobro je v starosti, kar si se mlad naučil! Stoj! Ljubi moj, poslušaj me!
7. Medmestje () sta dva krivca, ktera eden proti drugimu gledata. Med take devamo besede, katerim mesto damo v srédi med drugim govoram, in jih z njima oklepamo. Pervi krivec znamo imenovati predklep, drugiga zaklep, beséde pa so medmestnjene, in oba znamenja vkup se imenujeta medmestje; pr. Učenik ga zaprè (ravno prav se mu zgodi) in ga posti, ker je bil neposajen.
8. Navodje (,) postavimo, kadar besede kakiga družiga ali pa cele stavke iz kakih bukev napeljemo; pr. Stari pisavec, Plini po iménu, piše od človeka: „Vse stvari eniga „ploda živé med seboj mirno. Lev se ne „terga z levam, kača ne s kačo; celó „morske zverine se grizejo le s ptujimi „plodi; človeka pa dojde narvéči ne- „sreča po človeku.“
9. Véz (- ali =) imamo, de z njo sestavljene beséde zaznamovamo, če imamo vzrok, jih ne z eno besedo pisati; pr. Keršansko-katoljška cerkev.
10. Razdelje (-) zaznamova na koncu verste razdeljeno besédo.
11. Prečje (—) stavimo, kadar ali kako imé ali pa cele stavke izpustimo, v govoru nekoliko prejenjamo, kaj govora zamolčimo ali pa kaj nepričakovaniga povémo; pr. On je učen, ali —; zlobno je zagrabil verv, je ste-

kel, življenja sit, v gojzd in se — ni
obesel.

12. Odveržaj ('), s katerim zaznamovamo, de
smo kako čerko proč vergli; pr. jel'te, de
se ne bote kisaľ?
 13. Opomnica (*) kaže opombo zunaj govora na
posebnim mestu, navadno zdolej strane.
 14. Znaminje odstavka (§) se rabi posebno v
šolskih bukvah, de se uk od družiga loči.
-

II. Pismostavje.

Predgovor.

Mnogokrat pridemo v priložnost, svoje misli drugim, ki dalječ od nas prebivajo, razodeli ali pa kaj v pismih shraniti, kar nam v mnozih okoljstvih tako ali drugače služi ali pa pomaga. Prijatelj bi s prijateljem, starši z otroci i. t. d. radi kaj pokramljali, ta ali uni bi rad komu na skrivnim kaj povedal, svoje želje mu razodel, ga česar poprosil; gospodar mora poslu, kadar mu da slovó, pričevanjski list dati, kako se je pri njem v službi obnašal; treba mu je dostikrat z gosposke kaj opravit imeti, dolžne, ženitne ali druge pisma delati i. t. d. Malokdo je pa toliko izuren, da bi si mogel vselej sam pomagati; najeti mora koga, da mu to ali uno pismo naredi in — plačati mu je treba.

Saj nekoliko v tem ozéru pomagati, pridénem slovnici tudi nekoliko izgledov narpotrebniših pisem. Cele bukve bi se dale spisati in gotovo bi ne bile odveč, če bi se kdo tega dela lotil. Skušil bom sam po izgledu tako imenovanih Sekretêrjev kaj spisati, koj ko mi več časa za to ostane. To kar tukaj slovnici pridenem, nej bo tačas za pokušnjo.

Spisavec.

A. L i s t i.

Na kaj je pri pisanji listov posebno paziti treba?

Listi, navadno pisma, niso nič družiga, kakor pogovori z osebami, ki niso pričejoče. Pa list še zavoľo tega ni samo izraz (Ausdruck) ustniga govora; zakaj, desiravno mora list vse lastnosti ustniga govora iméti, kakoršne najdemo v govorih omikanih ljudi, je vunder treba; de izraze bolj izberemo, misli bolj vežemo in na vse okoljnosti pazimo. Kar zapišemo, ostane pisano; bolj pridno moramo tadaj na to gledati, kar ima ostati, kakor na to, kar le kratek čas terpi.

Ker je namen vsih listov, v tistiga, komur grejo, to, kar želimo, vtisniti, de mu misli, ktere mu hočemo razodeti, tako razložno in jasno pred dušo postavimo, de jih lahko ume, je treba pri so-stavljanju listov posebno paziti: 1. na razložnost, 2. na ličnost, 3. na vljudnost in 4. na spodobnost. Ležeče nam mora biti, če ravno ne lépo, vsaj tako pisati, de naše pisanje vsak lahko bere.

To je lastnost, ki rasložnost in umljivost zlo podpéra. Kolikrat se zgodi, de nerazložno pisan list, ali pa le ena sama tako pisana beséda storí, de z listam nismo doségli, kar smo želeli. Če pa še posebno kak tak list kakimu imenitnemu pišemo, znamo clo v nevarnost priti, de lista ne bère. De razložno pišemo, je treba gledati, kakošnih beséd in izrazov se poslužimo. Beséde, ktere so nepotrebne, nej se opusté, stavki ne smejo predolgi biti, se morajo dobro vezati, lahki biti in ne okorni. Ako v listu od raznih rečí govorimo in tadaj ne more stavek iz družiga gibčno izvirati, začnemo vselej novo versto pisati, kadar od kake nove rečí začnemo govoriti.

Druga lastnost listov je ličnost. Ta terja, de

se govor v listu po značaju (karakterju) in okolnostih osebe ravna, kateri se list piše. Treba je tadaj človekoznanstva; zakaj vsak človek ima kaka stran, od ktere si ga lažeje pridobimo ali prikupimo. Tudi mora govor v listu vselej dušnimu stanu osebe primerjen biti, v katerim se tisti čas znajde.

V listih je tudi še na vljudnost in spodobnost treba gledati. Z ničemur ne smemo človeka razžaliti, komur pišemo. To smo vsacimu kakor tudi sami sebi dolžni. Dobro je treba vselej prevdariti razméro, v kateri stojimo k njemu, komur pišemo. Ako pišemo vikšim, svojim zapovednikom i. t. d., se moramo tako prostiga govora varovati, kakoršniga se v listih poslužimo, ktere svojim prijatlam pišemo. V vsih se mora spoštovanje in čislanje razodevati, ktero smo jim, bodi zakaj koli dolžni. Ako neznanim pišemo, moramo clo natanjčni biti. Dolžnost pa imamo, do nižejih, ko smo mi, ako jim pišemo, prijazni in vljudni biti. Pa tudi v tej réci ne smemo prenapéti biti, de se ne bo zdélo, de se slinimo in plazimo, ali pa, de se bravci ne bodo z nami norčevali. Spoštovanje do družih in do sebe pa žalimo, če prav gerčevo in zarobljeno kaj pišemo, če se ne prizadevamo lično in prav pisati. Kdor zarobljeno ali grobo piše, pokaže, de je neotesanec.

To velja od listov, kar njih notranjo napravo utiče. — List, ki ga komu pišemo, namestuje tistiga, ki ga piše. Mora tadaj list, ne samo znotraj, ampak tudi zvunaj tako podobo iméti, de se ga ni treba sramovati.

Kakošen mora tadaj list v tem ozéru biti?

Nar pervo je treba tanciga, beliga papirja, skozi kteriga tinta ne vdarja. Pisan mora biti snažno in tako, de ga vsak lahko bere; madežev, popravkov ne sme kar nič v njem biti. Čerke, ki grejo v eno besedo, morajo biti dobro zvezane; med posameznimi besedami in čerkami je treba dovolj prostora; predrobno se ne sme pisati, tinta mora biti dovolj črna, in vse se nej opusti, kar pisanje gerdi in pači.

Nikoli ne smemo pozabiti, dan, mesec, leto in kraj zapisati, v katerim pišemo. To se postavi zgoraj na desno ali pa na koncu na levo. Dva persta pod robom se dene naslov (titel) osebe, kateri pišemo in ravno toliko pod naslovom se začne list. Na sklepu lista se pusti med poslednjo versto in sklepnim naslovom za eno versto prostora in potem pride zdolej na levo podpis. Ako oseba, kateri pišemo, ne vé, kdo in kaj smo, postavimo pod svoje ime tudi še svoj stan.

Pripisi (Postskripti) se smejo samo takrat narediti, kadar kdo kaj posebniga zvé in v listi povedati hoče, ki je bil list že sklenjen. Tudi v takih listih smejo biti, ki jih pišemo, kadar se nam zlo zlo mudi.

Liste prijetlam in osebam imenitniga stanú moramo vselej sami pisati, se ve de, če znamo in sicer nismo zadržani. V opraviilih listih se smemo pa roke kakiga družiga vselej poslužiti.

Zlagajo se listi razno.

Napisi se morajo vselej natanjko in razložno delati. Postavi se pa v napis ime, primek in stan osebe, kateri pišemo. Če pošljemo list v kak menj znan kraj, je dobro zavoljo veči gotovosti bližnjo pošto pristaviti; če je pa več krajev ali měst enačiga iména, se mora dežela ali pa réka tudi pristaviti. Kadar gre pa pismo v kako veči mésto, se morajo mésto, predmestje, ulice, hiša in hišna številka povedati.

Če list frankiramo, postavimo zdolej na levi pod napisam besedo franko. Frankiramo pa vse liste, ktere iz spodobnosti pišemo. Pr.

Iz Ljubljane.

Gospodu
Jerneju Kralju, kolarju

v

Se oddá na Grabnu pri
zlatimu rogu h. Nr. 36
v drugim nadstropju.

Franko.

Gradcu.

Če pošljemo denarje v listu po pošti, se mora število denarjev posebej in skupno v napisu postaviti; naredi se tak napis tako le:

Iz Gorice.

Gospodu
Jurju Travnu, slovéčimu zlatarju

v

Se odda v njegovi lastni hiši
v starim mestu h. Nr. 45.

Terstu.

250 gld. v bankovcih:

2 bank. po 100 gld.

5 " " 10 "

Skup, kot gori 250 gld.

Razun tega je pri taci listih še ukazano, če grejo po pošti, zadej, kjer so pečati, imé, stan in prebivališče tistiga postaviti, ki list pošlje, de je mogoče, list mu nazaj poslati, če bi se človek, komur gré, ne našel.

To se stori tudi pri rekomandiranih listih. Listi, v katerih pošljemo denarje ali denarje pomenijoče pisma, se morajo odperte na pošto prinesiti, de se poštni vradnik prepriča, de je toliko denarjev v listu, kolikor jih je zvonaj zapisanih. Razun tega se prinese tudi vosek in pečatnik sabo.

Listi in druge reči, ki se popotnikom po pošti pošljejo, se naravnajo na kakiga znaniga kupca; nar navadniši pa zapišemo pod napis poste restante, t. j. ostane na pošti, kjer ga potem iše, komur gré.

Pečatijo se listi z voskam ali pa z oblati. Ne sme se predebélo voska napacati, ker se tako listi rajši odpečatijo, ker vosek ali odskoči ali pa se odkruši.

Dobro je svoj pečatnik s čerkami iména imeti; ni pa svetovati, s ptujim pečatnikom ali clo z denarjem pečatiti.

Na nadpisih (titulaturah) je veliko ležeče; dali jih bomo na koncu slovnice. Pri nadpisih v listih in pri napisih zvonaj moramo natanjéni biti,

in nikomur se ne sme več časti skazovati, kakor kar mu je gré, (sicer bi nas imenovali prilizovavce), in nikomur menj (ker bi se tako neotesance pokazali.)

Zglédi listov.

a) Listi, v katerih koga česar prosimo, ne smejo biti ne prepriliznjeni ne prederzni.

Zglédi:

Nekdo prosi denarjev na posodo.

Častiti gospod!

Ravno zdaj sim se majhne kupčije lotil. De se pa bolj popolnoma vstanovim, potrebujem kakih 200 gol-dinarjev na pósodo za eno leto, brez katerih svojiga namena, ki mi veliko dobička obeta, ne zamorem doseči. Prederznem se tadaj, Vas poprašati, ali mi morete s toliko denarji pomožni biti? — Toliko prijaznosti ste mi že skazali, de sim prepričan, de mi bote tudi zdaj pomagali, in moje zaupanje do Vas je tako véliko, de raj Vas poprosim, kakor de bi komu družimu dolžnik bil. Pa ne mislite si, de hočem Vašo blagosercno postrežnost v samopašne namene obračati, temuč prepričani bodite, de se Vaše dobrotljivosti iz čistiga namena poslužim, ker véste, de še nikoli nisim denarjev nemarno si sposojeval, ampak de sim jih védno v dobro obračal. Prav zlo bi mi hasnilo, če bi imenovano število vsaj v šterih tednih prejél in s tem posojenjem zedinjene pogodbe zvedil. Vedno pa ostanem

Vaš

hvaležni prijatelj

J. J.

Dolžnik prosi, še nekaj časa poterpéti.

Blagorodni gospod!

Dolžno pismo imate od mene, v katerim sim se zavezal, Vam konec tega mesca svoj dolg plačati. Ker sim pa ravno zdaj kupčijo naredil, ki se mi prav dobra zdí, sim prišel zavoljo dolžniga lista v nekako tes-

nobo, ker bi mogel novih denarjev si sposoditi, Vam dolg plačati. Prosim Vas tadaj, dobrotljivi gospod! še kakih šest tednov poterpéti. Do tistihmal bom že kupljeniga blaga toliko prodal, de mi bo lahko, dolžno pismo rešiti. Ker sim prepričan, de v moje beséde véro stavite, ponovim svojo prošnjo. Še to tudi prosim, mi kmalo odgovoriti in Vam zagotovim svoje spoštovanje in čislanje

(Podpis.)

Ubog oče prosi fajmoštra, otroke brez plačevanja v šola vzéti.

Častitljivi gospod fajmošter!

Ker me je nesreča že tolikrat zadela, de nisim v stanu, svoje otroke v šolo pošiljati in šolski denar zanje plačevati, me ta žalostni stan k prošnji prisili: Častitljivi gospod fajmošter nej bi mojo prošnjo milostljivo uslišali in kadar bo mogoče, moja dva sina brez plačevanja v šolo vzéli. Častitljivi gospod, ki so znan dobrotnik mladosti, ki v svoji fari milostivo in polni ljubezni ubogim soseske pomoč dajo in vse dobro po moči podperajo, bodo tim bolj prošnjo očeta uslišali, ki bi z svojih sinov rad koristne in verle možé zredil. Svesto upam, de mi bodo to prošnjo spolnili in ostanem z resničnim spoštovanjem i. t. d.

(Podpis.)

B. Zahvalni listi.

Pri teh listih je potrebno, de neodlašamo predolgo, zahvaliti se za prejete dobrote ali postrežbe. Tudi mora pri obljubah nasprotnik postrežb in prijaznih del zlo paziti, de česar ne obljubimo, kar bi nas težko stalo ali nam nemogoče bilo, spolniti, in de tudi ta, komur se zahvalimo, misliti ne začne, de ga imamo za samopridniga.

Z g l é d i.*Za posojene denarje.*

Častiti gospod!

Ker ste mi mojo prošnjo zastran posodbe denarjev tako urno spolnili, ste me skerbi rešili, ki je mojemu sercu velik nepokoj delala. Njih človekoljubnost mi je mogoče storila, svoje opravke, ktere bi bil mogel sicer po nesreči, ktera me je zadela in ktera Vam je znana, še dalje prideržati in z božjo pomočjo si spet pomagati. Sklenite iz tega, de pač dobro spoznam, kako veliko hvaležnost sim jim dolžan in de bom vsake priložnosti se poprijel, Vam to hvaležnost, kadarkoli bo mogoče, v djanju pokazati; gotovo pa se bom prizadeval, to storiti, kakor koli mi bo mogoče. Ker še obljubo ponovim, de bom posojene denarje o obljubljenim času gotovo vernil, ostanem i. t. d.

(Podpis.)

Kupcu za poslano blago.

Mnogo spoštovani gospod!

Blago, za ktero sim se Vam priporočil, sim po včerajsni pošti res prejel, in sim Vam zlo hvaležen, de so moje želje tako ročno spolnili, ker mi je bilo zlo ležeče, jih kmalo prejeti. Zdaj je namen, v kteriga sim blago potreboval, popolnoma dosežen. Res skorej ne-vém, s čim bi Vam to postrežnost povernil, ker ste mi še vsako mojih prošinj spolnili. Ničesar tadaj bolj ne želim, kakor de bi kmalo priložnost imel, Vam ravno tako postrežen biti. Ali imate kake naročila v našim kraju? Prepustite mi skerb, jih Vam opraviti, in verujte mi, de bom z velikim veseljem in v Vaš prid vse rad storil i. t. d.

(Podpis.)

Zahvala za priporočbo.

Blagorodni gospod!

De ima priporočba pošteniga moža gotovo dobre nasledke, sim se ravnokar v svoje serčno veselje prepričal, ker se je moja goreča želja, ktero sim Vam,

blagorodni gospod! razodeti se prederznil, tako urno spolnila, in nobene veči skerbí zdaj nimam, kakor Vam za Vašo dobroto se zahvaliti.

Po Vaši dobrotljivosti mi je zdaj mogoče; si svoj prihodnji stan zboljšati, in to bi Vam vtegnilo porok biti, de sim Vam vedno hvaležnost dolžan, kakor tudi, de se bom vedno prizadeval, Vaše zaupanje si zaslužiti, s katerim ste me že tolikrat počastili. Zapovedujte, blagorodni gospod, sicer z menoj, kakor s pokornim služabnikom, kteriga se podpišem

(Podpis.)

C. Vošila sreče.

De se vošila sreče tako, kakor se gré, pišejo, je treba osebe, kterim kdo piše, dobro poznati, de se mu v vošily pové, kar mu je nar bolj prijetno. Tako se stori list osebi, kteri pišemo, bolj prijeten, in s tem se stori, de se mu sreča bolj ljuba zdi. Posebno pa ne smé pisavec pozabiti, tezkost opomniti, s kterimi je treba za srečo ali za hasen se boriti; tode sreče ni treba preveč povzdigovati in je ne preveč poniževati. Prijatli in žlahtniki nej vse tako razjasnujejo, kakor je res. V vsim pa je treba pomisliti, de se mora vse tako pisati, de se nikomur žal ne stori. Te pisma morajo sploh serčno pisane biti.

Izglédi.

Sin voši srečo očetu ali materi za novo leto.

Ljubi oče (ljuba mati!)

Nikogar ni na svetu, komur bi bil več spoštovanja dolžan, kakor Vam. Za svojo prvo in nar veči dolžnost spoznam tadaj to, de Vam svoje spoštovanje in svojo hvaležnost za Vašo ljubezin pokažem. Nej Vam bo tadaj današnji dan goreča hvala za vse, kar ste mi pretečeno leto skazali, in obljubim Vam, de nič družiga ne želim, kakor de zdravi ostanete. Neprenehama bom Boga prosil, de mi Vaše drago življenje ohrani, de me

še dalje vodite po gladki stezi življenja, in upam, da Vas bom potlej bolj in bolj prepričal, kako se vedno bolj prizadeva, se Vaše ljubezni vredniga storiti

Vaš

(Podpis.)

Hči voši očetu ali materi srečo za novo leto.

Preljubi oče! (mati!)

Zopet je eno leto se v morje večnosti vtopilo, pa, hvala Bogu! za Vas je srečno preteklo in ravno tako se je novo začelo. Bog daj, da bi se v svojim teku za Vas tako prijazno obnašalo, kakor se je pretečeno, v katerim Vam je sreča marsiktero lepo cvetlico v roko podala. Ako Vam je pa osoda kaj žaliga to leto naklonila, o nej se ogne Vaše častitljive glave, meni pa, ki vse rad terpim za Vas, nej bo sreča dana, viditi, da dnevi Vašiga življenja jasno in mirno tekó. To je, kar Vam Vaš sin (Vaša hči), ki Vas iz serca ljubi, voši in ki se bo vselej prizadeval (prizadevala), z lepim in pobožnim obnašanjem Vašo ljubezni zaslužiti, ktera mu (ji) je tukaj na zemlji nar večji bogastvo.

(Podpis.)

Odgovor na eno ali drugo vošilo.

Ljubi otrok!

Tvoje hvaležno in otroško vošilo me je zlo razveselilo. Zahvalim se ti in tudi vošim, da bi bilo tudi za Tebe to leto tako srečno, in bo tudi, če boš po poti čednost hodil (hodila), ktero sim Ti zaznamoval. Boj se vedno Boga, da se ti ni treba nikogar družiga bati; spolnuj natanko svojo dolžnost in bodi si svest, da se Ti bo vedno dobro godilo, in da boš samo tako svojim staršem veselje delal, kteriga boš tudi Ti sam (sama) deležen (deležna).

(Podpis.)

Kakimu dobrotniku za god.

Milostljivi gospod!

Vnet od hvaležnosti in spoštovanja se primem danas priložnosti, Vam po spodobnosti srečo vošiti. Zastonj bi poskušal, Vam z besedami to povedati, česar je moje serce polno. Milostljivi gospod ste z prijaznostjo do mene in z milim uslišanjem prošenj mojiga očeta v meni spoštovanje do Vas vneli in z vso mogočo pomočjo ste ubogo, pa pošteno familio k hvaležnosti do Vas zavezali; in ker sim tudi jez te familie, bote v malih pa veliko izgovorečih besedah: „**Bog** Vas ohrani in varuj!“ vse našli rečeno, kar dolžnost, in — smem tudi reči — otroška vdanost v sebi zapopade. Zavoljo tega sim tudi več kot prepričan, de bo moje vošilo kot resnično od Vas spoznano.

Ko še prosim, mi tudi v prihodnje svojo blagovoljnost ohraniti, ostanem z vsim čisljanem in spoštovanjem
(Podpis.)

Prijatlu po prestani hudi bolezni.

Dragi prijatelj!

Velika žalost me je obšla, ko sim Tvoj poslednji list prejel in s težkim sercam sim ga odpečatil; zakaj bal sim se, de se je Tvoja bolezin pohujšala. Pa kako sim se razveselil, zvedši, de si popolnomo ozdravel in de se boš v nekih dnevih zopet svojih opravkov mogel lotiti. Sprejmi prijazno to moje vošilo k sreči in veseli se zopet življenja, ktero Ti je Bog tako čudno ohranil. Dan, v katerim sim to Tvoje pisanje prejel, mi je bil dan radosti in veselja; zakaj prijatla mi je zopet nazaj dal, kteriga sim že skorej zgubljeniga menil. Zdej Te pa prosim varovati se, in svojiga življenja ne s prevelikim trudenjem in prizadevanjem v nevarnost postavljati, z novo boleznijo svoji famillii in svojim prijatlam novo žalost in skerb storiti. Tim bolj se mi ta opominj potreben zdí, ker vem, koliko veselja Ti je Tvoja nevtrudljiva pridnost vedno delala; zdaj pa je treba, de se berzdaš, de Tvoji ljubi zavoljo Tvoje prezgodnje smerti ne bodo prevelike zgube imeli. Ker sim prepri-

čan, de Ti je to moje vošilo prijetno, se nadjam, de
boš po mojim spominju živel; in tako hrepenim po uri,
ko Te bom mogel zopet na svoje serce pritisniti

Tvoj

(Podpis.)

D. Pomilovavni in tolažni listi.

Pri tacih pismih je treba, tako reči, v stan-
tistiga postaviti se, komur je tolažbe treba, in si
njegovo žalost prav pred oči postaviti, s kratkimi
besedami: serce mora biti vneto, de se sočutenje ne
zdi hlinjeno in torej brez moči ne ostane. Ker je
pa med tistim, ki terpi, in med unim, ki si njegov
stan samo pred dušo postavi, velik razloček, se
mora poslednji svojiga mirniga serca poslužiti, in
pervimu s tolaženjem pomagati. Tolaženje je pa
razno, in če hočemo z njim svoj namen doseči,
moramo na osebo gledati, ktero imamo potolažiti.
Beseda v teh pismih mora biti resna in slovesna.

Izglédi.

Žlahtniku, ki je svojiga sina zgubil.

Ljubi stric!

Dalječ od mene je volja, Vam Vaše solze vstaviti,
ki jih po svojim sinu jokate, ker so narveči hladilo v
bolečini in na grob tako dobrega sina, ki je bil očetove
ljubezni ves vreden. Pa zlo se vdeležujem Vaše žalost;
zakaj rajnci je bil moj žlahtnik, in še več, moj prijatelj.
Objokujem v njem pošteniga, v kteriga družbi sim vso
svojo srečo imel. Mislim tadaj, de imam pravico, Vam,
dragi stric, blagovoljno svetovati, od časa polajšanje
bolečin pričakovati. S tem pa nečem reči, de imate
svojiga sina pozabiti; nikdar ne, temuč posvečujte mu
solze, ktere zasluži; pa dobro storite, če svoji brit-
kosti mejo stavite, ker Vaši še živeči otroci še očetove
moči tako zlo potrebujejo. Nej moje besede Vašimu
žalostnemu sercu dobro denejo, de Vas z njimi prepri-
čam, de sim

(Podpis.)

Otrok svojimu očetu (ali svoji materi) o bolezni svojiga očeta (ali svoje matere.)

Preljubi oče (ali preljuba mati)!

List, ki mi je naznanil, de so moja mati (ali moj oče) bolni, je mojimu sercu veliko žalost storil. Ljuba mati (ali ljubi oče) so bolni! — Vaša dobrotljivost mi skriva njih bolezin. Pa kakor je list pisan, spoznam, de njih serce nima pokoja, de tarnajo. Prosim Vas zavoljo ljubezni, ktero ste mi tolikrat skazali, pišite mi berž ko berž, ali smem upati ali bati se. Ne pustite me v negotovosti, ne prikrivajte mi nič; zakaj v tej reči mi je na vsim ležeče. Ako je Vaš drugi list ravno tako negotov, kakor ta, na kteriga Vam ravno odgovarjam, zapustim vse in hitim k Vam, k postelji preljube matere (preljubiga očeta) delim vso skerb z Vami; pošljem svoje molitve za zdravje drage žene in matere (draziga moža in očeta) v nebesa in Bog bo naše britkosti vidil, naše hrepnjenje uslišal, in Vam ljubo ženo (ljubiga moža), meni pa preljubo mater (preljubiga očeta) ohranil. O pišite mi kmalo; poln nepokoja pričakujem drugo pisanje — pišite mi vsaki dan, in če bi mi tudi le par besedic pisali, bodo dovolj mojimu sercu; pa pišite mi resnico, de v nar hujšim prigodku — kteriga nej nas Bog obvarje — če ravno ne pomagati, saj tolažiti zamorem.

(Podpis.)

Možu, kterimu je šena umerla.

Dragi prijatelj!

Z veliko žalostjo sim smert Tvoje ljube žene zvedil, ktere nisim samo jes dobre žene spoštoval, ampak vsak, kteri je imel srečo, jo poznati, in komej je treba opomniti mi, de je ta Tvoja zguba neizrečeno velika. Nikar ne misli, de je namen mojiga pisanja, Ti povedati, de ne žaluj po rajnci, po posvariti Te hočem, neskončno britkost krotiti, ki Ti zdaj serce napolnuje. Ti ki si poln serčnosti in zaupanja v Boga, se boš upokojil, ako pomisliš, de je zdaj vsa srečna v kraju, ki ga je Bog bogaboječim obljubil, in de Te tam v ljubezni pričakuje, sprejeti Te, kadar Tvoja ura odbije. To — in ker si

že v marsikteri nesreči serčnost pokazal, bo dovolj, Tvojo žalost olajšati, de Ti Tvojiga draziga serca ne objeda, ktero si svojim otročičem ohraniti dolžen, kateri bi bili, če bi Te žalost umorila, sirotice in v nježni mladosti kakor med ptuje ljudi sunjeni. Pomisli, de so draga zastava ljubezni, ktero Ti je rajnka ljuba zapustila, de tudi njo namestuješ in posebno tako njeni spominj častiš. Nej Ti ta moj opominj kaj velja; sej Ti dam v teh besedah kaj tolažbe in Te prepričam, de sim neprenehama

(Podpis.)

E. Razne očitanja.

Ako ima kdo komu kaj očitati, mora pred vsim prevdariti, koliko je občutljiv, komur očita. Ako je vzrok, zavoljo kteriga mu očitamo majhen, se mora očitanje z rahlimi besedami storiti. Ako se, pa res iznemar pušene ali razžaljene mislimo se mora tudi očitanje potem ravnati, samo premisliti je treba popred, ali je človek, kterimu imamo očitati, nam podložen ali ne. Ako nam je podložen, smemo ojestrejši biti; ako pa ni, moramo tudi na razstavo misliti, ki nas od njega loči. Vsakdar se moramo pa gerdih in zaničljivih besed varovati.

Z g l é d i.

Prijatlu, ki nam dolgo ne piše.

Ljubi prijatelj!

Kako ti je mogoče, mi toliko časa nič ne od sebe vediti dati? Nepokojin bi bil zavoljo tega, če bi bil samo kter Tvojih znancov, ki Te je le malokadaj vidil; če se pa nanje prijazne družbe veselih ur, ki sva jih skup preživela, posebno pa serčniga zagotavljenja večniga prijateljstva spomnim, se mi milo stori, de s svojim molčanjem tako mlačno z mano ravnaš. Sej se vunder ničesar ne vem kriviga, zavoljo česar bi se bil Tvojiga prijateljstva nevredniga storil; Tebe pa imam še vedno v

svojim sercu, kakor takrat, ko sim bil v Tvoji družbi. Na čim mi je tadaj bolj ležeče, kakor zvediti, kako se imaš, in — odpusti mi to vprašanje, pa dolgo molčanje mi ga iz serca posili — ali si še moj prijatelj, kakor nekadaj? — — Osrami dvomljivca z berznim odgovorom; in če bi bil tudi zamogel pozabiti me, jez Te ne bom nikolj, temuč Tvojo zgubo bom objokoval po njeni velikosti. Pa obvaroval me boš teh solz

(Podpis.)

Oče svojimu sinu, ki po svojim odhodu še nič ni pisal.

Preljubi sin!

Tri mesce je že, kar si očetovo hišo zapustil, pa ne vem, ali si srečen prišel tje, kamor si bil namenjen ali ne, ali kaj se Ti je sicer primerilo. To dela meni, Tvoji materi, bratam in sestram nepokoj; in ker veš, kako zlo Te vsi ljubimo, bi nas vunder ne smel toliko časa v nevednosti pustiti. Nečem misliti, de si iz nemarnosti svojo dolžnost spolniti opustil in nam iz lahko-mišelnosti žalost delaš. Nadjam se tadaj pred ko pred pisanja od Tebe, ki me vsih dvomb reši. Upam, de se boš znal izgovoriti in de ne boš skušal, me z mlačnimi izgovori odpraviti. Sicer pa bodi prepričan, de sim i. t. d.

(Podpis.)

Očitanje zavoljo opravljanja.

Pošljem Vam ta list brez nadpisa in njegov zapadek Vas bo kmalo prepričal, de navadniga nadpisa ne zaslužite. Opomniti moram pa ob enim, de ni nikoli moja navada, ljudi Vaše verste s pravim imenom imenovati. Povem Vam tadaj kar kratko, zakaj Vam te verstice pišem. Opravljali ste me namreč pri mojemu sosedu Orehovcu iz prav gerdiga namena, in če Vam bi bilo mogoče, namen doseči, bi me ne bili samo ob moje dobro ime pripravili, ampak tudi ob upanje boljšiga prihodnjiga življenja bi me bili djali. Moj sosed je pa kmalo previdil Vaše misli, in tako sim ostal opravičen pred njim, Vi pa v svoji pravi podobi. De se Vam ni po Vaši volji izšlo, nej Vam je to za Vašo hudobijo

nekaj res zaslužene kazni (štrafe); vsa teža kazni Vas bo pa zadela v prepovedi Oréhovcovi, se še kadaj pred njega pokazati — kar Vam po njegovim naročenju povém. Zadnjič Vam imam še vošiti, de nej Vas Bog poboljša.

(Podpis.)

Rokodelcu zavoljo slabo storjeniga déla.

Ljubi mojster!

Z nevoljo sim zagledal, ko ste mi naročeno délo poslali, de nisim tako postrežen, kakor sim od Vas po pravici pričakovati mogel. Reči, ktere ste mi naredili, so vse iz slabši priprave, kakor sim Vam zgled poslal, in kar délo samo utiče, je tako nemarno izdélano, de nihče ne more misliti, de je to délo Vaših rok.

Pošljem Vam tadaj vse nazaj, ker ni za mojo rabo, in pričakujem berž ko berž od Vas blagó in délo po volji, in to upam toliko svestejši, ker Vam sicer nič več delati ne bom dal, ki sim Vam vselej, koj po odrajtanim délu, brez vterganja plačal. Po tem se bote, kar mene utiče, prihodnjič ravnati védili.

(Podpis.)

F. Izgovori.

Pri izgovorih prepričamo, ali de se obdolženiga pregrešenja ne zavemo, in tukaj smemo bolj svobodno (frej) govoriti; ali pa svoje pregrešenje spoznamo in prosimo za zaméro. Pa, desiravno moramo tukaj nekako bolj boječe pisati, se vunder nesmemo preveč priliznjeno zavreči. Očitanje z očitanjem povračati, storí malokadaj dobro; zakaj to vzrokuje vzajemne britkosti; zavoljo tega je bolje, nezasluženo očitanje razjasniti, pa žaljivnih besed se moramo varovati.

Zglédi.*Če smo komu krivico storili.***Častiti Gospod!**

Moje ne primišljenje me zdaj prisili, de Vam meram spoznati, de se Vam je po meni krivica zgodila. Zavoljo tega Vas prosim za zamero, in prosim Vas tim rajši, ker se je zdaj skazalo, de ste moj prijatel. Prizadjati si hočem, svojo krivico po mogočosti poravnati. Tisti, ki je zdražbo med nama storil, je pokaran (štrafan) in mislim, de mu je v tem dovolj svaritve, in de se prihodnje ne bo več tako gerdiga djanja krivičniga storil, ker bo spoznal, de tako prizadetje nič ne poma-ga. Še enkrat Vas za zamero prosim, in upam, de je med nama vse poravnano. Nadjam se tadaj, de me svojiga prijateljstva zopet vredniga spoznate, ki sim

(Podpis.)*Če komu zapadenih obrest (interesov) nismo plačali.***Visoke časti vredni gospod!**

Vaše dobrotljivo opomnjenje, zapadene obresti plačati, me je zlo osramotelo; ker me je dolžnosti opomnilo, ki mi je zlo pri sercu. Tode tolažba mi je, de bi bil že obresti poplačal, ako bi mi bilo mogoče. Znano Vam je pa, de mi je poslednja povodenj veliko škode storila, posebno pa sim mogel svojo hišo popraviti, katero sim mogel na tisti strani, od ktere so valovi nar močnejše priderli, zopet od tal zidati. To mi je mošnjico popolnoma na suho djalo. Res je, de bi Vas bil mogel za odlog prositi; pa tudi zavoljo tega mi ne bote zamerili, če Vam odkritoserčno povém, de je občna nesreča, ki je našo vas zadela, zmešnjavo tako veliko storila, de nihče ni vedel več, kje se ga glava derží. Prosim Vas tadaj za zamero, de sim se dal tako opomniti, in prosim Vas še štiri tedne odloga. V tem času Vam bom gotovo svoje obresti plačal. Tudi sim voljan, škodo, katero imate zavoljo tega zapoznjenja, poverniti. Prihodnje Vam bom gotovo o svojim času plačal in ostanem s hvaležnim sercam

(Podpis.)

Nekdo se izgovarja, de ne more posojenih denarjev verniti.

Dobrotljivi gospod!

Trepetajte vzamem peró v roko, Vam povedati, de mi ni mogoče, denarje, ktere ste mi posodili in kateri so na prvem mestu na moje premoženje intabulirani, zdaj verniti, desiravno je čas že pretekkel. Kakor mi tadaj težko déne, de se Vam morde zanikern plačnik zdím, tako me tudi zlo skerbí, de se zamorete zdaj pravice poslužiti, moje premoženje prodati pustiti, de k svojimu denarju pridete.

Prisiljen sim tadaj, Vas za odlog prositi, ali pa, če Vam to ne more všeč biti, mi vsaj privoliti, Vam po času plačevati. Ker veste, de sim Vam obresti vselej o pravim času plačeval, in tudi moje nezgode poznate, ki so me v mojim gospodarstvu zadele, smem po svojih mislih upati, de ne bote terdoserčno z mano ravnali.

V tem je moj izgovor in moja prošnja tudi, in Vi, ki imate tudi sami družino, bote lahko spoznali, de bi mene in mojo družino v nič pripravili, ako bi moje prošnje ne uslišali. Vpokojite tadaj serce pošteniga moža z milostivimi besedami, in verjemite mi, de bo vse dni življenja hvaležno šerce Vašiga

(Podpis.)

G. Priporočila.

Če na prosivne ali priporočivne liste odgovarjamo, se zamore zgoditi, ali de prošnjo dovolimo ali pa ne. Ako jo dovolimo, se mora beseda, kakor vselej, po osebi ravnati, kateri pišemo. Če pa prošnjo overžemo, se ravna beseda bo okoljstava. Izgovarjamo se pri tem z nemogočostjo, prošnjo spolniti, ali pa povemo, zakaj je ne moremo spolniti. Ako je bila prošnja pohlevna, bodi tudi odgovor tak; ako je pa razžaljiva ali nesramna, je prav, de jo oestro overžemo, nej pride od kodar hoče.

Zglédi.

*Kmet priporoči eniga svojih sinov svojimu bratu
v mestu, de na-nj pazi.*

Ljubi brat!

S tem listam Ti pošljem svojiga sina I., kteriga hočem v šolo dati, ker so naš častitljivi gospod fajmošter vidili, de ima dobro glavo. Zdaj bi ga pa rad dobro shranil in ne imel bi rad, de bi se njegovo lepo zaderžanje, h kterimu sim ga zmirej skerbno napeljeval, spridilo. Mislim, de ga ne morem boljším rokam izročiti, kakor Tvojim. Bodi tadaj tako dober in vzemi ga v svojo hišo, skerbi za njegovo podučenje in sploh za vse, česar je mladimu človeku v mestu treba. Skaži mi od časa do časa stroške, ki Ti jih bo vzrokoval; brez odloga Ti jih bom koj pobotal. Prosim Te še, pazi dobro na-nj, de se namreč dobro uči, v hudobne tovaršije ne zahaja, se ne razujzda, in meni, svojimu starimu očetu, ki si hoče z njim kaj časti pridobiti, morde sramote ne dela. Priporočim ga vsiga Tvoji modri skerbnosti in bi se po tečnih nasledkih te skerbnosti rad vedno imenoval i. t. d.

(Podpis.)

Kupcu se streže (komi) priporoči.

Častiti gospod!

Z današnje pošto je šel nek Janez Rožanc v Vaše mesto, tam si službo poiskati; včeraj pa me je prosil priporočenja k Vam, ker mu je dobro znano, de imava dosti eden z drugim opraviti. Ker mi velik opravek ni časa pripustil, mu njegovo prošnjo koj spolniti, hitim, to priporočivno pisanje kar s pošto poslati.

Ne morete bolj zaupniga, zvestiga in strežeta z lepšim zaderžanjem dobiti, kakor je ta Janez Rožanc. Bil je, kakor njegovo pismo priča, pri velikim tergovcu Peregrinu Rodiču celih sedem lét v službi, in zapustil je po lastni prošnji to službo, ker ga mika, po svetu popotovati in se še bolj omikati. Če ravno ni upati, de bo pri Vas dolgo v službi, je vunder gotovo,

de bote ta čas dovoljni ž njim. Zgoditi se zna še tudi, de svoj namen premeni in pri Vas ostane. V to bi Vam pa srečo vošil, ker so tako zvesti in pošteni služabniki zdaj redki.

Ker se za mladiga moža poroka ponudim, Vas prosim, mojiga priporočenca v svojo imenitno hišo vzeti, če še morebiti nimate v svojo dovoljnost dosti služabnikov; in zagotovim Vas tudi, de Vam z njim zastavo svojiga prijateljstva dam. Čas bo kmalo pokazal, de sim resnico govoril, in morde bote potem tako srečni, mu želje k popotovanju odvzeti in ga pri sebi obderžati.

Upam, de sim Vam s tem prijateljski nasvèt dal, in ker tudi še naznanim, de me bo veselilo, če Vam bo ta nasvèt všeč, sim i. t. d.

(Podpis.)

H. Povabilni listi.

Kar povabilne liste utiče, se morajo po stanu osebe ravnati, ktero kam povabimo. Ker take liste navadno znancam in prijatlam pišemo, ni treba družiga tukaj opomniti, kakor de morajo čutljeji serca nam besede dajati.

Zglédi.

Brat povabi sestro, ker oče vedno huje boleha jo.

Preljuba sestra!

Pričakujemo sicer že dolgo vsi, nar bolj pa želé stari oče, ki vedno slabejši prihajaje in hirajo, Te zopet viditi. Morde je zadnjikrat, de svojo ljubo hčerko objamem; čutim, de ne bom dolgo na zemlji! tako govoré in pričakujejo s sercam polnim hrepenjenja Tvojiga prihoda. Mislim tadaj, de boš kakor ljubijoč otrok svoj prihod pospešila, in to tim gotovši, ker Te zagotovim, de bo to veselje drago življenje našiga stariga očeta gotovo podaljšalo. De bo to veselje še večí, skusi tudi svojiga možá na pot spraviti, ki Te bo gotovo spremil, če mu le opravi pripuště. Gotovo pa pripelji svoje ljube otročiče; zakaj pri pogledu svojih vnukov bo star-

ček vse pozabil in serce mu bo krepkeje bilo, in to zavoljo tega, ker svoje otroke v očetovim duhu rediš. Otročičkam pa pot ne bo škodovala, ker je kratka in netežavna, ker gre po ravnim in je prijeten letni čas. Tvojiga kmalniga prihoda se nadjae sim z ljubeznijo i. t. d. (Podpis.)

Povabilo k pogovoru.

Dragi prijatelj!

Desiravno sim že dolgo želel, s Tabo zastran reči nekoliko pokramljati, na kateri je nama obéma veliko ležeče, vunder nisim mogel tega namena doseči, ker sva bila vedno med družbo, kateri najine skrivnosti vediti ni treba. Tudi bi Te bil že rad obiskal; ker Ti pa Tvoje opravila ne pripusté, svoje ljudi zapustiti, Te prosim, se danas popoldne k meni za nekaj časa potruditi. Mislim, de Ti ne bo žal, to storiti i. t. d.

(Podpis.)

I. Razni prijateljski listi,

ki ne grejo med že opravljene liste.

Sin piše svojim staršem po ločitvi od njih.

Preljubi starši!

Zdaj še le, ko sim dalječ od Vas, se spomnim zlatiga časa, ki sim ga pri Vas preživel, in neprenehama mislim na uro, v kateri sim od Vas slovo vzel. Zavoljo ločitve, od Vas išem le v tem svojo tolažbo, de Vaše uke in opominje netrudama spolnujem, in kadar nazaj pridem, bote vidili, de sim se Vaše skerbности in ljubezni še bolj vredniga storil. Prosim Vas, mi prav pogostama pisati; zakaj prepričani znate biti, de so mi Vaši listi dragi dragi, že zavoljo tega, ker so mi priče Vaše ljubezni in skerbi za mene, posebno pa, ker mi toliko ukov prinesejo. Kadar jih preberem, mislim, de sim pri Vas, mislim de Vaš glas slišim, in to me spodbada, po Vašim izgledu živeti. Verjemite mi, de se bom vedno Vas spominjal in Boga prosil, de Vam

vedno Vaše vošila spolni. Bog Vas obvari, ljubi starši, in ljubite svojiga i. t. d.

(Podpis.)

Odgovor na hvalo.

Dragi prijatelj!

S svojim hvaljenjem v poslednjim listu ste me res osramotili; zakaj srečniga bi se imenoval, če bi bil te hvale le količkaj vreden. Vaše prijateljstvo Vas dela preveč milostive, in zato se Vam zdi to tako hvale vredno, kar sim storil. Sicer se bom prizadeval, se Vaše hvale prihodnje po mogočnosti vredniga storiti.

Prosim Vas pri tej priložnosti mi svojo blagovoljnost ohraniti in prederznem se, Vas zagotoviti, de ne bom nikoli nehal Vas hvaležno častiti in vedno s serčnim spoštovanjem ostati i. t. d.

(Podpis.)

Oče pošlje nemarnimu sinu poslednjo pomoč.

Ljubi sin!

Pošljem Ti v pričejočim listu 50 goldinarjev, de jih oberneš v svoj razodeti namen. Pošljem Ti jih samo, ker si pisal, de jih silno potrebuješ. Opomnim pa, de so to poslednji denarji, ktere Tebi pošljem, ker bi sicer sam sebi očitati mogel, de Tvojo zanikernost podperam. Perila, kteriga si me prosil, Ti ne morem poslati, ker si predalječ, in ker bi pošta več veljala, kakor je perilo vredno, in ker si toliko sam lahko zaslužiš, de si obleko omisliš. Če so Ti ravno mati obljubili, Te s tacimi rečmi preskerbeti, so vunder že svojo obljubo tako obilno spolnili, de bi že dovolj preskerbljen imel biti, ako bi materno dobrotnost spoznal in poslanih reči ne bil prodal. Ako si mislil, de Te moramo vedno kakor majhniga otroka oblačiti, si bil bedast dovolj. Imel boš tadaj odsihmal tim več sam za-se škerbeti, ker sim vse dolgove po Tebi poplačal, in se s svojimi zaslužki lahko vravnaš. Opomnim Te pa še, mi ne več listov z mojim napisam pošiljati, ker Ti jih bom na Tvoje stroške mogel nazaj pošiljati, dokler ne bom Tvojiga poljšanja prepričan. S tem ostanem tvoj oče.

(Podpis.)

Oče spodbada svojiga sina, se učiti.

Ljubi sin!

Iz pričevanjških listov spoznam, de imaš dovolj glave, de s pridam v vikši šole stopiš. Pomisli pa, de dobra glava nič ne pomaga, ako ni dobre volje; zakaj, kdor se hoče za višji življenje omikati, mora netrudama priden biti in prizadevati se, kakor je tudi dosti časa v to treba. Pomisli dobro, de zdaj od mladiga moža veliko terjajo in de bodo še več terjali. Ako se tadaj dovolj močniga misliš, stanoviten ostati, hodi na poti, ktero si nastopil, spremljan od mojiga blagoslova (žegna); ako pa misliš, de si preslab, se loti rajši srednjiga štanú. Pripravi se za ta ali drugi stan dobro, boš gotovo dovolj poplačila imel za svoje prizadevanje, in misel bo Tvoje serce povzdigala, de si svojimu očetu veselje, svojimu imenu čast naredil. Bodi zagotovljen, de sim k vsimu pripravljen, kar Te pošteniga in verliga človeka zamore storiti. S tem ostanem Tvoj oče, ki te ljubi
i. t. d. (Podpis.)

K. Listi razne verste.*Nekdo praša zastran zadržanja služabnika.*

Dragi gospod!

Pred mescam sim vzel véliciga hlapca v službo, ker so ga pričevanjski listi, ktere mi je pokazal, zlo priporočali. Ker sim se pa v kratkim času, kar ga imam v službi, prepričal, de veči potrato dela, kakor mu služba nese, se prederznem, ker sim zvedil, de je tudi pri Vas v tej lastnosti služil, pa mi ni nič spričevanjških pisem od Vas zastran njegoviga zadržanja pri Vas pokazal, Vas zavoljo tega vprašati.

Bodite tadaj tako dobri, mi povedati, kako se je pri Vas zadržal, in ali smem v njega kaj upanja staviti.

Prijazen odgovor od Vas pričakovaje se priporoči
i. t. d.

(Podpis.)

Odgovor.

Častiti gospod!

Dolžnost imam, Vam na Vaše prijazno pisanje od 8. Svečana povedati, de Bernard Zaje, kolikor sim ga jez spoznal, ni človek, v kteriga bi se zamoglo vse zupanje staviti. Pri meni se je kradeža vkrivičil in izročil sim ga tadaj sodnji v zaslužno kazin. Ali je zdaj poboljšan, ne vem; vunder ga pa to, kar ste Vi na njem zpazili, ne priporoča. Ravnajte tadaj po svoji umnosti, in bodite prepričani, de sim s spoštovanjem i. t. d.

(Podpis.)

Vprašanje, če je kdo poslano blagó prejél.

Spoštovanja vredni prijatelj!

Že pred dvema mescama sim vse blagó, ki ste ga želeli, po vozniku Boštjanu Jernejovcu poslal, koj ko ste mi pisali.

Ker mi pa doslej še niste pisali, ali ste ga prejeli ali ne, me zlo skerbi, ali je blagó do Vas prišlo. Prosim Vas tadaj, mi pisati, kaj se je s tem blagam zgodilo.

(Podpis.)

Kupèc se ponudi grajšaku, mu kupce lesá dobiti.

Visoko častiti gospod!

Ko sim lansko pomlad srečo imel, Vas na Vaši grajšini obiskati, sim vidil, de nimate samo veliko že posekaniga lesá za ladje in pohištva, ampak de imate taciga lesá tudi že v gojzdih. Ker mi je bilo od več strani zavoljo taciga lesá naročeno, se prederznem, Vas vprašati: Ali imate ta les naprodaj ali ne? Ako ga imate in ako se hočete z mano v kupčijo spustiti, bodite tako dobri, mi berž ko berž pogodbe naznaniti, s kterimi les nar bolj kup zamorete dati. Nadjam se kmalo prijazniga odgovora in ostanem i. t. d.

(Podpis.)

Odgovor.

Častiti gospod!

Vaše vljudno pisanje od 18. p. m. sim prejel in iz njega Vašo prijazno blagovoljnost do mene z veseljem

spoznal. Prav vesel sim, de ste mi k spečanju mojiga lesá pripomožni, in de mi je mogoče, tako veliko kupčijo storiti, ker imam nar več svojiga premoženja v lesovju, ktero je eno nar lepših v deželi.

Toko mi je moč, Vam koj prodati:

2500 hrastov		po 70 komolcov a 90 gold.
3000	"	" 63 " " 75 "
800 borovcov in smerek	" 85	" " 50 "
1000	" " " " 70	" " 30 "

To je cena imenovaniga lesá; ako bi pa tudi derv za kurjavo potrebovali in bi jih Vam po vodi odrajtati mogel, bi še kaj prijenjal.

Derv za kurjavo pa imam:

180 sežnov bukovih polén		po 3 gold. — kr.
3000	" " špélt	" 1 " 30 "
2600	" mehkih polén	" 2 " — "
450	" " špélt	" 1 " — "

Tukaj imate spisek mojiga lesá in derv; opomniti pa moram, de so debela in derva silno lepe. Pričakovaje tadaj odgovor, de se vem ravnati, ostanem i. t. d.

(Podpis.)

Kolar ponudi grajšaku svoje délo.

Milostljivi gospod!

Po smerti tukajšnjiga kolarskiga mojstra, ki je Vam delati čast imel, se je v meni želja zbudila, zdaj na njegovo mesto stopiti in si s svojim natanjčnim délam Vaše zaupanje pridobiti. Upam, de bodo priloženi pričevanjski listi gospod grofa I. in gospod barona I. k mojemu pridu govorili in moje ponižno prošnjo opravičili, ki je, s poskušnjo Vam pokazati smeti, de sim v stanu, Vaši volji, milostljivi gospod! zadostiti. Ko bi bil tako srečen, ta namen doseči, bi se s krasnim in terdnim delam kakor tudi po mogočosti hitrim izgotavljenjem prizadeval, pokazati, kako zlo sim i. t. d.

(Podpis.)

Nekdo svoj dolg izplača.

Blagorodni gospod!

Čast imam, Vam s pričajočim pismam dolžnih 200 gold. in 10 gold. obrest za eno léto poslati, od katerih mi

bote pobotni list (kvitungo) vljudno poslali. — Zdaj je tadaj moj dolg splačan, in v moje veselje mi je zdaj mogoče, reči, de sva oba v čistim. Serčno se Vam zahvalim za pomoč, katero ste mi skazali, ko ste mi te denarje posodili, in za dolgo poterpljenje. Svojo dolžnost storivši ostanem Vas spoštovaje i. t. d.

(Podpis.)

Nekomu se denarji navestijo.

Dragi prijatelj!

Na Vaše prijateljsko pisanje od 26. t. m. Vam ročno na znanje dam, de sim gospodu I. v Terstu naročil, Vam, kadar se oglasite, željenih 500 gld. v mojim imenu odšteti. Oglasite se le tam, in dobili jih bote.

Pričakovaje naznanila, ali ste jih prejeli ali ne, ostanem i. t. d.

(Podpis.)

Denarji se pošljejo.

Na Vašo prijazno prošnjo od 12. t. m. Vam v tem pismu željenih 235 gld. v bankovcih ročno pošljem; prosim samo, mi s prvo pošto poterditi, de ste jih prejeli. S tem ostanem i. t. d.

(Podpis.)

Prejetje denarjev se poterdi.

Častiti gospod!

Prejel sim danas rés 300 gld. v bankovcih, ktere ste mi 1. t. m. poslali.

Poterdim Vam s tem, de sim jih prejel in se Vam zahvalim za Vašo voljnost; sicer pa se zavežem, Vam jih natanjko verniti in se podpišem i. t. d.

(Podpis.)

Očitne oznanila.

Oznanilo kupca.

Zdolej podpisani oznani, de je novo štacuno napravil, in zagotovi, de zamore z narboljšim blagam, vstreči.

Upa, z ličnim blagam, kakor tudi s po mogočnosti dobrim kupam in z natanjčno postrežbo zaupanja vsih se vredniga storiti.

(Podpis.)

Konji so naprodaj.

Šterji popolnoma enaki, eden družiga vajeni in brez pogrška konji, pet lét stari, rujaviga polta, 14 pesti visoki, so po ceni naprodaj. Kdor ima voljo jih kupiti, nej se oglasi v hiši Nr. . . . v ; tam se zvejo pogodbe.

Hiša je na prodaj.

Novo zidana, 2 nadstropja visoka hiša, od ktere ni treba 14 lét davkov plačevati, v lepim in zdravim kraju s precej velikim vertam vred, je na prodaj. Polovica cene zna s 5 proc. na nji ostati. Več se zve pri I. I. v . . .

Staniše je za oddati.

V mestu v dolzih ulicah v hiši Nr. . . . v prvim nadstropju je staniše po sv. Jurju oddati. Obstoji. iz 3 sob (cimrov), iz dervarnice, hrama in izbe pod streho. Več se zvé pri gospodarju v imenovani hiši.

Oznanilo zgubljenih denarjev.

Včeraj po poldne je bilo od zidaniga mosta do mestne fare 100 gold. v 10 bankovcih po 10 gold. zgubljenih. Kdor jih najde, je prošén jih pri mestni gosposki odrajtati, kjer bo dobil dobro plačilo.

Denarji se na posodo ponudijo.

Pét tavžent goldinarjev, otročjih denarjev je s tem na posodo pripravljenih, de se dobro zavarvajo. Več se zvé, tode brez mešetarjev, v pisarnici Dra. I.

Zglédi.

pisem v življenju nar bolj navadnih.

Daritno pismo (Schenkungsurkunde).

(Med živimi zastran premakljive reči.)

Jez zdolej podpisan dam Jurju Žalnič, ker mi je v mnogih priložnostih velike prijaznosti skazoval, sreberno uro z ketnjico, vredno 15 gld. v dar, de z njo kakor s svojo pravo lastnino ravnati pravico ima. Zavoljo tega podpišem to pismo z lastno roko.

V Ljubljani 1. Kimovec 1848.

(Pečat) Janez Ogornik,
kupec.

S hvaležnostjo vzamem ta dar.

(Pečat) Juri Žalnič,
pisar.

Med živimi zastran ležeče reči.

Zdolej podpisan dam gospodu Andreju Godecu, ki mi je bil vedno ljub prijatelj, in ki mi je ob enim času življenje otel, svojo pristavo na berdu, z vsim v dar, kar gre pohištva, vertov, senožet, gojzdov in orodja k nji, ktere reči so 5000 goldinarjev dobriga denarja cenjene, in mu dam ob enim pravico, de se brez moje daljne vednosti koj na-njo prepiše.

Iz tega naména sim to pismo z lastno roko podpisal in dve priči naprosil, se tudi podpisati,

V Ljubljani 15. Prosenca 1849.

Jernej Kamnikar l/r.
posestnik.

Miha Vertovec l/r.
naprošena priča.

Boštjan Smerekar l/r.
naprošena priča.

Ta dar hvaležno
prevzamem
Andrej Godec l/r.

Daritev s pogodbo.

Ker sim se z gospodam Filipam Bruničem, mestnim vertnarjem, pogodil, de 3 orale sveta, ki je poleg

moje pristave I., v vert predela, in sicer popolnoma, kakor je njegov vert, in ker je obljubil to prav po ceni storiti; se zavežem iz lastne volje, imenovanemu vertnarju čez pet let, če mi vert po godi napravi, 250 goldinarjev podariti. Zavoljo tega sim pričujoče pismo naredil in z lastno roko podpisal in svoj pečat pritisknil.

V Pragi

Janez baron Belinski.

Hvaležno vzamem

Filip Brunič,
vertnar.

Dolžne pisma.

De dolžno pismo zastran posojil popolno veljavnost ima, se mora v njem posodnik in dolžnik, to, kar in kolikor se posodi, in če so denarji, kakošni denarji se dajo na posodo, kakor tudi vse, kar plačanje dolgá kakor tudi obrest, ki se imajo morde odrajtovati, utiče, pošteno in razložno določiti.

Dolžno pismo.

Zdolej podpisani spoznam s tem pismom, de mi je gospod Anton Slama, tergovec, dva tavžent pét sto goldinarjev (2500 gld.) dobriega denarja gotovo posodil, in de sim se zavezal, to šumo, z 4 gld. od sto vsako leto, čez tri léta od zdolej postavljeniga dneva, verniti. Zavoljo tega sim to pismo z lastno roko podpisal in dve priči naprosil, se tudi podpisati.

To je 2500 gold.

V Gradcu

I. I. dolžnik.

I. I. priča.

I. I. priča.

Dolžno pismo, v katerim se mož in žena dolžnika storita in ktero se na posestvo intabulira.

Zdolej podpisana spoznava s tem in dve naprošene priči poterdite, de nama je gospod Valentin Lučič, tergovec tukaj, en tavžent in pet sto goldinarjev dobriega denarja od današnjiga dneva posodil, od katerih mu bova

po pět od sto na léto odraštovala. Zaveževa se, obresti vselej po pretečenim letu, vso šumo pa z obresti poslednjiga leta vred koj po pretečenih petih letih plačati, zastaviva gospodu posedniku, de je bolj gotov, svoje posestvo I., in mu dava pravico, pričajoče dolžno pismo na najine stroške na imenovano posestvo intabulirati.

V Novim mestu

I. I. dolžnik.

I. I. priča.

I. I. priča.

Odstopni listi (cesioni.)

Zdolej podpisani odstopim s tem dolžno pismo, ktero je gospod Valentin Slabotič, kupec v I. za osem sto goldinarjev (800 gold.) dobriga denarja, ki sim mu jih 2. Prosenca t. l. posodil, in kateri se imajo 2. Prosenca prihodnjiga léta z 40 gold. obrest plačati, meni naredil, gospodu Luku Lokniču, kupcu v imenovanim mestu I., ki je imenovanih osem sto goldinarjev, ko je bil tukaj, meni odštel; odstopim ga namreč tako, de mu ravno to število gospod Valentin Slabotič spleča, in de z njo kakor s svojimi denarji gospodari. Zavoljo tega sim mu imenovano dolžno pismo izročil in odstopni list priča dveh naprošenih in podpisanih prič sam spisal in podpisal.

V Beljaku

Jožef Pokorn l/r.
odstopnik.

Marko Meglič,
priča.

Janez Smetana,
priča.

Prejemni list.

Podpisani poterdim, de mi je Benjamin Knapovec, tukaj na rajtingo gospoda Matevža Severja v Polhovim Gradcu balo kafeta, 50 funtov težko, v ceni 17 gold. izročil, de jo dalje gospodu Jerneju Markiču v I. odrahtam.

V Ljubljani

I. I.
kupec.

Pooblastni list (folmaht.)

Za gospoda Janeza I doktorja pravice, s katero ga za se in za svoje erbe opravičim, mene v vsih mojih pravnih zadevah namestovati, vsaktere pogodbe (glihinge) delati, brište jemati in dajati, brez moje vednosti rekurze delati, apelirati, denarje prejemati in v svojim imenu pobotati, sploh vse storiti, kar za mene koristno spozna; tudi mu na voljo dam, če sam nevtégne, namest sebe kakiga družiga od sodnije spoznaniga prijetla zvoliti. Ob enim se zavežem, mu za vse brez njegove škode plačati. V poterjenje tega sim ta pooblastni list sam spisal, podpisal in s svojim pečatom zaznamoval.

V Ljubljani

(Pečat) Martin Korenič 1/r.

Pooblastni list.

S tem listam dam gospodu Hilarju Mlakiču, c. k. agentu, pravicosko grašino, tri ure od Noviga mesta za mene kupiti; se do kupa od 35,000 gold. spustiti; ako se kupčija naredí, denarje v šestih tednih po dnevu storjene kupčije obljubiti in sploh vse storiti, česar je pri tem opraviu treba. V poterjenje sim ta pooblastni list sam podpisal in s svojim pečatom zaznamoval.

V Krajnju

(Pečat) Boštjan Komar 1/r.

Menjavna pogodba.

Menjava je pogodba (kontrokt), s ktera se ka-ka reč za drugo prepusti. Resno prepušenje ni za napravo, ampak za spolnitev menjavne pogodbe in za pridobitev lastnjine potrebno.

Menjavci so zbog pogodbe zavezani, zamenjane reči, kakor so se zmenili, s vsimi njihovimi deli in kar k njim gre, o pravih času, na pravih mestu in v ravno tistim stanu, v katerim so bile takrat, ko je bila pogodba storjena, v svobodno posestvo odrajtati in prejeti. Kdor svojo dolžnost spolniti zamudi, je drugimu za škodo in za zgubo porok.

Zgléd.

Med blagorojenim gospodam grofam I. I., in med gospodam mestnim posvetovavcam I. I. je bila v zdolej zapisanim dnevnu sledeča menjavna pogodba storjena:

1. Gospod grof I. I. da gospodu mestnemu posvetovavcu I. I. eno uro nad Gradcam ležečo grašino I. s vsim popisanim orodjem in pripravo, ki so 40 tavžent goldinarjev cenjene, v popolno last.

Temu nasproti da

2. Gospod mestni posvetovavec I. I. gospodu grofu I. I. v mestu ležečo, s številko 1072, sto tavžent goldinarjev dobriga denarja cenjeno hišo, tudi v popolno last.

Ker je pa

3. Hiša gospod mestniga posvetovavca I. I. šestdeset tavžent goldinarjev dobriga denarja več vredna, kakor grašina gospod grofa I. I., obljubi poslednji to število s svojimi stroški gospod mestnemu posvetovavcu na v mestu prevzeto hišo na prvi stopnji intabulirati pustiti, in od njega, od dné storjene pogodbe rajtano, deset tavžent goldinarjev dobriga denarja s šterimi od sto vred vsako léto natanjko odšteti, dokler ves dolg ni splačan.
4. Se ima vzajemni prepis koj po storjeni pogodbi zgoditi in slednji ima zadevno prepisinjo terpeti, vsacimu pa ostane pravica prihranjena, se na posestvo intabulirati pustiti.

V poterjenje te pogodbe ste dve enake pismi narjene in od obeh, kakor tudi od naprošenih gospodov prič podpisane in pečatene.

V Gradcu 24. maliga Travná 1848.

(Pečat) I. I.	}	menjača.
(Pečat) I. I.		
(Pečat) I. I.	}	naprošene prič.
(Pečat) I. I.		

Kupna pogodba.

S kupno pegodbo se prepusti kaka reč za določeno število denarjev kakimu drugimu. Kakor z

menjavo se pridobi s kupno pogodbo last. Dokler ni reč oddana, ostane prodajavec lastnik.

Kup mora biti v gotovim denarju, in ne sme ne nedoločen ne zoper postave biti.

Če pri blagu taksa obstoji, je veči cena zoper postavo, in kupec ima pravico za vsako še takó majhno poškodovanje pri politiški gosposki za odškodovanje tožiti.

Ako se kupčija se tem pogodi, de ima prodajavec, ako se v postavljenim času boljši kupec oglasi, tega zbrati, ostane, ako kupljena reč še ni oddana, pogodba brez moči, dokler pogodba ni spolnjena.

Ali je novi kupec ugodniši, prevdari prodajavec.

Zgléd.

V zdolej postavljenim dnevu je med gospodam Simonam Pancetam, sodovezcam, kakor kupcam, in med Petram Šalomonom, kupcam z lesam, kakor prodajevcam, sledeča pogodba sterjena bila:

1. Gospod lesar, Peter Šalomon proda svojo v mestu hišn. št. 47 stoječo hišo gospodu sodovezcu Simonu I., za petnajst tavžent goldinarjev dobriga denarja, z likofam za dvajset cesarskih cekinov vred.
2. Kupec odšteje dve tretjini denarjev koj po podpisu pogodbe, in obljubi tretjo tretjino v dveh létih, od zdolej postavljeniga dneva, s šterimi od sto obrest plačati.
3. Prevzame kupec dolžnost, ostalo tretjino na kupcovo hišo s svojimi stroški intabulirati dati.
4. Da gospodu kupcu za izpolnjenje te pogodbe gospod prodajavec pravico, se koj prepisati dati.
5. Ako bi se primerilo, de bi kupec ali prodajavec v dveh letih, kakor v času, v katerim se imajo kapital in obresti čisto izplačati, od te pogodbe odstopiti hotel, je šest sto denarjev are izgovorjene; in tisti, ki odstopi, ima tudi prepis terpeti.

Od tega kupniga pisma sta dva enaka spiska na-rejena, in vsacimu pogodniku je eden v roko dan.

V Kamniku

(Pečat) Jakob Šimnic,
priča.

(Pečat) Jožef Oven,
priča.

(Pečat) Peter Šalomon,
lesar, prodajovec.

(Pečat) Šimon I.,
kupec.

Ženitno pismo.

Ženitne pisma se imenujejo tiste pogodbe ali kontrokti, ki se pred zaročenjem možá in žene na-redé, in se storé sosebnó zavoljo primožítve in priženítve, zamožitve ali zaženítve, dote, občnosti premoženja, gospodarstva in vžitka lastniga pre-možénja zavoljo nasledstva, ali zavoljo vživanja premoženja po smerti možá ali žene.

Primožitev se imenuje premoženje, ktero žena od moža, in priženitev, ktero mož od žene dóbi.

Če ima nevesta lastno premoženje in je dosti stara, se zna z žennam zastran priženitve in dru-ziga premoženja sam pomeniti. Če je pa še pre-malo stara, se mora ženitno pismo od očeta ali je-roba s privoljenjem gosposke storiti.

Kar ženin ali kdo drug nevesti v pomnoženje premoženja pripiše, se imenuje zaženitev.

Kar starši nevesti dajo, se imenuje dota.

Zakon še ne vtemeli občnosti premoženja med možem in ženo.

Zakonskima je pripušeno, po smerti eniga ali družiga se vzajemno, ali pa tudi druge ljudi kakor erbe postaviti.

Z g l é d i.

V zdolej postavljenim dnevu je med Jernejem Le-požičem, gruntarskim sinam kakor žennam na eni, in med devico Uršo Debeljakovo, gruntarsko hčerjo, na drugi strani, kakor nevesto, s privoljenjem Janeza De-belaka, nevestniga očeta, sledeče ženitno pismo storje-no bilo:

1. Sta si oba, ženin in nevesta, vedno ljubezin in zvestost obljubila.
2. Da nevestni oče svoji hčeri pet sto goldinarjev dobriga denarja v gotovini, in vinograd na Rebernici v primožitev; odrajta ji ga drugi dan po poroki.
3. Ženin zaženi nevesti to primožitev s šestimi sto goldinarjev.
4. Stroške ženitve terpi nevestni oče sam.
5. Kar si oba v zakonu pridobita, je premoženje obeh.

V poterjenje so ženin in nevesta in dve priči to pismo podpisali.

V Metliki

Marko Istenič 1/r.
priča.

Jernej Lepožič 1/r.
ženin.

Martin Nemanič 1/r.
priča.

Urša Debeljakova 1/r.
nevesta.

Pobotni listi (kvitunge.)

Pobotni listi so mnogoteri, pa njih oblika (forma) ostane vedno enaka, ker se pobotni list samo v tem premeni, kar reč zadene, za katero se pobotni list naredi, namreč za obresti, letnjino, zaslužba i. t. d.

Pobotni list.

Za štiri in štirideset goldinarjev dobriga denarja, ktere sim zdolej podpisani kakor zapadene polletne obresti od 1. Listopada 1844 do poslednjiga dne maliga Travnja od kapitala, 1. Listopada 1840 s štirimi tavženti in šterimi sto naloženiga po dva goldinarja od sto od gospoda I. I., danas gotovo prejel.

V Celju

To je 44 gold.

Matevž Jareb 1/r.

I. I. priča.

I. I. priča.

Pobotni list.

S katerim zdolej podpisani spoznam, de sim dve sto

(200 gold.) goldinarjev dobriga denarja, ktere sim 13. Sušca t. l. svojimu bratu I. I. posodil, danas res in pošteno nazaj prejel.

V Celovcu

I. I.
I. I. } priči.
I. I. }

Pobotni list.

Janez Dolžan iz Srednje vasi mi je po dolžnim listu od 2. Kozaperska 1835 pet sto goldinarjev dobriga denarja dolžan, ktere sim mu za deset let s štirimi goldinarji obresti od sto posodil. Ta dolžni list je na njegovim gruntu v I. intabuliran bil.

Janez Dolžan mi je danas priča zdolej podpisanih naprošenih prič posojenih pet sto goldinarjev s pet in dvajsetimi goldinarji obresti za poslednje leto res in pošteno plačal. To poterdim s tem pobotnim listam in dam ob enim svojimu dolžniku Janezu Dolžanu pravico, gori imenovani dolžni list pri gruntnih bukvah I. izbrisati dati.

V Slovenjim Gradcu.

I. I.
I. I. } priča.
I. I. }

Konte.

Kar velja od pobotnih listov, velja tudi od kont; pristavimo to, de bukev ne naredimo preobširnih.

Zgléd.*Kovaška konta.*

Za Jožefa Ramača, kmetovavca v Bistrici sim te
le reči naredil:

1847.		gld.	kr.
15. Prosenca	1 novo sekiro	1	30
20. mal. Travna	1 nov voz okoval	25	—
21. Rožnika	1 verigo naredil	3	—
7. Kimovca	1 lemež poojstril	—	36
10. Listopada	1 novo zoro okoval	4	—
	1 gnojne vile naredil	2	30
Skup		36	36

Na Dobrovi

Jožef Predil.

Poterdim, de sim gori
imenovano število prejel.

Jožef Predil.

Testament ali poslednja volitev.

Svoje premoženje celo ali le nekaj premoženja
pred svojo smertjo enimu ali večim nepreklicljivo
izročiti, se imenuje testament ali poslednjo volitev
storiti.

Testament sploh se imenuje, kadar kdo kakiga
erba postavi; ako pa poslednja volitev le drugačne
naprave zapopade, se imenuje pristavek k posled-
nji volitvi (kodicil.)

Kdor poslednjo volitev dela, ne sme samo tega
poterditi, kar mu kdo nasvetje; pri vsi svoji pameti
mora biti, kar voli, mora resno, brez siljenja, go-
ljufnosti ali velike pomote storiti.

Kdor je od sodnije spoznan zapravljivec in tak
razglašen, zamore samo polovico svojiga premože-
nja po svoji volji ravnati; druga polovica gre po-
stavnim dedam ali erbam.

Ljudje brez postavne starosti ne morejo posled-
njih volitev delati.

Sme se poslednja volitev pred sodnijo ali pa ne, s besedami ali pa spisanjem, s pričami ali brez prič storiti.

Kdor hoče poslednjo volitev ali pristavek k nji s pisanjem brez prič storiti, jo mora sam pisati in podpisati.

Poslednjo volitev, ktero da kdo komu drugimu pisati, mora on z lastno roko podpisati.

Dalje mora priča treh opravičenih prič, katerih morate vsaj dve ob enim času pričajoče biti, spisek kakor svojo poslednjo volitev poterditi. Kaj je pisano, priči ni treba vediti.

Kdor poslednje volitve ne ume sam pisati, mora namest podpisa svoj križ, in sicer priča vsih treh pričevavcov, z lastno roko narediti.

Če tisti, kateri poslednjo volitev dela, ne ume sam brati, mora spisek priča unih dveh pričevavcov, ki sta se prepričala, kaj je pisano, si brati pustiti, in poterditi, de je vse po njegovi volji pisano. Pisavec poslednje volitve zna vsakdar tudi pričevavec biti.

Kdor z besedo poslednjo volitev dela, mora priča treh pričevavcov svojo poslednjo voljo resno naznaniti, ki so za to, in ki so ob enim času pričajoči in ki zamorejo poterditi, de pri tem, ki poslednjo volitev dela, ni nikakoršne goljufnosti ali pomote.

Zglédi.

a. Z lastno roko pisana poslednja volitev.

Ker nihče ne more reči, doklej bo živel, hočem še pri zdravi pameti, in ker dobro vem, kaj storim, svojo poslednjo voljo zastran svojiga premoženja po moji smerti razodeti. Vsi zneski se imajo v dobrim denarju izplačati.

1. Hočem, de se moje truplo, kadar ga neumerjoča duša zapusti, ktero pravičnemu Bogu zvesto izročim, po keršansko-katoljški šegi, pa brez prevelikih ceremonij, pokoplje.

2. Volim ubožčkam svojiga kraja petdeset goldinarjev, ktere nej gospod fajmošter po svoji vesti in vednosti med-nje razdelé.
3. Svojimu bratrancu Jenezu Černetu, ki je v poslednji vojski desno roko zgubil, volim 5 proc. obresti od treh tavžent goldinarjev, katerih mi je moj sosed Anton Zapletal dolžan, do smerti; po njegovi smerti pa jih volim svojimu bratu Andreju.
4. Svoji sestri Jeri, omoženi z Martinam Jelčičem, volim šest sto goldinarjev dobriga denarja in vse, kar imam v draginji in domačim platnu.
5. Volim, ker sim vdovec in brez otrok, de je edina hči moje ravno imenovane sestre Jere, z imenam Nežka, vesoljna erbnica mojiga premoženja.

Razun tega prosim, de častita sodnija to mojo poslednjo voljo natanjko spolni.

V poterditev sim to svojo volitev z lastno roko spisal in tem pričevavcam dal podpisati.

V Metliki

Janez Vrankovič l/r.

I. I.	} naprošene priče.
I. I.	
I. I.	

b. Besedna poslednja volilev.

Zdolej podpisani pričamo s tem, in smo v potrebi pripravljani priseči, de nam je vsim trem dobro znan gospod France Mlinarčič, mestni starinar, v naši pričejčnosti svojo poslednjo voljo pri zdravi pameti današnji dan tako le razodel:

1. Se ima njegovo truplo brez ceremonij pokopati.
2. Se ima med uboge petdeset goldinarjev razdeliti.
3. Se ima njegovima sinama, razun tega, kar jima po postavi gre, še vsacimu sto goldinarjev odšteti.
4. Postavi svojo drago ženo Ano Kamničanko, rojeno Seliškaro, erbnjo vesoljniga svojiga premoženja.

Na Verhniki 1. Prosenca 1845.

Jožef Petrič, priča.

Urh Dimovec, priča.

Janez Jelovšek, priča.

c. Pristavk k poslednji volitvi (Kodicil.)

Meni zdolej podpisanimu se je potrebno zdelo, svojo poslednjo volitev od 16. Listopada 1838 tako premeniti:

1. Imajo moj oče I. I. namest v št. 4 izgovorjenih 300 gold. jih pet sto dobiti, ktere imam od gostivničarja Jurja Bratiča v Mali vasi, kakor dolžno pismo od 13. Rožnika 1834 kaže, terjati.
2. Imá une tri sto goldinarjev moj brat France, tkavec na Berdu, dobiti.

Sicer pa poterdim svojo gori imenovano volitev v vsih rečéh, in de to še bolj poterdim, se podpišemo jez in naprošene priče z lastno roko in pridenemo k podpisam svoje pečate.

Nadpisi (Titeln) in napisi (Adressen.)

a. Cesarju.

Nadpis: Vaše Veličastvo! — Presvitli Cesar!

Podpis: Zvesto pokorni podložnik.

Napis: Njih cesarskimu Veličastvu Frančišku Jožefu.

b. Nadvojvodu.

Nadpis: Vaša cesarska Visokost!

Podpis: Podložno pokorni.

Napis: Njih cesarski Visokosti, gospodu avstrijskimu nadvojvodu I. I.

c. Vojvodu, knezu.

Nadpis: Prejasni Vojvoda! (knez!)

Napis: Njih jasnosti, gospodu vojvodu (knezu.)

d. Grofu, baronu.

Nadpis: Blagorojeni grof! Milostivi gospod!

Napis: Blagorojenimu gospodu grofu I. I.

e. Žlahtnimu gospodu.

Nadpis: Prežlahtni gospod! tudi Milostivi gnadjivi gospod!

Napis: Blagorojenimu gospodu.

f. Komu boljšiga stanü.

Nadpis: Blagorojeni, ali častiti gospod!

Napis: Častitimu gospodu.

g. Komu nižejšiga stanü.

Nadpis: Dragi gospod! (če je rokodelc:) Dragi ali ljubi mojster!

Napis: Gospodu I. I.

Duhovnim.*a. Papežu.*

Nadpis: Vaša papeževa Svetost! Sveti oče!

Napis: Njih svetosti, svetimu očetu I. I. rimskimu papežu.

b. Kardinalu.

Nadpis: Vaša Eminencia!

Napis: Njih Eminencii, Kardinalu I. I.

c. Pokneženimu vikšimu škofu, škofu.

Nadpis: Prečastljivi, Blagorodni vikši škof (škof)! Milostljivi knez!

Napis: Prečastljivimu, blagorodnemu knezu in gospodu I. I., vikšimu škofu (škofu).

d. Nepokneženimu vikšimu škofu, škofu.

Nadpis: Prečastitljivi, blagorodni vikši škof (škof).

Napis: Prečastitljivimu gospodu I. I., vikšimu škofu, (škofu).

e. Proštu, tehantu, korarju.

Nadpis: Blagorodni gospod prošt, (tehant, korar)!

Napis: Blagorodnemu, častitljivimu gospodu proštu i. t. d.

f. Fajmoštru, kaplanu.

Nadpis: Častitljivi gospod fajmošter (kaplan)!

Napis: Častitljivimu gospodu I. I. fajmošter (kaplan)
v I.